

Истиффорнинг 40 хосияти

Салавотлар

Муаллиф: Зиёвуддин Раҳим

БИСМИЛЛАҲИР РОҲМАНИР РОҲИЙМ! МУҚАДДИМА

Меҳрибон Парвардигоримиз Аллоҳ таолога беҳисоб ҳамду санолар айтамыз. Муаллим Пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафога, у зот оила аъзоларига, саҳобаларига салаватлар, саломлар йўллаймиз.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай марҳамат қилганлар: “Кимда-ким кўп истиғфор айтса, Аллоҳ ўша (банда) учун ҳар қандай ғам-ташвишдан қутулиш, тангликдан чиқиш йўлини (пайдо) қилади, уни ўзи ўйламаган томондан ризқлантиради¹”.

Набий алайҳиссалом бизни истиғфор айтишга буюрганлар, бу борада ўзлари ўрнак бўлганлар. Ривоятларда келишича, у зот бир кунда 100 марта истиғфор айтардилар.

Маълумки, ўтмишда ўтган улуғ зотлар, азиз авлиёлар, солиҳ кишилар ҳам истиғфор айтишган. Зеро, истиғфорнинг хосияти кўп. Жумладан, истиғфор айтсак, гуноҳларимиз кечирилади, устимизга хайр-барака ёғилади, неъматлар зиёда бўлади, ғам-ташвишлар арийди, қалбимиз покланади. Қолаверса, истиғфор билан эл-юртимиз тинч-омон, соғлиғимиз мустаҳкам бўлади, боғ-роғлар тотли мевалар билан тўлади, ариқларда зилол сувлар оқиб туради, ҳаётимизга файз-барака киради.

Истиғфор айтиб мурод-мақсадига етганлар қанча? Тирноққа зор минглаб оилалар истиғфор туфайли фарзанд неъматидан барҳаманд бўлган. Бошига оғир мусибат тушган одамлар истиғфор билан ғам-ғуссадан қутулган.

Истиғфор айтадиган киши қалбига хотиржамлик киради, дили равшан бўлади. Истиғфор айтувчининг танаси касалликлардан халос бўлади, ризқига барака, хонадонига файз киради.

Истиғфорни қанда қилмаган киши турли бало-офатлардан, машаққатлардан омон бўлади, солиҳ фарзандлар, ҳалол мол-дунё, фаровон турмуш неъматидан ризқлантирилади.

Истиғфор ҳақида узоқ тўхталиш мумкин. Шу маънода қуйида истиғфор айтиш сабаблари, фазилатлари, ҳукмларини баён этамыз.

Зиёвуддин Раҳим

НЕГА ИСТИҒФОР АЙТАМИЗ?

Ҳар бир банда истиғфор айтишга муҳтож. Чунки унинг айблари, нуқсон-камчиликлари кўп. Меҳрибон Аллоҳ таоло биз ожиз бандаларга гуноҳлардан покланиш имконини берган. У Зот шундай марҳамат қилган: “Эй бандаларим! Сизлар эртаю кеч гуноҳ қиласизлар. Мен эса барча гуноҳларни кечириб юбораман. Шунинг учун Менга истиғфор айтинглар! (Шунда гуноҳларингизни) мағфират қиламан²”.

Аллоҳ тарафидан мукаммал қилиб яратилган инсон фақат танадан иборат эмас. Унинг қалби, руҳи бор. Гуноҳ қилганда қалбга қора доғ тушади, маъсият дилни ғаш қилади, кўнгил ойнасини хиралаштиради. Тушкунлик (депрессия) деб аталаётган замонавий касаллик мана шундан келиб чиқади. Лекин кўп истиғфор айтадиган банда учун тушкунлик умуман бегона. Чунки мўмин инсон хатога йўл қўйса, ўша заҳоти Аллоҳга истиғфор айтади. Шу билан қалби очилади, дили чароғон бўлади, кўнглидаги хижиллик арийди.

Биласизми, каттаю кичик гуноҳлардан пок зот – мухтарам Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам бир кунда 100 марта истиғфор айтганлар. Шундай экан суннатга амал қилишимиз учун ҳам кўпроқ истиғфор айтишимиз, бу ишни кундалик вазифа қилиб олишимиз мақсадга мувофиқ бўлади.

ГУНОҲЛАРНИ МЕНСИМАСЛИК ОҚИБАТИ

¹ Абу Довуд, Аҳмад, Табароний, Ҳоким ривоят қилган.

² Муслим, Ҳоким, Ибн Ҳиббон ривоят қилган.

Аллоҳнинг амрига зид ҳар қандай иш гуноҳ саналади. Гуноҳлар банданинг дунёсига ҳам, охиратига ҳам зарар етказadi. Гуноҳларни менсимаслик яхши эмас. Чунки кичкина томчи йиғилиб-йиғилиб дарёга айланганидек гуноҳларни кичик санаш, уларга эътиборсизлик билан қараш бандани куни келиб ҳалок этади.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَأَنَّهُ قَاعِدٌ تَحْتَ جَبَلٍ يَخَافُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ وَإِنَّ الْفَاجِرَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَذُبَابٍ مَرَّ عَلَى أَنْفِهِ فَقَالَ بِهِ هَكَذَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ وَأَبُو يَعْلَى.

Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Мўмин киши гуноҳларини улкан тоғ деб билади, ўзини ўша тоғ тагида ўтиргандек ҳис қилади, устига қулаб тушишидан қўрқади. Фожир эса гуноҳларини бурни устига қўнган пашшадек кўради, бундай қилиб (учириб) юборади” (Бухорий, Байҳақий, Абу Яъло ривоят қилган).

Мўмин банда қалбидаги имон мустаҳкам бўлади. У Аллоҳга тақво қилади, “арзимас” гуноҳни деб Парвардигори азобига йўлиқишдан қўрқади, солиҳ амаллари қанча кўп бўлсаям уларга ишониб қолмайди, ёмон оқибатдан хавфсирайди. Бетавфиқ одам эса гуноҳлар уммонига ботиб кетсаям парвойи фалак юраверади. Бу иллат мўминга бегона. Чунки мўмин киши ҳар қандай гуноҳни оламлар Парвардигори Буюк Аллоҳнинг амрига қарши чиқиш деб билади, маъсиятдан имкон қадар узок юради. Ожизлик қилганда дарров тавбага, истиғфорга шошилади.

ГУНОҲЛАР АСОРАТИ

- Гуноҳ қилган одам Аллоҳдан узоклашади;
- гуноҳкорнинг кадр-қиймати пасаяди;
- гуноҳ содир этган киши тоат-ибодат лаззатидан маҳрум бўлади;
- гуноҳкор кимсани мўминлар ёмон кўради;
- гуноҳ инсон қалбини қорайтиради, юзини шувит қилади;
- гуноҳ кетидан гуноҳ қилаверса, банда назарида катта гуноҳ ҳам кичкина бўлиб қолади;
- гуноҳлар қалбнинг, тананинг кучини қирқади. Шунинг учун осий банда танаси кучсиз, иродаси бўш бўлади;
- гуноҳкор юзидан ҳаё пардаси кўтарилади;
- гуноҳ туфайли шаръий илмдан барака кетади, киши ўқигани хотирасида қолмайди. Чунки илм қалбга нур бағишлайди, маъсият эса дил нуруни сўндиради;
- гуноҳ инсон зеҳнини пасайтиради;
- гуноҳ кетидан гуноҳ қилавериш қалбни тошдек қотириб юборади;
- гуноҳкор ўзини ёлғиз, ҳимоясиз сезади;
- гуноҳкор банданинг ҳаёти оғирлашади, ишлари юришмайди, ҳар қадамда қандайдир муаммога дуч келаверади;
- гуноҳкор банда тириклигида, қабрда, охиратда танг аҳволда қолади;
- гуноҳлар сабаб банда қўлидаги неъматдан айрилади;
- гуноҳлар умрни қисқартиради;
- гуноҳ туфайли кишининг топган-тутганидан барака кетади;
- гуноҳкор одамнинг боши балодан чиқмайди, қачон қарасангиз қандайдир фалокатга йўлиқаверади;
- гуноҳ-маъсият сабаб ер юзида зилзилалар, сув тошқинлари, табиий офатлар кўп содир бўлади³.
- одамлар орасида турли касалликлар тарқалади;
- курғоқчилик, қаҳатчилик бўлади;
- сув, ҳаво, тупроқ таркиби бузилиб, атроф-муҳит ифлосланади, обод юртлар харобага айланади⁴;

³ Манба: Анкабут сурасининг 40-ояти.

⁴ Манба: Рум сурасининг 41-ояти.

– гуноҳкор банда доим хавотирда юради, сири очилиб, одамлар олдида шарманда бўлишдан чўчийди. Аллоҳга итоат этган банда эса хотиржам яшайди.

НЕЪМАТ ВА ИСЁН ОРАСИДА

Ривоят қилинишича, Бакр ибн Абдуллоҳ Музаний⁵ раҳматуллоҳи алайҳ елкасида юк кўтариб кетаётган бир ҳаммолни кўриб қолди. Ҳаммол юрган йўлида “Алҳамдулиллаҳ, астағфируллоҳ”, деб такрорларди. Бакр – ҳаммол юкни ерга қўйишини – кутиб турди. Кейин сўради:

– Бундан бошқа яхши амалинг ҳам борми?

– Ҳа. Мен кўп яхшилик қиламан: Қуръон ўқийман. Аммо ҳар бир банда неъмат билан маъсият орасидалигини яхши биламан. Шунинг учун Аллоҳнинг беҳисоб неъматларига шукр қиламан, гуноҳларим учун истиғфор айтаман.

Шунда Музаний деди:

– Бу ҳаммол Бакрдан кўра фақиҳроқ экан⁶!

АЛЛОҲНИНГ РАҲМАТИ КЕНГ

Шайтон бандани тўғри йўлдан уради, гуноҳ ишларга бошлайди, нафсга ёқадиган нарсаларни унга янада чиройли қилиб кўрсатади. Аммо Аллоҳнинг раҳмати кенг. У Зот банданинг ҳар қандай гуноҳини кечириб юборади. Инсон ҳаёт сўқмоқларида қоқилганидан кейин яна қаддини тиклаб олишида бу имкониятнинг ўрни беқиёс. Зеро, кечиримлилиқ бор ерда келажакка ишонч, олға қадам ташлаш бўлади. Акс ҳолда инсон қалби умидсизликка тўлади, тушкун кайфият уни маҳв этади.

Аллоҳ таоло шундай марҳамат қилади:

“-----Арабча матн-----”

“(Эй Муҳаммад, турли гуноҳ-маъсиятлар билан) ўзларига жавр қилган бандаларимга: **“Аллоҳнинг раҳматидан ноумид бўлманглар! Албатта Аллоҳ (Ўзи хоҳлаган бандаларининг) барча гуноҳларини кечиради. Албатта (Аллоҳ) Мағфиратли, Меҳрибондир”,** деб айтинг” (Зумар сураси, 53-оят).

Агар банда гуноҳ ишдан тўхтаб тавбага юзланса, Аллоҳ унинг хатоларини кечиради. У Зотнинг қарами кенг, марҳамати улуг: хоҳлаган бандаси гуноҳларини кечириб, раҳматига дохил қилади. Шунинг учун ҳеч бир банда Аллоҳнинг раҳматидан ноумид бўлмасин.

Ривоят қилинишича, Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам бир куни саҳобалар олдида чикдилар. Қарасалар, улар бир-бири билан ҳазиллашиб-кулишиб ўтиришган экан. Шунда Пайғамбаримиз:

– Жоним измида бўлган Зотга қасамки, агар мен билган нарсаларни билганингизда, камроқ кулиб, кўпроқ йиғлардингиз! – дедилар. Кейин кетдилар. Бу гапни эшитган саҳобалар кўзига ёш келди. Шу онда Аллоҳ ваҳий орқали: “Эй Муҳаммад, нега бандаларимни ноумид қиласиз?” деб хитоб қилди. Пайғамбар алайҳиссалом ортларига қайтиб келиб:

– Хурсанд бўлинглар, тўғри (йўлда) юринглар (ғулувга кетиб, ҳаддингиздан ошманглар!) – деб марҳамат қилдилар⁷.

Агар банда чин дилдан истиғфор айтса, унга яхшилик эшиклари очилади. Аллоҳнинг раҳматига истиғфор билан эришилади. Гуноҳи учун пушаймон бўлган, маъсиятни тарк этган инсонга раҳмат эшиклари доим очик.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اللَّهُ أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ أَحَدِكُمْ مِنْ أَحَدِكُمْ بِضَالَّتِهِ إِذَا وَجَدَهَا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ.

⁵ Бакр ибн Абдуллоҳ Музаний улуг тобеинлардан, имом, воиз, юксак фазилат соҳиби, камсуқум инсон бўлган. Ўттизга яқин саҳоба билан, жумладан, Абдуллоҳ ибн Муғоффал, Маъкил ибн Ясор розияллоҳу анҳум билан учрашган. Музаний хижрий 106 йилда вафот этган. Сихоҳи ситта соҳиблари ундан ҳадис ривоят қилишган.

⁶ Байҳақий бу ривоятни “Шуабул имон”да келтирган.

⁷ Бухорий “Ал-адабул муфрад”да саҳиҳ санад билан ривоят қилган.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: **“Биронтангиз йўқотиб қўйган нарсасини топганида қандай севинса, Аллоҳ сизнинг тавбангиздан бундан-да кўпроқ севинади”** (Муслим, Термизий ривоят қилган).

Фараз қилинг: мусофир одам кимсасиз чўлда кетаётганди, кутилмаганда уловини ёқотиб қўйди, уни роса кидирди. Ерда ҳам, кўкда ҳам йўқ. Ҳарчанд уринса ҳам тополмаяпти. Таоми, ичимлиги, керакли ҳамма анжомлари улови билан кетган... Мусофир тушкун кайфиятда бир дарахт соясига келиб дам олди. Соя-салқин жойда кўзи илиниб ухлаб қолди. Бироз мизғиб, кўзини очиб қараса, улови тепасида турибди! Ўша онда йўловчининг севинчи ичига сиғмай кетади. Шундай эмасми?

Агар банда гуноҳдан тавба қилса, Аллоҳ ундан-да кўпроқ хурсанд бўлади. Қаранг, Аллоҳ бизга қанчалик меҳрибон Зот! Биз айбимизни тан олиб, қилмишимизга пушаймон бўлсак, ўзимизни ўнгласак, Парвардигоримиз биздан рози бўлар экан.

ГУНОҲЛАРГА КАФФОРАТ БЎЛУВЧИ АМАЛЛАР

Аллоҳ таоло шундай амр қилган:

“-----Арабча матн-----”

“Кундузнинг ҳар икки тарафида, кечанинг бир бўлагида намозни тўқис адо этинг! Албатта яхши амаллар ёмонлик-гуноҳларни кетказди. Бу, эслатма олувчилар учун бир эслатмадир” (Ҳуд сураси, 114-оят).

Оятда айтилишича, солиҳ амал қилган банда қалби покланади, гуноҳлари кечирилади. Зеро, ёмонлик изини фақат яхшилик билан ўчириш мумкин. Масалан, кир либосни тоза сув билан ювилади. Худди шунга ўхшаб гуноҳлар доғи, маъсият қуруми эзгу ишлар билан кетказилади.

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتَّبِعِ السَّبِيلَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا وَخَالِقِ النَّاسَ بِحُلُقٍ حَسَنٍ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَأَحْمَدُ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Абу Зар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: **“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам менга: “Қаерда бўлсанг ҳам Аллоҳдан қўрқ, гуноҳ кетидан тезда яхшилик қилсанг, уни ўчириб юборади, одамларга чиройли хулқ билан муомала қил”, деб тайинладилар”** (Термизий, Доримий, Аҳмад ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан).

Бир куни Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам Абу Зар исмли саҳобага шундай насиҳат қилдилар:

– Эй, Абу Зар! Қаерда бўлсанг ҳам Аллоҳга такво қил, У Зот буюрган ишларни сидқидилдан бажар, қайтарганларидан қайт! Аллоҳ сени кўриб турибди. Шунинг учун Аллоҳ розилиги йўлида ҳаракат қил, Унинг азобидан ҳазир бўл! Агар гуноҳга қўл урсанг, кетидан дарров яхши иш қил – намоз ўқи, садақа бер, истиғфор айт. Зеро, солиҳ амалинг гуноҳингни ювиб юборади. Одамлар билан чиройли муомалада бўл, кибр қилма, уларнинг азиятига сабр қил. Шунда икки дунё саодатига эришасан⁸.

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ أَوْ الْمُؤْمِنُ فَعَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَ مِنْ وَجْهِهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا بِعَيْنَيْهِ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَ مِنْ يَدَيْهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ كَانَ بَطَشَتْهَا يَدَاهُ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ كُلُّ خَطِيئَةٍ مَشَتْهَا رِجْلَاهُ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ حَتَّى يَخْرُجَ نَقِيًّا مِنَ الذُّنُوبِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَمَالِكٌ وَأَحْمَدُ.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деганлар: **“Агар мусулмон ёки мўмин банда таҳоратда юзини ювса, юзидан икки кўзи қараб қилган барча гуноҳлар сув билан ёки сувнинг охириги томчиси билан чиқиб кетади. Агар**

⁸ Манба: Муборакфурий, “Тухфатул аҳвазий”.

қўлини ювса, икки қўли ушлаб содир этган ҳамма гуноҳлар сув билан ёки сувнинг охириги томчиси билан чиқиб кетади. Агар оёғини ювса, оёғи (билан) юриб содир этган жами гуноҳлар сув билан ёки сувнинг охириги қатраси билан чиқиб кетади. Шундай қилиб гуноҳлардан (бутунлай) **покланади**” (*Муслим, Термизий, Молик, Аҳмад ривоят қилган*).

Бу ерда кечирилиши ваъда қилинаётган гуноҳлар кичик гуноҳлардир. Ҳадисларда айтилишича, беш вақт намоз, жума намози, агар катта гуноҳлардан сақланилса, кичик гуноҳларга каффорат бўлади. Улуғ ибодат бўлмиш намоз катта гуноҳларни юва олмаса, қандай қилиб ёлғиз таҳорат кабира гуноҳларга каффорат бўлади?

Маълумки, инсоннинг юзи, қўли, оёғи, боши қолган аъзоларига қараганда кўпроқ кир бўлади. Бу аъзоларни тез-тез поклаб турилмаса, кишидан бадбўй ҳид келиб туради. Бошқа томондан олиб қаралса, инсоннинг айнан шу тўрт аъзоси гуноҳ содир этишда асосий вазифани бажаради. Аллоҳ таоло бандаларига шунчалик меҳрибонки, уларга кунда беш маҳал кичик гуноҳлардан покланиш имконини берган. Чунончи, таҳорат қилаётганимизда ҳар бир аъзоимиздан гуноҳлар тўкилаётганини, улар Аллоҳ тарафидан кечириляётганини қалбдан ўтказсак, таҳоратга эътиборимиз ортади, қалбимизда ихлос пайдо бўлади. Бу нарса намозда хушу қилишимизга ҳам туртки бўлади⁹.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ سَمْعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا مَا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ ذَنْبِهِ قَالُوا: لَا يُبْقِي مِنْ ذَنْبِهِ شَيْئًا قَالَ: فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ.

Абу Хурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Биронтангиз эшиги олдидан ариқ оқиб ўтса, у ўша ариқда бир кунда беш маҳал чўмилса, ун(инг танаси)да кир қоладими?” деб сўрадилар. Шунда: “Йўк, ҳеч қандай кири қолмайди”, дейилди. У зот: “Беш вақт намоз ҳам шунга ўхшайди. Аллоҳ у билан гуноҳларни кетказди”, дедилар (*Бухорий, Муслим, Термизий, Насоий ривоят қилган*).

Аллоҳ таоло биз мўмин-мусулмонларга бир кунда беш маҳал намоз ўқишни фарз қилган. Бу ибодатнинг фазилати улуғ, фойдалари жуда кўп. Масалан, намозни рисоладагидек ўқиган одамнинг гуноҳлари кечирилади, қалби маънавий кирлардан тозаланади, руҳий ҳолати яхшиланади.

Намоз уйимиз эшиги олдидан шариллаб оқиб турган ариқка ўхшайди. Инсон кунда беш марта чўмилса, баданида гард қолмайди, ҳамма ёғи топ-тоза бўлади. Беш маҳал намозни хушуъ билан ўқиган одамнинг қалби ҳам худди шундай тозаланади.

Уламолар айтишича, таҳорат, намоз, рўза каби амаллар кичик гуноҳларни ўчиради. Лекин катта гуноҳлар кечирилиши учун тавба қилиш, истиғфор айтиш лозим.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الصَّلَاةُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَا لَمْ تُعْشَ الْكَبَائِرُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَأَحْمَدُ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ.

Абу Хурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деганлар: “Беш маҳал намоз, жума келаси жумагача улар ўртасидаги (гуноҳлар)га каффорат бўлади, фақат кабиралардан сақланса” (*Муслим, Термизий, Ибн Можжа, Аҳмад, Байҳақий ривоят қилган*).

“Кабира” катта гуноҳ, “сағира” кичик гуноҳ дегани.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ حَجَّ هَذَا الْبَيْتَ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَمَا وَلَدَتْهُ أُمُّهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَأَحْمَدُ.

⁹ Манба: Зиёвуддин Раҳим, Одилхон қори Юнусхон ўғли, “Таҳорат китоби”.

Абу Хурайра розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: **“Ким мана шу Байтни (яъни, Каъбатуллоҳни) ҳаж қилса, нолейк сўздан, амалдан, бузғунчиликдан сақланса, (уйига) онаси туққан кундагидек (гуноҳлардан покланиб) қайтади”** (Бухорий, Муслим, Насоий, Доримий, Ибн Можа, Аҳмад ривоят қилган).

Ривоят зоҳиридан сағира, кабира, уларга боғлиқ гуноҳларнинг барчаси мағфират этилиши маълум бўлади¹⁰.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ هُمَا سَمِعَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنْ وَصَبٍ وَلَا نَصَبٍ وَلَا سَقَمٍ وَلَا حَزَنٍ حَتَّى أَهْمَ يَهُمُّهُ إِلَّا كُفِّرَ بِهِ مِنْ سَيِّئَاتِهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَحْمَدُ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ.

Абу Саид ҳамда Абу Хурайра розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинишича, улар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Агар мўмин бандага оғриқ, чарчок, касаллик ёки қайғу етса, ҳатто уни ташвишга соладиган муаммо сабаб гуноҳлари каффорат қилинади”**, деб айтганларини эшитишган экан (Муслим, Аҳмад, Баззор, Қузойи ривоят қилган).

Этибор берсак, хоҳ кичик, хоҳ катта бўлсин, мўмин банда саналган мусибатларга деярли ҳар куни дуч келади. Танасида оғриқ йўқ, тўлиқ соғлом одам кам топилса керак. Чарчок эса ҳар бир инсонга кунда етадиган ҳолат. Одам ишлаганда, юрганда, югурганда чарчайди. Касаллик баъзи-баъзида бўлиб турса-да, лекин гуноҳларни тўкиб юборади. Ғам-қайғу ҳам худди шундай. Ҳаётда ташвишсиз инсон йўқ. Ҳар кимнинг ўзига яраша муаммоси бор.

Демак, мазкур нарсалар гуноҳлар тўкилишига, даражалар кўтарилишига сабаб бўлади. Мусибат чоғида мана шу ҳадиси шариф хаёлдан ўтказилса, мусибатни, касалликни, қайғу-ҳасратларни енгиш осонроқ кечади, қалбда Аллоҳ билан мувоқабат¹¹ пайдо бўлади. Шунда холис ниятда қилинган ҳар қандай эзгу иш, унинг натижасида пайдо бўлган чарчок чексиз роҳатга, яхшилик йўлидаги ҳар қандай қийинчилик лаззатга айланади.

Аҳли сунна вал жамоа мазҳаби уламоларига кўра, бу бобда айтилган гуноҳлар мағфират қилиниши кичик гуноҳларга тааллуқли, кабираларга эмас. Жумладан, Мулло Али Қорий “Мирқот” китобида: “Намоз, рўза, ҳаж каби амаллар кабира гуноҳларга каффорат бўлмайди. Кабира гуноҳни ҳақиқий тавба ўчира олади”, деган.

Баъзилар: “Бу амалларни қилиш билан банданинг кичик гуноҳлари мағфират этилади, катта гуноҳлари енгиллаштирилади. Агар каттаю кичик гуноҳи бўлмаса, даражаси кўтарилади”, дейишган¹².

Хуллас, ривоятларда зикр қилинган солиҳ амаллар банда гуноҳларига каффорат бўлади. Аммо бу нарса бандани истиғфордан тўсмаслиги керак. Чунончи, гуноҳ содир этган одам истиғфор айтади, тавба қилади. Шу билан бирга – Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам тавсияларига биноан – савобли амалларни бажаради.

ИСТИҒФОР АЙТИШ ДАРАЖАЛАРИ

Уламолар айтишича, истиғфорнинг уч хил даражаси бор:

Биринчи даража: фақат тил билан истиғфор айтиш. Бу – энг қуйи поғона. Аммо бунинг ҳам фойдалари кўп. Жумладан, фақат тил билан истиғфор айтиш сукутдан яхшироқ. Бу, эгасини яхшиликка ўргатади, бандани тоатга чақиради, ёмонликдан узоқлаштиради. Аммо, бир жиҳати ҳам бор: киши тили билан истиғфор айтса-ю, лекин гуноҳдан тийилмаса, ёлғончи бўлиб қолиши, айтган истиғфори ўрнига ўтмаслиги мумкин. Баъзи орифлар: “Кимнинг истиғфори ўзини ўнглашига туртки бўлмаса, унинг гапи ёлғондир”, дейишган экан.

¹⁰ Манба: Ибн Ҳажар Асқалоний, “Фатҳул борий”.

¹¹ Мувоқабат – Аллоҳ банданинг ҳар бир хатти-ҳаракатини кузатиб турганини қалбдан ҳис этиш, У Зотдан қўрқиш.

¹² Манба: Муборакфурий, “Тухфатул аҳвазий”.

Иккинчи даража: қалб билан истиғфор айтиш. Қалбни нопок нарсалардан тозалашда унинг таъсири катта, фойдаси бисёр. Қалб ила истиғфор айтган банда ғам-ташвишдан қутулади, устига раҳмат, барака ёғилади.

Учинчи даража: ҳам қалб, ҳам тил билан истиғфор айтиш. Мана шу энг афзали, хос бандалар даражасидир. Барча фазилятлар шунда мужассам. Дил ҳамда тил билан истиғфор айтилса, гуноҳлар кечирилади, яхшиликлар кўпаяди, қалб тозаланади.

Қалб ва тил билан истиғфор айтиш насух (яъни, ҳақиқий, холис) тавбанинг шартидир. Демак, тавба қабул бўлиши учун тилда истиғфор айтиб, қилмишига қалбдан афсусланиш, гуноҳни такрорламасликка қатъий қарор қилиш лозим.

ИСТИҒФОР АЙТИШ ХОСИЯТИ

Арабча “истиғфор” сўзи “беркитиш”, “ёпиш” мазмунини англатади. Тилимизда “истиғфор айтиш”, “мағфират сўраш” бир маънода қўлланади. Аллоҳга истиғфор айтиб гуноҳларни кечириши, бандага раҳм қилиши сўралади.

Расули акрам соллаллоҳу алайҳи ва саллам истиғфор хосиятлари ҳақида жуда кўп ҳадис айтганлар.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَذَهَبَ اللَّهُ بِكُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ فَيَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَحْمَدُ.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Нафсим измида бўлган Зотга қасамки, агар гуноҳ қилмаганингизда, Аллоҳ сизларни кетказиб, (ўрнингизга) гуноҳ қиладиган, кейин истиғфор айтадиган (бошқа) қавмни келтирар, гуноҳларини кечириб юборарди” (Муслим, Термизий, Аҳмад ривоят қилган).

Фараз қилинг: ер юзида ҳеч ким гуноҳ қилмаяпти, маъсиятга қўл урадиган биронта ҳам одам қолмади. Шунда Аллоҳ гуноҳ қиладиган қавмни келтиради. Улар қилмишларига пушаймон бўлиб истиғфор айтишади, тавба қилишади. Аллоҳ уларнинг гуноҳларини кечириб юборади. Аллоҳ нақадар меҳрибон Зот! У эзгу амалларга савоб беришни, бандалар гуноҳини кечиришни яхши кўради.

Мазкур ҳадисни “Бемалол гуноҳ қилиб, кетидан истиғфор айтиб қўйса бўлди экан” деб тушунмаслик лозим. Бу ерда Аллоҳ меҳрибон Зотлиги, бандалар гуноҳларини кечириб юбориши таъкидланмоқда, кўп истиғфор айтишга чақирилмоқда, “Гуноҳ қилаверинглар”, дейилаётгани йўқ. Шундоқ ҳам банданинг хатолари жуда кўп. Аллоҳ чексиз раҳмати билан айб-нуқсонларимизни кечиради.

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ صَاحِبَ الشَّامِ لَيَرْفَعُ الْقَلَمَ سِتَّ سَاعَاتٍ عَنِ الْعَبْدِ الْمُسْلِمِ الْمُخْطِئِ أَوْ الْمُسِيءِ فَإِنْ نَدِمَ وَاسْتَغْفَرَ اللَّهَ مِنْهَا أَلْقَاهَا وَإِلَّا كُتِبَتْ وَاحِدَةً. رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَابْنُ عُيَيْنٍ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Абу Умома розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Чап тараф соҳиби хато қилган (ёки гуноҳкор) мусулмон бандадан қаламни олти соат кўтариб туради. Агар у (қилмишига) пушаймон бўлса, Аллоҳга истиғфор айтса, (гуноҳни) ташлаб юборади (яъни, номаи аъмолига ёзмайди). Акс ҳолда битта (гуноҳ) ёзиб қўйилади” (Табароний, Байҳақий, Абу Нуайм ривоят қилган. Ҳадис санади ҳасан).

Ҳар бир инсоннинг ўнг ва чап тарафида биттадан фаришта бўлади. Ўнг тарафдаги фаришта савобларини, чап тарафдагиси гуноҳларини ёзиб боради. Кимда-ким гуноҳ қилса, маълум вақт номаи аъмолига ёзилмай туради. Банда олти соат ичида Аллоҳга чин дилдан истиғфор айтса, гуноҳи кечирилади. Агар истиғфор айтмаса, битта гуноҳ ёзиб қўйилади. Қаранг, агар эзгу иш қилинса, битта

савоб ўрнига ўнта, ҳатто ундан ҳам кўпайтириб ёзилади. Битта гуноҳ эса битта деб қайд этилади... Аллоҳнинг марҳамати нақадар улуг!

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَخْطَأَ خَطِيئَةً نُكِتَتْ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءٌ فَإِذَا هُوَ نَزَعَ وَاسْتَعْفَرَ وَتَابَ سُقِلَ قَلْبُهُ وَإِنْ عَادَ زِيدَ فِيهَا حَتَّى تَعْلُوَ قَلْبُهُ وَهُوَ الرَّأْنُ الَّذِي ذَكَرَ اللَّهُ "كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ". رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالحَاكِمُ وَابْنُ حِبَّانَ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Абу Ҳурайра розияллоху анҳу Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламдан ривоят қилади: **“Агар банда бир гуноҳга қўл урса, қалбига битта қора доғ тушади. Борди-ю, (гуноҳни) ташласа, истиғфор айтса, тавба қилса, қалби (доғлардан покланиб) сайқалланади. Агар яна (гуноҳ) қилса, (қора доғ) баттар кўпаяди. Бориб-бориб қалбини бутунлай чирмаб олади. Бу “Йўқ, (ундай эмас)! Балки дилларини ўзлари қилган гуноҳлари қоплаб олган!” оятида¹³ Аллоҳ зикр қилган эгаллаб олишдир”** (Термизий, Ҳоким, Ибн Ҳиббон ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан).

Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоху анҳудан ривоят қилинади: “Бир киши гуноҳ қилса, қалбига битта қора доғ тушади. Кейин яна гуноҳ қилса, яна битта доғ тушади. Бориб-бориб қалби қоп-қора қўчқор рангига ўхшаб қолади¹⁴”.

Оппоқ қоғозга бир томчи сиёҳ тўкилса, шундоқ билинади-а? Бир дона гуноҳ мўмин банда қалбига мана шундай таъсир қилади. Мўминнинг қалби пок бўлгани учун ҳам гуноҳни қалбида ҳис этади, ножоиз иш қилиб қўйса, кўнгли ғаш бўлади, ожизлик қилиб гуноҳга ботгани учун ўзини ноқулай сезади.

Ибн Аббос розияллоху анҳу Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Ҳажарул асвад жаннатдан тушганида сутдан ҳам оппоқ эди. Одамлар қилган гуноҳлар уни қорайтириб юборган¹⁵”.

Эътибор беринг: гуноҳ-маъсиятга ботган одамлар ҳажарул асвадни қўллари билан силайверганларидан ҳис-туйғусиз тош ҳам қорайиб кетган экан.

Бундан чиқди, гуноҳлар қалбимиз ойнасини хиралаштиради. Гуноҳ устига гуноҳ қилаверилса, қалб мисоли кўмирдек қорайиб кетади. Сидқидилдан айтилган истиғфор кўнгилдаги доғларни тозалайди. Қанча кўп истиғфор айтилса, қалбимиз гуноҳлар қурумидан покланиб, жилоланиб бораверади.

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا رَوَى عَنْ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَّهُ قَالَ: ... يَا عِبَادِي إِنَّكُمْ تُخْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَأَنَا أَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ... رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالحَاكِمُ وَابْنُ حِبَّانَ.

Абу Зар розияллоху анҳу Набий соллаллоху алайҳи ва салламдан ривоят қилган ҳадиси қудсийда Аллоҳ таоло шундай деган: **“Эй бандаларим! Сизлар эртаю кеч гуноҳ қиласизлар. Мен эса барча гуноҳларни кечириб юбораман. Шундай экан, Менга истиғфор айтинглар, (сизларни) мағфират этаман”** (Муслим, Ҳоким, Ибн Ҳиббон ривоят қилган).

Бандалар туну кун гуноҳ содир этсалар ҳам Аллоҳ фазли билан гуноҳларни кечириб юборади. Аллоҳ – меҳрибон, карами кенг Зот. Бандаси қанча катта гуноҳга ботсаям, исён қилса ҳам чин дилдан тавбага юзланса, Аллоҳ унинг айбидан ўтади.

Мўминнинг бахти ҳам шунда. У билиб-билмай хато қилса, гуноҳини тан олиб, ихлос билан Аллоҳга юзланади, тавба қилади, қилмишига афсусланади, кўп истиғфор айтади. Шу билан кўксини тоғдек босиб турган айбдорлик юкидан, оғир руҳий зўриқишдан халос бўлади.

¹³ Яъни, Мутаффифин сурасининг 14-оятида.

¹⁴ Байҳақий “Шуабул имон”да ривоят қилган.

¹⁵ Термизий, Ибн Ҳузайма ривоят қилган. Ҳадис санади саҳиҳ.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ وَلَا أُبَالِي يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيتَنِي لَا تَشْرِكَ بِي شَيْئًا لَأَتَيْنَكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَأَحْمَدُ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Анас ибн Молик розияллоху анху Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламдан ривоят қилган ҳадиси қудсийда Аллоҳ таборака ва таоло шундай деган: “Эй одам боласи! Агар Менга дуо қилсанг, (рахматимга) кўз тиксанг, ҳамма гуноҳларингизни кечириб юбораман. (Гуноҳинг қанча бўлсаям) эътибор бермайман. Эй одам боласи! Агар гуноҳларинг осмонни тўлдириб юборадиган даражада (кўп) бўлса-ю, кейин Менга истиғфор айтсанг, кечириб юбораман, (уларнинг кўплигига) парво қилмайман. Эй одам боласи! Агар ҳузуримга – Менга бирон нарсани шерик қилмаган ҳолда – ер юзини тўлдирадиган даражада (кўп) гуноҳлар билан келсанг ҳам ер юзини тўлдирадиган даражада мағфират билан олдингга бораман” (Термизий, Доримий, Аҳмад ривоят қилган. Ривоят санади саҳиҳ).

Аллоҳ таоло банданинг ҳар қандай гуноҳини кечириши мумкин. Каттаю кичик гуноҳларни авф этиш Аллоҳга қийин эмас. Агар гуноҳлар еру кўкни тўлдириб юборса ҳам карами кенг Зот ҳаммасини кечиради. Аммо ёлғиз ширкни кечирмайди. Аллоҳга бирон нарсани ёки кимсани шерик қилмаган ҳолда вафот этган кишининг барча гуноҳлари авф этилиши мумкин. Фақатгина ширк бундан мустасно.

Истиғфор Аллоҳ таолонинг неъматидир. Агар Аллоҳнинг мағфирати бўлмаганида, диёрлар вайронага айланарди, одамлар ҳалок бўларди. Нега десангиз, айбдорлик юки жуда оғир бўлади, инсонни руҳан эзади, ҳузур-ҳаловатини ўғрилайди. Мана шу ҳолат истиғфор билан бартараф этилади. Моддий тараққиётга эришган Европа халқлари нега тўлақонли бахтли бўла олмаётганининг сабаби ҳам шунда. Бахтли яшаш учун имон зарур. Руҳан покланиш учун истиғфор айтиш, тавба қилиш керак. Мустаҳкам имон, солиҳ амаллар, зикр-тасбеҳ, салавот, истиғфор инсон ҳаётига файз киритади, кўнглини хотиржам қилади. Бу амаллар билан киши охирати обод бўлади.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الشَّيْطَانَ قَالَ: وَعِزَّتِكَ يَا رَبِّ لَا أَبْرَحُ أُعْوِي عِبَادَكَ مَا دَامَتْ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ قَالَ الرَّبُّ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أَزَالُ أَعْفِرُ لَهُمْ مَا اسْتَغْفَرُونِي. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْحَاكِمُ وَأَبُو يَعْلَى وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Абу Саид Худрий розияллоху анхундан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам шундай деганлар: “Шайтон: “Эй Парвардигорим, буюклигингга қасамки, то тирик эканлар, бандаларингни (йўлдан) уравераман!” деди. Парвардигор эса: “Иззатимга, улуғлигимга қасамки, (бандаларим) Менга истиғфор айтар эканлар, уларни (нг гуноҳларини) кечиравераман!” деди” (Аҳмад, Ҳоким, Абу Яъло ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан¹⁶).

Инсон боласи тирик экан, энг ашаддий душмани – иблис васвасаси уни ҳар қадамда таъқиб этаверади. Шайтон ҳар тарафдан келиб одамни адаштиришга уринади, йўлдан уриш пайида бўлади. Аллоҳ истиғфор айтадиган банданинг гуноҳларини кечиради. Аллоҳнинг ваъдаси ҳақ. Шайтоннинг макр-ҳийласи заиф, ваъдаси пучдир.

¹⁶ Ҳокимнинг “Мустадрак” китобида айтилишича, имом Заҳабий “Талхис”да бу ҳадис санадини саҳиҳ, деган. Шуайб Арнаут – Аҳмад ибн Ҳанбалнинг “Муснад”и таҳрижида – ҳадис санадини ҳасан, деган. Ҳусайн Сулайм Асад – Абу Яълонинг “Муснад”и таҳрижида – айтади: “Бу ривоят санади заиф”.

عَنْ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ قَدْ وَهَبَ لَكُمْ دُئُوبَكُمْ عِنْدَ الْإِسْتِغْفَارِ، مَنْ اسْتَغْفَرَ اللَّهَ بِنِيَّةٍ صَادِقَةٍ وَمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَجَحَ مِيزَانُهُ. رَوَاهُ ابْنُ شَاهِينَ.

Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу ривоят қилади: “Мен Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Албатта Аллоҳ сизларга истиғфор айтиб гуноҳларингиздан (покланиш имконини) берди. Шундай экан, кимда-ким холис ният билан истиғфор айтса, “Лаа илааҳа иллаллоҳ” деса, тарози оғир келади”, деб айтганларини эшитганман” (Ибн Шоҳин ривоят қилган¹⁷).

Тавҳид билан истиғфор бир-бирига жудаям яқин. Аллоҳнинг ягоналигига ишонган, гуноҳларини тан олиб, Парвардигорига бўйин эгган одам ҳақиқий мўмин саналади. Бундай инсон ихлос билан истиғфор, таҳлил¹⁸ айтгани учун икки дунёда ишлари бароридан келади, иншааллоҳ!

Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Ўзингизга “Лаа илааҳа иллаллоҳ” дейишни, истиғфор айтишни лозим тутинг, иккисини кўп такрорланг! Чунки иблис шундай деган: “Мен одамларни гуноҳлар билан ҳалок этдим. Улар эса мени “Лаа илааҳа иллаллоҳ” билан, истиғфор билан ҳалок этишди. Буни кўрганимдан кейин уларни ҳою ҳаваслар билан маҳв этдим. Улар (гуноҳга ботиб кетган бўлсалар ҳам) ўзларича “тўғри йўлдамиз”, деб ўйлашади¹⁹”.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّهُ خَلَقَ كُلَّ إِنْسَانٍ مِنْ بَنِي آدَمَ عَلَى سِتِّينَ وَثَلَاثَ مِائَةٍ مَفْصِلٍ فَمَنْ كَبَّرَ اللَّهَ وَحَمَدَ اللَّهَ وَهَلَّلَ اللَّهَ وَسَبَّحَ اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ اللَّهَ وَعَزَلَ حَجْرًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ شَوْكَةً أَوْ عَظْمًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ وَأَمَرَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهَى عَنْ مُنْكَرٍ عَدَدَ تِلْكَ السِّتِّينَ وَالثَّلَاثِ مِائَةِ السَّلَامِ فَإِنَّهُ يَمْشِي يَوْمَئِذٍ وَقَدْ رَحَّخَ نَفْسَهُ عَنِ النَّارِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

Оиша розияллоҳу анҳо Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Одам боласидан (дунёга келган) ҳар бир инсоннинг уч юз олтмишта бўғими бор. Кимда-ким такбир, ҳамду сано, таҳлил, тасбеҳ, истиғфор айтса, одамлар йўлидан тошними, тикан ёки суякними олиб ташласа, яхшиликка буюрса, ёмонликдан қайтарса, ана шу уч юз олтмишта бўғимга тенг (садақа) қилибди. (У) ўша куни ўзини дўзахдан узоқлаштирган бўлади” (Муслим ривоят қилган).

Бизнинг соғ-саломат юришимиз, тўрт мучамиз омонлиги улуғ неъмат. Бунинг шукрига зикр-тасбеҳлар айтилади, тоат-ибодат қилинади. Инсон суяклари, бўғимлари, асаб толалари соғломлиги учун Аллоҳга такбир, тасбеҳ, ҳамду санолар айтиб, У Зотдан мағфират сўраса, бўғимлар ҳақи адо этилган бўлади.

ОТА-ОНАСИ ВА ЯҚИНЛАРИ ҲАҚИГА ИСТИҒФОР АЙТИШ ХОСИЯТИ

Маълумки, вафот этган банданинг савобли ишлари тўхтайдди. Лекин солиҳ фарзандлар айтган истиғфор фойдаси ота-онага тегиб туради. Зеро, фарзанд инсон ҳаёти самараси, қалб қўри ила эккан, авайлаб парвариш қилган ниҳолидир. Фарзанд ота-онадан кейин унинг чироғини ёкиб туради: эзгу ишларини давом эттиради, ҳақиқа дуо қилади, истиғфор айтади. Бу билан марҳум ота-она руҳи шод бўлади, жаннатдаги мартабаси юқорилайди.

¹⁷ Бу ҳадисни Жалолиддин Суютий “Жомеул аҳодис”да, Муттақий Ҳиндий “Канзул уммол”да нақл қилган.

¹⁸ Таҳлил – “Лаа илааҳа иллаллоҳ” дейиш. Бундаги “х” ҳарфи ҳойи ҳавваз билан ёзилади. Агар ҳойи ҳутий бўлса, “ҳалол қилиш”, “рухсат бериш”, “таҳлил” (анализ) маъноларини англатади.

¹⁹ Абу Яъло ривоят қилган. Жалолиддин Суютий “Жомеул аҳодис”да мазкур ривоят санади заифлигини айтган. Аммо Ҳусайн Сулайм Асад – имом Доримий Авзойидан нақл қилган – ривоят санадини саҳиҳ, деган.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الرَّجُلَ لَتَرْفَعُ دَرَجَتُهُ فِي الْجَنَّةِ فَيَقُولُ: أَنَّى هَذَا فَيَقَالُ: بِاسْتِعْفَارٍ وَلَدِكَ لَكَ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ وَأَحْمَدُ وَالطَّبْرَانِيُّ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Абу Хурайра розияллоху анху Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Бир кишининг жаннатдаги мартабаси кўтарилади. Шунда у: “Бунинг боиси нима?” деб сўрайди. Унга: “Фарзандинг айтган истиғфор сабабидан (шундай макомга эришдинг)”, дейилади” (Ибн Можжа, Аҳмад, Табароний ривоят қилган. Ҳадис санади ҳасан).

Бизда бирон одам вафот этса, эл-юртга ош бериш урф бўлган. Аслида 7, 20, 40 демасдан, мухтож кишиларни чақириб таом берилса, муносиб одамларга хайр-эхсон қилинса, яхши албатта. Аммо, эҳсондан ташқари ўтганлар ҳақиқа истиғфор айтилса, беш вақт намоздан кейин дуо қилинса, фойдаси кўпроқ бўлади. Чунки, элга ёзилган дастурхон атрофида марҳум бир-икки марта эсланади. Намозлардан кейин ота-онаси, мўмин-мусулмон аجدодлари ҳақиқа дуо қилса, истиғфор айтса, унинг савоби тўхтовсиз бориб туради.

Шундай фарзандлар бор: ота-онаси ўтиб кетганидан кейин маъракаларини дабдаба билан ўтказиб, “Уларнинг руҳини шод қилиб қўйдим”, деб калта ўйлайди. Йўқ, маъракаи чиройли ўтказиш билан иш битмайди. Зеро, ота-она фарзанд қилаётган ибодатдан, дуодан, айтаётган истиғфордан манфаат кўради. Намозлардан кейин: “Ё Аллоҳ, ота-онамни раҳматингга ол, гуноҳларини кечир, қабр азобидан сақла!” деб дуо қилинг. Шунда ота-онангиз руҳи шод бўлади, қабри нурга тўлади.

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَقَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا فَرَعَ مِنْ دَفْنِ الْمَيِّتِ وَقَفَ عَلَيْهِ فَقَالَ: اسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ وَسَلُّوا لَهُ بِالتَّشْيِيتِ فَإِنَّهُ الْآنَ يُسْأَلُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Усмон ибн Аффон розияллоху анхундан ривоят қилинади: “Набий соллаллоху алайҳи ва саллам маййит дафн этилганидан кейин қабр бошида туриб: “Биродарингиз ҳақиқа истиғфор айтинг, унга сабот тиланг! Чунки у ҳозир сўроқ қилинмоқда”, дедилар” (Абу Довуд, Баззор ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан).

Уламолар таъкидлашча, маййит дафн этилганидан кейин унинг ҳақиқа истиғфор айтиб туриш мандубдир.

Бу ҳадисдан уч хил хулоса чиқади:

1. Маййитга тириклар дуоси фойда беради.
2. Банда қабрда савол-жавоб қилинади.
3. Маййит кўмилгани заҳоти сўроқ қилина бошлайди.

Демак, жанозада қатнашган одам маййит ҳақиқа истиғфор айтади, қабр азобидан, дўзах ўтидан сақлашини сўраб Аллоҳга дуо қилади.

Биздаги урфга кўра, маййит дафн этилганидан сўнг яқинлари қолиб, Ёсин билан Таборак сурасини ўқишади. Аслида асосий эътибор дуога, истиғфорга қаратилса, мақсадга мувофиқ бўлади.

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا حَضَرْتُمُ الْمَرِيضَ أَوْ الْمَيِّتَ فَقُولُوا خَيْرًا فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يُؤْمِنُونَ عَلَى مَا تَقُولُونَ قَالَتْ: فَلَمَّا مَاتَ أَبُو سَلَمَةَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبَا سَلَمَةَ قَدْ مَاتَ قَالَ: فُؤِي اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلَهُ وَأَعْقِبْنِي مِنْهُ عُنْفَى حَسَنَةً قَالَتْ: فَقُلْتُ فَأَعْقَبَنِي اللَّهُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ لِي مِنْهُ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالتَّسَائِيُّ.

Умму Салама розияллоху анҳодан ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам: “Қасал ёки маййит ҳузурда яхши (гапларни) гапиринг! Чунки фаришталар сиз айтаётган (ҳар бир гап)га “омин” деб туради”, дедилар. Абу Салама вафот этганида Набий соллаллоху алайҳи ва саллам ҳузурларига бориб: “Эй Расулуллоҳ! Абу Салама вафот этди!..” дедим. Шунда у зот: “Ё Аллоҳ! Унинг гуноҳларини кечир, ортидан менга чиройли ўринбосар қолдир! – деб айт”, дедилар. Мен ўша дуони ўқигандим, Аллоҳ менга Абу Саламадан ҳам

яхшироғини – Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламни насиб этди” (*Муслим, Термизий, Насоий ривоят қилган*).

Абу Салама розияллоҳу анҳу оламдан ўтганида Пайғамбар алайҳиссалом Умму Саламага кўп истиржо айтишни, маййит ҳақиға дуо қилишни ўргатганлар. Умму Салама онамиз айтилган ишни бажардилар. Натижада Аллоҳ таоло у зотга Абу Саламадан ҳам яхшироқ жуфтни – Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламни ўринбосар қилиб берди.

Беморни кўргани борганда унинг кўнглини кўтарадиган гаплар айтилади, “Кўринишингиз анча яхши. Аллоҳ хоҳласа, ҳали соғайиб кетасиз”, деб чиройли сўзлар билан хушнуд этилади. Шунингдек, жаноза ҳозир бўлганида, “Эй Парвардигор, унинг гуноҳларини кечир, савол-жавобини енгил қил, қабр азобидан асра!” деб маййит ҳақиға дуо қилинади. Қолаверса, марҳум ҳақида фақат яхши гаплар айтилади. Чунки биз айтаётган ҳар бир гапга фаришталар “омин!” деб туради.

عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ اسْتَغْفَرَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ حَسَنَةً. رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ فِي مُسْنَدِ الشَّامِيِّينَ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Убода ибн Сомит розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Кимда-ким мўмин-мўминалар ҳақиға истиғфор айтса, Аллоҳ ўша бандага ҳар бир мўмин-мўмина учун битта савоб ёзади” (*Табароний “Муснадуш шомийин” да ривоят қилган. Ҳадис санади ҳасан*).

Бир мусулмон киши: “Ё Аллоҳ! Мўмин-мўминалар гуноҳини кечир, уларни авф эт!” деб дуо қилса, ер юзиди қанча мусулмон бўлса, шунча савобга эришади. Дунёда миллиардлаб мусулмонлар яшайди. Вафот этиб кетган имонли инсонлар қанча? Шунинг ҳисобига олганда, биродарлари ҳақиға истиғфор айтиш улкан савоби ишлиги маълум бўлади.

Ҳар ким ўз она тилида истиғфор айтиши мумкин. Истаса, “Аллоҳуммағфир лий ва лил муъминийна вал муъминаат”, деса ҳам бўлади. Муҳими, истиғфорни ихлос билан, чин дилдан айтса бўлгани.

عَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي ذَرَبْتُ اللِّسَانَ وَإِنَّ عَامَّةَ ذَلِكَ عَلَى أَهْلِي فَقَالَ: أَيْنَ أَنْتَ مِنَ الْإِسْتِغْفَارِ فَقَالَ: إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ أَوْ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَالْذَاوِيُّ وَآحْمَدُ وَابْنُ حِبَّانَ وَالْبَيْهَقِيُّ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Ривоят қилинишича, Ҳузайфа розияллоҳу анҳу: “Эй Расулуллоҳ! Менинг тилим ўткир. Кўпинча оилам аъзоларига оғирроқ гапириб қўяман. (Бу хатоимни тузатишнинг қандайдир йўли борми?)” деди. Шунда у зот: “Сен истиғфор айтмайсанми²⁰? Мен бир кеча-кундузда (ёки бир кунда) юз марта истиғфор айтаман”, дедилар (*Ибн Можжа, Доримий, Аҳмад, Ибн Ҳиббон, Байҳақий ривоят қилган. Ривоят санади заиф*).

Кимда-ким ота-онаси, ака-укалари ёки фарзандларига билиб-билмай кўполлик қилса, қаттиқроқ гапириб кўнгилларини оғритиб қўйса, улардан кечирим сўрайди, ҳақларига дуо қилади, истиғфор айтади.

Айрим кимсалар ота-онаси тириклигида қадрига етмайди, уларни хафа қилади, дилларини оғритади. Вақт ўтганидан кейин ақли кириб, қилмишига пушаймон бўлади, айбини қандай ювишни билмай виждон азобида қийналади. Ана шундай кишиларга ҳам марҳум ота-онаси ҳақиға кўп истиғфор айтиш, дуо қилиш, солиҳ амаллар савобини бағишлаш тавсия этилади.

ИСТИҒФОР – ҒИЙБАТНИНГ КАФФОРАТИ

Одамнинг орқасидан гапириш, яъни, ўзи йўқлигида нуқсон-камчиликларини тилга олиш ғийбат, дейилади. Ғийбат катта гуноҳдир.

²⁰ Бу жумлани “Сен истиғфор айтиш фазилатини қаердан ҳам билардинг?” деб ифодаласа ҳам бўлади.

Кимнидир билиб-билмай ғийбат қилган одам ғийбат қилинган киши ҳақиға истиғфор айтади, ундан кечирим сўрайди. Шу йўл билан гуноҳидан покланади.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَفَّارُهُ مَنْ اغْتَابَهُ أَنْ تَسْتَغْفِرَ لَهُ.
رَوَاهُ ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا فِي الصَّمْتِ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Анас ибн Молик розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “(Ғийбат қилинган одам) ҳақиға истиғфор айтишинг қилган ғийбатинг каффорати бўлади” (Ибн Абу Дунё “Сомт”да ривоят қилган. Ҳадис санади заиф).

Бир гуруҳ уламоларга кўра, агар киши ғийбат қилинганини билмаса, унинг ҳақиға истиғфор айтиб кўйса бўлди. Аммо ғийбат қилинганини эшитган бўлса, ҳақиға истиғфор айтиш билан бирга ундан кечирим ҳам сўралади. Ҳанафий мазҳабининг забардаст уламоларидан бўлмиш имом Таҳовийга кўра, ғийбат қилинган одам билса-билмаса, ғийбатчи унинг ҳақиға истиғфор айтса, кифоя қилади.

ИСТИҒФОР – МАЖЛИС КАФФОРАТИ

Мўмин-мусулмонлар бирон жойда мажлис курсалар, туришдан олдин Аллоҳ таолога ҳамду сано, истиғфор айтадилар, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга салават ва салом²¹ йўллайдилар. Шунда мажлис ҳақи адо этилади. Бу борада ҳадиси шарифларда кўрсатмалар келган.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كَلِمَاتٌ لَا يَتَكَلَّمُ بِهِنَّ أَحَدٌ فِي مَجْلِسِهِ عِنْدَ قِيَامِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ إِلَّا كُفِّرَ بِهِنَّ عَنْهُ وَلَا يَفُوهُنَّ فِي مَجْلِسٍ خَيْرٍ وَمَجْلِسٍ ذِكْرٍ إِلَّا خُتِمَ لَهُ بِهِنَّ عَلَيْهِ كَمَا يُخْتَمُ بِالْخَاتَمِ عَلَى الصَّحِيفَةِ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَابْنُ حِبَّانَ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Агар бирон киши мажлисдан тураётганида (ушбу) калималарни уч марта айтса, улар сабабидан (гуноҳлари) каффорат қилинади. Агар (ўша калималарни) яхшилик мажлисида, зикр мажлисида айтса, худди узук билан саҳифага муҳр босилганидек, (ўша калималар) билан унинг учун муҳр босилади. (Улар қуйидаги сўзлардир:) Субҳаанакаллоҳумма ва биҳамдика лаа илааҳа иллаа анта астағфирука ва атувбу илайк” (Абу Довуд, Ибн Ҳиббон ривоят қилган. Ҳадис санади саҳиҳ).

Абу Барза Асламий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам мажлисдан турмоқчи бўлсалар, “Субҳаанакаллоҳумма ва биҳамдика ашҳаду аллаа илааҳа иллаа анта астағфирука ва атувбу илайк”, деб айтардилар. Бир киши: “Ё Расулуллоҳ, сиз шундай сўз айтмасиз, уни аввал айтмасдингиз?..” деганида, у зот: “(Бу калималар) мажлисдаги (бефойда сўзлар)га каффорат бўлади”, деб марҳамат қилдилар²²”.

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ جَلَسَ فِي مَجْلِسٍ فَكَثَرَ فِيهِ لَعْنُهُ فَقَالَ قَبْلَ أَنْ يَقُومَ مِنْ مَجْلِسِهِ ذَلِكَ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا كَانَ فِي مَجْلِسِهِ ذَلِكَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَحْمَدُ وَابْنُ حِبَّانَ وَابْنُ أَبِي حَتْمٍ وَطَبْرَانِيُّ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деганлар: “Ким бирон мажлисда ўтирса, унда тушунарсиз (фойдасиз) сўзлари кўпайиб кетса-ю, туришдан олдин “Субҳаанакаллоҳумма ва биҳамдика ашҳаду аллаа илааҳа иллаа анта астағфирука ва атувбу илайк”, деса, ўша мажлисида бўлган (гуноҳлари, жумладан, тил билан

²¹ Мажлис сўнггида ҳамду сано, салават, салом йўллаш лозимлиги ҳақида қуйида келтирилган бўлади.

²² Абу Довуд хасан-саҳиҳ санад билан ривоят қилган.

боғлиқ хатолари) **мағфират этилади**” (Термизий, Аҳмад, Ибн Ҳиббон, Байҳақий, Табароний ривоят қилган. Ҳадис санади саҳиҳ).

Мажлис охирида истиғфор айтиш нуқсон-камчиликларни тўғрилайди. Агар бу иш тарк этилса, уқубатга, ҳасрат-надоматга сабаб бўлиши мумкин. Чунки инсон тилидан чиққан фойдасиз сўзлар, шунингдек, ғийбат, игво, чақимчилик каби тил офатлари уни ҳалокатга бошлайди.

Аслида мусулмон одам илмий суҳбатларда, зикр мажлисида ҳозир бўлади. Борди-ю бирон жойда маънисиз гаплар кўпайиб кетса, унга истиғфор айтиш каффорат бўлади. Шу ўринда бир нарсани эслатиб ўтамиз: “Бирон жойда ўтириб, хоҳлаган ишини қилиб, бўлар-бўлмас гаплар гапириб, кейин бир марта истиғфор айтиб қўйса, бўлди экан”, деб ўйлаш нотўғри. Зеро, гуноҳни атайлаб содир этиш яхши эмас.

وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ فَإِنْ قَالَهَا فِي مَجْلِسٍ ذَكَرَ كَانَتْ كَالطَّائِعِ يُطَبِّعُ عَلَيْهِ وَمَنْ قَالَهَا فِي مَجْلِسٍ لَغْوٍ كَانَتْ كَفَرَةٍ لَهُ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالْحَاكِمُ وَالطَّبْرَانِيُّ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Жубайр ибн Мутъим розияллоху анҳу Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Кимда-ким “Субҳааналлоҳи ва биҳамдих, субҳаанакаллоҳумма ва биҳамдика ашҳаду аллаа илааха иллаа анта астағфирука ва атувбу илайк”, деса, агар бунини зикр мажлисида айтса, босиладиган муҳрдек бўлади. Агар лағв мажлисида айтса, (гуноҳлари) учун каффорат бўлади” (Насоий²³, Ҳоким, Табароний ривоят қилган. Ривоят санади саҳиҳ).

Демак, хоҳ фойдали суҳбат қуриладиган зикр мажлиси бўлсин, хоҳ беҳуда гаплар айтилинадиган лағв мажлиси бўлсин, туришдан аввал истиғфор айтилса, мақсадга мувофиқ бўлади.

ҚИЁМАТ КУНИ ХУРСАНД БЎЛАЙ ДЕСАНГИЗ...

Охиратда ҳар бир банданинг номаи аъмоли ўзига кўрсатилади. Бу ҳақида Аллоҳ таоло шундай деган: “Биз ҳар бир инсоннинг амалини бўйнига илиб қўйганмиз. Қиёмат куни унга очиқ ҳолда рўбарў бўладиган бир китобни (яъни, номаи аъмолини) чиқариб (кўрсатамиз. Ўшанда унга дейилади:) “Китобингни ўқи, (қанча савобинг, қанча гуноҳинг борлигини ҳисоб қил)! Бугун ўз нафсинг ўзингга қарши етарли ҳисоб-китоб қилувчидир” (Исро сураси, 13-14-оятлар).

Охиратда номаи аъмоли ўнг тарафдан берилган инсон хурсанд бўлиб: “Мана менинг китобимни ўқинглар!..” дейди. Номаи аъмоли чап тарафдан берилган киши эса: “Эҳ, қани энди менга китобим берилмасайди! Ҳисоб-китоб нелигин билмасайдим!” деб оҳ чекиб қолади²⁴.

Ҳадисларда айтилишича, тирикчилигида кўп истиғфор айтган инсон қиёмат куни номаи аъмолини кўриб қалби қувончга тўлади.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: طُوبَى لِمَنْ وَجَدَ فِي صَحِيفَتِهِ اسْتِغْفَارًا كَثِيرًا. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَابْنُ أَبِي حَتْمٍ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Абдуллоҳ ибн Буср розияллоху анҳу Набий соллаллоху алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Номаи аъмолида кўп истиғфорни кўрган бандага қандай яхши!” (Ибн Можа, Байҳақий ривоят қилган. Ҳадис санади саҳиҳ).

Инсон оғзидан чиқадиган ҳар бир сўз амаллар саҳифасига ёзиб борилади. Қиёмат куни кишининг номаи аъмоли ўзига кўрсатилади, “Мана китобингни ўқи”, дейилади. Осий бандалар қилдай гуноҳи ҳам қолмай битиб қўйилганини кўриб даҳшатга тушади. Кўп истиғфор айтган мўмин банда эса саҳифасини кўриб хурсанд бўлади. Чунки у дунёда кўп яхши амаллар қилган, истиғфор айтган, тилини беҳуда сўзлардан тийган эди.

²³ Насоий бу ривоятни “Ас-суанул кубро”да келтирган.

²⁴ Тўлиқ маълумот учун қаранг: Ҳаққа сураси, 18-29-оятлар.

عَنْ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَحَبَّ أَنْ تَسْرَهُ صَحِيفَتُهُ فَلْيَكْثِرْ فِيهَا مِنَ
الِاسْتِغْفَارِ. رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ وَالطَّبْرَانِيُّ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Зубайр ибн Аввом розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деганлар: **“Кимда-ким номаи аъмолини кўрганда хурсанд бўлай деса, унда истиғфorni кўпайтирсин!”** (Байҳақий, Табароний ривоят қилган. Ҳадис санади ҳасан).

Абу Минҳолдан ривоят қилинади: “Қабрда банда учун кўп истиғфордан кўра яхшироқ кўшни (яъни, ҳамроҳ) бўлмайди²⁵”.

Бакр ибн Абдуллоҳ Музаний шундай деган: “Сизлар кўп гуноҳ қиляпсизлар. Энди истиғфorni ҳам кўпайтиринг! Чунки, банда қиёмат куни номаи аъмолининг ҳар икки қаторида истиғфorni кўрса, боши осмонга етади²⁶”.

ИСТИҒФОРГА ШОШИЛИШ ХОСИЯТИ

Инсоннинг қайсидир аъзоси жароҳатланса, унга тиббий ёрдам кўрсатилади. Агар банда гуноҳга қўл урса, қалби яраланади. Шунда у руҳий мададга – истиғфорга эҳтиёж сезади. Агар вақтида ёрдам кўрсатилмаса, кеч бўлиши мумкин.

Билиб-билмай гуноҳ қилган одам ўша заҳоти истиғфор айтишга чақирилган. Жумладан, Аллоҳ таоло шундай марҳамат қилган:

“-----Арабча матн-----”

“Кимда-ким бирон ёмон иш қилса ёки жонига жавр қилса, сўнг Аллоҳга истиғфор айтса, Аллоҳни(нг қанчалик) кечирувчан, меҳрибон эканини билади” (Нисо сураси, 110-оят).

Аввалги умматларда гуноҳ кечирилиши учун жудаям оғир шартлар қўйилган, ҳатто ўзини ўлдириш буюрилган. Шариати муҳаммадияда ҳаммаси осон, танглик йўқ. Хато қилдингми, айбингни тан олиб Аллоҳга истиғфор айтсанг, гуноҳинг кечирилади. Инсон шу йўл билан оғир руҳий зўриқишдан, юқори босимдан қутулади, елкасини тоғдек босиб турган маънавий юкдан халос бўлади.

Каломи мажидда тақводор мўминлар сифати қуйидагича келтирилган:

“-----Арабча матн-----”

“Улар бирон фахш иш қилиб қўйсалар ёки ўзларига зулм қилсалар, дарҳол Аллоҳни эслаб, гуноҳлари учун истиғфор айтадилар – ҳар қандай гуноҳни Ёлғиз Аллоҳгина мағфират қилади – билган ҳолларида гуноҳларида давом этмайдилар” (Оли Имрон сураси, 135-оят).

Инсон ҳаётда турли синовларга дуч келади, кийинчилик ёки фитналар гирдобиди ўзи билмаган ҳолда гуноҳга қўл уради ёки билиб туриб шайтон васвасасига учади, Парвардигорига осий бўлади. Мана шундай пайтда мўмин бандига имкон берилади: истиғфор айтса, Аллоҳ уни кечиради. Гуноҳларни Меҳрибон Аллоҳдан бошқа ким ҳам кечиради оларди?!

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ الَّذِينَ إِذَا أَحْسَنُوا اسْتَبْشَرُوا وَإِذَا أَسَاءُوا اسْتَعَفَرُوا. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَأَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинишича, Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Ё Аллоҳ! Мени яхшилик қилганда севинадиган, ёмон иш содир этганда истиғфор айтадиганлардан қил!”** деб дуо қилардилар (Ибн Можа, Аҳмад, Байҳақий ривоят қилган. Ривоят санади заиф).

Мусулмон одам хайрли ишни ихлос билан бажаради, бунинг эвазига мукофот олишига ишонади, “Мана шу амалим сабаб Аллоҳ розилигига эришаман”, деб хурсанд бўлади, қалби қувончга тўлади. Борди-ю, билиб-билмай гуноҳга қўл урса, Аллоҳга истиғфор айтади, тавба қилади. Мўмин банда солиҳ амал савобидан умид қилади, гуноҳ туфайли азобга йўлиқишдан қўрқади.

²⁵ Манба: Аҳмад ибн Ханбал, “Аз-зуҳд”.

²⁶ Манба: Ибн Абу Дунё, “Ат-тавба”.

Бир нарсани таъкидлаб ўтиш керак: тилида “тавба қилдим”, “айбимга иқрорман”, “Парвардигорим, Ўзинг кечир” деб туриб гуноҳдан тийилмай юравериш маъқул эмас. Айбдор одам хатосини тўғрилайди, уни бошқа такрорламасликка аҳд қилади. Шунда Аллоҳ уни кечиради. Йўқса, тил учида айтилган истиғфор фойда бермайди.

ТИЛ УЧИДА АЙТИЛГАН ИСТИҒФОР

Қўл учида қилинган иш яхши самара бермайди. Тил учида айтилган гап самимий чиқмайди. Чунончи, юракдан айтилган истиғфоргина ҳисобга ўтади. Тил учида истиғфор айтган одам ёлғончи бўлиб қолиши ҳеч гап эмас. Чунки, “Тавба қилдим, Ўзинг кечир”, деб туриб яна маъсият уммонига шўнғиган кимсанинг сўзида субут қолмайди.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ: ازْهَمُوا تُرْجَمُوا وَاعْفَرُوا يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَإِنْ لَأَقْمَعَ الْقَوْلُ وَإِنْ لِلْمُصْرِنِ الَّذِينَ يُصْرُونَ عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Абдуллоҳ ибн Амр ибн Ос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам минбарда туриб шундай деганлар: “(Аллоҳ яратган мавжудотларга) **рахм-шафқатли бўлинглар! Шунда** (Парвардигорингиз тарафидан) **сизга раҳм қилинади.** (Одамлар хатокамчилигини) **кечиринглар! Шунда Аллоҳ** (гуноҳингизни) **мағфират этади. Бир гапни эшитиб туриб унга парво қилмайдиган** (яъни, ваъз-насихатга қулоқ солмайдиган) **кимсалар ҳолига вой! Билиб туриб гуноҳ қилишда давом этадиган кимсалар ҳолига вой!**” (Бухорий²⁷, Аҳмад, Байҳақий ривоят қилган. Ҳадис санади ҳасан).

Айримлар: “Бу кичик гуноҳ ёки кўз илғамас камчилик”, деб бамайлихотир маъсиятга қўл уради. Бироқ қатра томиб-томиб дарё бўлишини, томчи чакиллавериш қаттиқ тошни-да ўйиб юборишини унутиб қўяди.

Қатода шундай насихат қилган: “Гуноҳларни давомли қилишдан эҳтиёт бўлинглар! Чунки сизлардан олдинги қавмлар Аллоҳ ҳаром қилган ишлардан тап тортмаганлари учун ҳалок бўлган. Улар ажаллари етгунича тавба қилмай юришган, осий ҳолларида ўтиб кетишган²⁸”.

Ҳасан Басрий раҳматуллоҳи алайҳ: “Бизлар айтаётган мана шу истиғфорнинг ўзи истиғфорга муҳтождир”, деган экан²⁹.

Яъни, тилида “астағфируллоҳ”, деб туриб гуноҳдан қайтмай юргани учун ҳам истиғфор айтиш керак, дейилмоқчи.

ЕТМИШ МАРТА ГУНОҲ ҚИЛГАН ОДАМНИНГ ИСТИҒФОРИ

عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَصْرَ مَنْ اسْتَغْفَرَ وَإِنْ عَادَ فِي الْيَوْمِ سَبْعِينَ مَرَّةً. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “**Истиғфор айтган одам, гарчи** (гуноҳга) **бир кунда етмиш марта қайтса ҳам,** (унда) **бардавом эмас**” (Абу Довуд, Термизий ривоят қилган. Ҳадис санади заиф).

Бир одам гуноҳ қилиб, истиғфор айтди. Кейин ожизлик билан яна ўша гуноҳга қўл урди. Ана шунда қайта-қайта истиғфор айтаверса, гуноҳда давомийлик йўқолади. Тарки одат амримаҳол, деган гап бор. Нафс ўрганиб қолган нарсани бирдан ташлаш қийин. Шунинг учун банда аста-секин ўзини

²⁷ Бухорий бу ривоятни “Ал-адабул муфрад”да келтирган.

²⁸ Абд ибн Ҳумайд, Ибн Жарир ривоят қилган.

²⁹ Манба: Қуртубий, “Ал-жомеъ ли-аҳкомил куръон”.

Бу ҳадисни “Бемалол гуноҳ қилиб, кетидан истиғфор айтиб қўйса бўлди”, деб тушунмаслик керак. Шариатнинг умумий талаби – гуноҳдан қайтиш. Агар атайлаб гуноҳ содир этаверса, ундай одам ёлгончи бўлиб қолади. Қолаверса, қасдан, давомий қилиш билан кичик гуноҳ ҳам каттага айланиши мумкин.

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَحَدُنَا يُذْنِبُ قَالَ: يُكْتَبُ عَلَيْهِ قَالَ: ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ مِنْهُ وَيَتُوبُ قَالَ: يُعْمَرُ لَهُ وَيَتَابُ عَلَيْهِ قَالَ: فَيَعُودُ فَيُذْنِبُ قَالَ: يُكْتَبُ عَلَيْهِ قَالَ: ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ مِنْهُ وَيَتُوبُ قَالَ: يُعْمَرُ لَهُ وَيَتَابُ عَلَيْهِ وَلَا يَمَلُ اللَّهُ حَتَّى تَمْلُوا. رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ وَابْنُ أَبِي حَتْمٍ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Аллоҳнинг марҳаматини қаранг, ожиз бандасига шунча имкон берар экан. Фақат бунинг кадрига етиб, вақтида ўзимизни ислоҳ қилсак бўлгани.

Анас ибн Молик розияллоҳу анҳу Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Одам боласининг ҳар бири жуда кўп хато қилувчидир. Хатога йўл қўювчиларнинг энг яхшиси тавба қилувчилардир³⁰”.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: لَيْسَ صَغِيرٌ بِصَغِيرٍ مَعَ الْإِصْرَارِ وَلَيْسَتْ كَبِيرَةٌ بِكَبِيرَةٍ مَعَ الْإِسْتِعْفَارِ طُوِيَ لِمَنْ وَجَدَنِي كَانَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اسْتِعْفَارٌ كَثِيرٌ. رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ وَابْنُ شَاهِينَ.

Катта гуноҳ килиб қўйган одам тавба қилса, гуноҳи кечирилади. Лекин кичик гуноҳларни тўхтовсиз қилаверса, улар йиғилиб-йиғилиб катта гуноҳга айланади.

Каъб розияллоху анхудан ривоят қилинади: “Банда кичик гуноҳга қўл уради, уни менсимайди, қилмишига пушаймон бўлмайди, истиғфор ҳам айтмайди. Ана ўша гуноҳ Аллоҳ наздида тоғдек катталашиб кетади. Яна бир банда гуноҳ қилади, кейин надомат чекади, истиғфор айтади. Унинг гуноҳи Аллоҳ наздида кичрайиб боради, ҳатто авф этилади³¹”.

Эътибор берганмисиз, катта бир харсанг тошга чакиллаб сув томаверса, кўп ўтмай тошни ўйиб юборади. Агар бир челақ сувни тош устига бир зарбда сепсангиз, деярли таъсири бўлмайди. Кичик гуноҳларни давомий қилиш ҳам шунга ўхшайди.

³⁰ Термизий, Ибн Можа, Доримий ривоят қилган. Ҳадис санади ҳасан.

³¹ Байҳақий, Ибн Абү Дунё ривоят қилган.

Демак, гуноҳни менсимаган одам маъсият қаърига ботиб бораверади. Ожизлик қилган банда эса тавба, истиғфор билан гуноҳдан покланади, ғам-ғуссадан қутулади, зулматдан ёруғликка чиқади.

Яна бир мисол келтирамиз: кийим кир бўлса, совун ёки кукун (порошок) билан яхшилаб ювилса, топ-тоза бўлади. Худди шунга ўхшаб тавба ва истиғфордан кейин гуноҳлар ювилади. Бунинг учун қалбда холислик, сўзда собитлик, амалда содиқлик бўлиши лозим.

ИСТИҒФОР – ДИЛ ҚУВОНЧИ

Истиғфор айтишни кўпайтиринг, муаммодан қутуласиз.

Истиғфор айтишни кўпайтиринг, Аллоҳга яқин бўласиз.

Истиғфор айтишни кўпайтиринг, қалбингиз қордек оппоқ, руҳингиз тетик бўлади.

Истиғфор айтишни кўпайтиринг, гуноҳлардан фориғ бўласиз.

Кўп истиғфор айтинг, дилингиз яйрайди, кўнглингиз ёзилади.

Кўп истиғфор айтинг, муваффақият қозонасиз.

Истиғфорни кўпайтирсангиз, ташвишларингиз ариб ёруғ кунларга етасиз.

Кўп истиғфор айтинг, касалликдан тўлиқ тузалиб кетасиз.

Истиғфор айтишни кўпайтиринг, қийинчиликдан фаровонликка чиқасиз.

Истиғфор айтишни кўпайтиринг, Аллоҳ мушкулингизни осон қилади.

Истиғфор айтишни кўпайтиринг, Аллоҳ сизни фарзанд неъматини билан сийлайди.

Оила қуришга имкони йўқ йигитлар кўп истиғфор айтишса, ўзларига муносиб солиҳа жуфт топиб, кўнгиллари таскин топади.

Турмушга чиқиш умидидаги қизлар истиғфор айтишни кўпайтиришса, бахт йўллари очилади.

Дунёда истиғфор билан орзуига етган қанчадан-қанча инсонлар бор. Етиб бўлмас марраларни истиғфор ила забт этган одамлар сони беҳисоб.

Истиғфор айтинг, дилингиздаги васвасалар, қўрқувлар арийди.

Истиғфор дилга қувонч бағишлайди, қалбга таскин беради, кўнгилни хотиржам қилади.

ИСТИҒФОР – НАЖОТ КАЛИТИ

Айб иш қилиб кўйиб ғам-ғуссага ботган одам кўп истиғфор айтса, боши устидаги қора булутлар тарқайди. Қийин дамларда истиғфорни ўзига қалқон деб билган одам нажотга эришади.

Қуръонда Юнус алайҳиссалом ҳақида қуйидаги мухтасар қисса келтирилган. Аллоҳ таоло айтади:

“-----Арабча матн-----”

“Зуннун – Юнуснинг (ўз қавмидан) ғазабланган ҳолда (қишлоғидан чиқиб) кетиб, Бизни унинг зиёнига ҳукм қилмайди, деб ўйлаган пайтини, (уни балиқ қорнига ташлаганимиздан) кейин қоронғи зулматлар ичра: “Сендан ўзга илоҳ йўқ. Сен айб-нуқсонлардан поксан. Ҳақиқатан, мен (ўзимга) зулм қилувчилардан бўлдим”, деб нидо қилган (пайтини эсланг). Биз унинг (дуосини) мустажоб қилдик, уни ғамдан қутқардик. Биз мўминларга мана шундай нажот берамиз” (Анбиё сураси, 87-88-оятлар).

Юнус ибн Матто алайҳиссалом Найнаво аҳлига пайғамбар қилиб юборилган эди³². У қавмини тўғри йўлга чақирганида имон келтирмади. Аллоҳнинг азоби тушиши ҳақида огоҳлантирганида ҳам кўзлари очилмади. Шунда Юнус пайғамбар Яратгanning: “Сабр қил”, деган буйруғини унутиб, қавмидан ғазабланган ҳолда қишлоғидан чиқиб кетди, ўзича: “Бу ишим учун Аллоҳ мени жазоламас”, деб ўйлади. Лекин Аллоҳ таоло пайғамбарининг итоатсизлиги жазосига кенг қишлоғига сиғмаган Юнус алайҳиссаломни балиқнинг тор қорнига “ҳибс” қилиб қўйди. Шунда у балиқ қорнида туриб Аллоҳга илтижо этди³³.

³² Манба: Асъад Ҳавмад, “Айсарут тафосир”.

³³ Манба: Шайх Алоуддин Мансур, “Қуръони каримнинг ўзбекча изоҳли таржимаси”.

عَنْ سَعْدِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعْوَةُ ذِي النُّونِ إِذْ دَعَا وَهُوَ فِي بَطْنِ الْحُوتِ: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ فَإِنَّهُ لَمْ يَدْعُ بِهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا اسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَحْمَدُ وَالْحَاكِمُ وَابْنُ هَبَّيْنٍ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Саъд ибн Абу Ваққос розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: **“Қайси бир мусулмон киши Зуннун наҳанг қорнида туриб “Лаа иллааҳа иллаа анта субҳаанака инний кунту миназ золимийн”, деган дуоси билан илтижо қилса, Аллоҳ уни қабул этади”** (Термизий, Аҳмад, Ҳоким, Байҳақий ривоят қилган. Ҳадис санади саҳиҳ).

Ривоят қилинишича, Расули акрам соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай марҳамат қилганлар: “Аллоҳнинг исми аъзамини сизларга айтайми? Бу Юнуснинг “Лаа иллааҳа иллаа анта субҳаанака инний кунту миназ золимийн”, деб қилган дуосидир. Кимда-ким касаллик чоғида ўша (дуо) билан қирқ кун Парвардигорига илтижо қилса, унга шаҳидлик савоби берилади. Агар тузалиб кетса, гуноҳлари кечирилган ҳолда (оёққа) туради³⁴”.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَكْثَرَ مِنَ الْإِسْتِغْفَارِ جَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ كُلِّ فَرْجٍ وَمِنْ كُلِّ ضَبَقٍ مَخْرَجًا وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ وَالطَّبْرَانِيُّ وَالْحَاكِمُ.

Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: **“Кимда-ким кўп истиғфор айтса, Аллоҳ ўша (банда) учун ҳар қандай ғам-ташвишдан қутулиш, тангликдан чиқиш йўлини (пайдо) қилади, уни ўзи ўйламаган томондан ризқлантиради”** (Абу Довуд, Аҳмад, Табароний, Ҳоким ривоят қилган³⁵).

Гуноҳ банда бошига ғам-ташвиш келтиради. Турли муаммолар, дилхираликлар гуноҳлар туфайли пайдо бўлади. Мана шу муаммонинг давоси тавба, истиғфордир.

Фараз қилинг: бир одам бошига оғир мусибат тушди, қутилмаганда боши берк кўчага кириб қолди. Нима қилишни билмаяпти. Мана шундай пайтда истиғфор асқатади. Банда “Астағфируллоҳ, астағфируллоҳ”, деб Аллоҳга юкинса, Меҳрибон Парвардигор унга ёрдам беради. Аллоҳ неъматларига шукр қилган, Унга ҳамду сано, истиғфор айтган бандани қийин дамларда кўмаксиз қолдирмайди.

Тирикчилик масаласида қандайдир муаммога дуч келганда ҳам истиғфор айтилади. Жаъфар Содиқ шундай деган экан: “Кимнинг ризқи (келиши) кечикса, истиғфор айтишни қўпайтирсин³⁶”.

Ойлик маоши кечикаётган, савдосидан барака кўтарилган одам истиғфор айтса, ишлари юришиб кетади. Аллоҳ кўп истиғфор айтган бандани ҳаёлига келмаган томондан ризқлантиради.

Қарзга ботган ёки бировга қарз бериб, пулини ололмай юрган одам ҳам истиғфор билан муродиға етади.

Агар оилада нотинчлик бўлса, эр-хотин ўртасида келишмовчилик чиқса ёки фарзандлар итоатсизлик қилиб, катталар гапини икки қилса, истиғфор айтилади.

Баъзида инсоннинг моддий ҳолати яхши бўлсаям негидир қалби безовта бўлаверади, пули бор, ошна-оғайнилари, таниш-билишлари бисёр, негидир қалби нотинч. Мана шундай пайтда ҳам истиғфор айтилса, кўнгилдаги ғашлик арийди. Кўп истиғфор айтган инсон ўзини анча енгил ҳис қилади. Чунки ҳар сафар истиғфор айтилганида дилдаги қора доғлар ювилади, дилхиралик барҳам топади.

Бойми, камбағалми, ёшми, қарими, ҳар бир инсон истиғфор айтишга муҳтож. Сабаби оддий: инсон ожиз ва заиф. Ҳаётда ҳар қандай муаммони чангал-чангал пул билан, казо-казо таниш-билишлар билан ҳал этиб бўлмайди. Дунёда пул билан ҳам битмайдиган ишлар жуда кўп.

Хуллас, истиғфор айтиб қийин вазиятлардан чиқиб кетиш, муаммоларни ҳал этиш мумкин. Аллоҳ бизга шундай имконият берган. Бунинг учун Аллоҳга ҳамду санолар айтамыз.

³⁴ Ҳоким ривоят қилган.

³⁵ Баъзи муҳаддислар ривоят санадидаги Ҳакам ибн Мусъаб туфайли бу ҳадисни заиф, деганлар. Аммо Ҳоким ва Аҳмад Муҳаммад Шокир: “Бу ҳадис санади саҳиҳ”, деган.

³⁶ Манба: “Ат-табақотул кубро лиш-шаъроний”.

ИСТИҒФОР – ОМОНЛИК ГАРОВИ

Аллоҳ таоло шундай деган:

“-----Арабча матн-----”

“Улар: “Эй Аллоҳ! Агар шу (Қуръон) сенинг ҳузурингдан экани ҳақ бўлса, (майли) устимизга самодан тош ёғдир ёки бизга аламли азоб келтир”, деганларини эсланг! Ораларида Сиз бўлатуриб, Аллоҳ уларни ҳаргиз азобловчи эмас. Истиғфор айтиб турган ҳолларида ҳам Аллоҳ уларни азобловчи эмас!” (Анфол сураси, 32-33-оятлар).

Ривоят қилинишича, Назр ибн Ҳорис:

– Бу Қуръон аввалги қавмлардан қолган афсона эканига шубҳа йўқ! – деганида, Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

– Ҳолингга вой бўлсин! Қуръон оламлар Парвардигорининг Каломидир! – деб таъкидладилар.

Назр бўлса шундай дуо қила бошлади:

– Эй Аллоҳ! Агар мана шу Қуръон ҳақиқатан Сенинг ҳузурингдан тушган бўлса, унда устимизга осмондан тош ёғдир ёки аламли азобингни юбор!

Аслида у: “Эй Аллоҳ! Агар Қуръон ҳақ бўлса, бизни тўғри йўлга бошла! Унга бўйсуниб бахтини насиб эт!” деб илтижо қилганида, ўзига яхши бўларди³⁷.

Оят мазмунига кўра, бандалар учун иккита омонлик гарови бор экан:

Биринчиси, ораларида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдек улуғ зотнинг борликлари.

Иккинчиси, уларнинг истиғфор айтиб туриши.

Ривоят қилинишича, Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу: “Қўлида нажот калити бўлатуриб ҳалоқатга учраган одамга ҳайронман!” деди. Шунда: “Нажот калити нима?” деб сўралди. Ҳазрат Али: “Истиғфор”, деб жавоб берди³⁸.

عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيَّ أَمَانَيْنِ لِأُمَّتِي "وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ" فَإِذَا مَضَيْتُ تَرَكْتُ فِيهِمْ الْإِسْتِغْفَارَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Абу Мусо Ашъарий розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Аллоҳ умматим учун менга иккита омонлик туширди – “Ораларида Сиз бўлатуриб, Аллоҳ уларни ҳаргиз азобловчи эмас. Истиғфор айтиб турган ҳолларида ҳам Аллоҳ уларни азобловчи эмас!” Агар мен (дунёдан) ўтсам, сизларга қиёмат кунигача истиғфорни қолдириб кетаман” (Термизий ривоят қилган. Ҳадис санади заиф).

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу: “Сизларда иккита омонлик бор эди. Улардан бири кетди, иккинчиси қолди”, деб айтган³⁹.

عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: الْعَبْدُ آمِنٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا اسْتَغْفَرَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Фазола ибн Убайд розияллоҳу анҳу Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Банда Аллоҳ азза ва жаллага истиғфор айтиб турар экан У Зотнинг азобидан саломат бўлади” (Аҳмад ривоят қилган. Ҳадис санади заиф⁴⁰).

³⁷ Манба: Асъад Ҳавмад, “Айсарут тафосир”.

³⁸ Манба: “Уюнул ахбор”.

³⁹ Байҳақий, Ҳоким ривоят қилган.

⁴⁰ Шуайб Арнаут: “Бу ҳадис барча йўллари, шохидларига кўра ҳасан. Аммо Ришдин заифлиги боис санади заиф”, деган.

Эгилган бошни қилич кесмас, дейишади. Бунинг учун бошни ихлос билан эгиш керак. Тавба қилган, истиғфор айтган одамнинг бошига бало келмайди. Бирон-бир юртда кўпчилик истиғфор айтиб турса, ўша жой тинч, фаровон бўлади.

عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَعَا يَخْشَى أَنْ تَكُونَ السَّاعَةُ فَأَتَى الْمَسْجِدَ فَصَلَّى بِأَطْوَلِ قِيَامٍ وَزُكُوعٍ وَسُجُودٍ رَأَيْتُهُ قَطُّ يَفْعَلُهُ وَقَالَ: هَذِهِ الْآيَاتُ الَّتِي يُرْسِلُ اللَّهُ لَا تَكُونُ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ وَلَكِنْ يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ فَإِذَا رَأَيْتُمْ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَافْزَعُوا إِلَى ذِكْرِهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتِعْفَارِهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ وَالنَّسَائِيُّ.

Абу Мусо розияллоху анҳудан ривоят қилинади: “(Бир куни) қуёш тутилди. Шунда Набий соллаллоху алайҳи ва саллам қиёмат қоим бўлиб қолишидан кўрқдилар, масжидга келиб намоз ўқидилар, жуда узоқ қиёмда турдилар, руку, сажда қилдилар. Расулulloх соллаллоху алайҳи ва саллам бундай қилганларини ҳеч кўрмагандим. У зот: “Аллоҳ юборадиган бу аломатлар кимнингдир ўлими ёки ҳаёти (туғилиши, яшаши) учун бўлмайди. Бироқ Аллоҳ бу билан бандаларини кўрқитади (огоҳлантиради). Шундай экан, агар ана ўшандан бирон нарсани кўрсангиз, дарҳол (Аллоҳни) зикр этишга, Унга дуо қилишга, истиғфор айтишга шошилинг!” дедилар” (Бухорий, Муслим, Насоий ривоят қилган).

Бу ривоятга кўра, бирон қутилмаган ҳолат бўлса, инсонлар ҳаётига хавф туғдирадиган воқеа содир бўлса, Аллоҳ эсланади, бало-офатлардан сақлашини сўраб У Зотга дуо-илтижо қилинади, истиғфор айтилади.

Дунёда қандай воқеалар бўлаётганини кўриб турибмиз: ҳали у ерда сув тошган, ҳали бу ерга ўт кетган, бир жойда қаттиқ зилзила бўлиб, юзлаб, минглаб одамлар ҳалок бўлган...

Орамизда намозхонлар, солиҳ кишилар бор экан, Аллоҳ таоло юртимизни турфа балолардан сақлайди. Фақат биз шу инсонлар қадрига етишимиз керак. Нуроний отахонлар, саховатпеша инсонлар, солиҳлар, холис одамлар бор экан, тинчлик-фаровонлик ҳукм суради. Барчамиз Аллоҳга бўйсунсак, шариатга амал қилсак, тинчлигимиз янада бардавом, ҳаётимиз осуда бўлади, иншааллоҳ! Зеро, икки дунё саодатига имон-этиқод билан, эзгу амаллар билан эришилади.

ИСТИҒФОР – ФАРОВОН ҲАЁТ ОМИЛИ

Қуръони каримда айтилишича, Аллоҳнинг пайғамбари Ҳуд алайҳиссалом қавмига шундай насиҳат қилган:

“-----Арабча матн-----”

“Парвардигорингиздан мағфират сўранг, кейин Унга тавба қилинг. Шунда (Аллоҳ) сизларни маълум муддатгача чиройли фойдаланиш билан фойдалантиради, ҳар бир яхшилик соҳибига яхшилик беради. Агар юз ўгирсангиз, у ҳолда мен сизларга улуғ кун азоби етишидан кўрқаман” (Ҳуд сураси, 3-оят).

Ҳуд алайҳиссалом тилидан яна шундай дейилган:

“-----Арабча матн-----”

“Эй қавмим, Парвардигорингиздан мағфират сўранг! Кейин Унга тавба қилинг! Шунда У Зот устингизга осмондан ёмғир ёғдиради, куч-қувватларингизга яна куч-қувват қўшади” (Ҳуд сураси, 52-оят).

Заҳҳок айтади: “Од қавми уч йил кетма-кет қурғоқчиликдан азият чеккач, Ҳуд алайҳиссалом уларга: “Эй қавмим, Парвардигорингиздан мағфират сўранг! Сўнг Унга тавба қилинг! Шунда У Зот осмондан ёмғир ёғдиради, куч-қувватларингизни янада зиёда қилади”, деб панд-насиҳат қилди⁴¹”.

⁴¹ Ибн Асокир ривоят қилган.

Бундан чикди, кўп истиғфор айтилса, ризқ кенгаяди, кишининг топган-тутганига барака киради. Қурғокчиликни, ичимлик суви муаммосини ҳам истиғфор билан ҳал этса бўлади. Чунки истиғфор айтилган жойда баракали ёмғир-қорлар ёғади, сув мўл бўлади.

Бошқа ўринда Нух алайҳиссалом тилидан шундай дейилган:

“-----Арабча матн-----”

“Ва мен: “Парвардигорингиздан мағфират сўранглар! Албатта У (бандаларига нисбатан) ўта кечиримли Зотдир. (Агар истиғфор айтсангиз,) устингизга осмондан ёмғир ёғдиради, сизларга мол-дунё ва фарзандлар⁴² билан мадад беради, сизларга боғлар (барпо) қилади, оқар дарёлар (ато) қилади”, дедим” (*Нух сураси, 10-12-оятлар*).

Ривоят қилинишича, бир киши машҳур тобеин Ҳасан Басрий раҳматуллоҳи алайҳ олдида келиб қурғокчиликдан шикоят қилди. У зот ҳалиги одамга: “Истиғфор айт!” деб маслаҳат берди. Бошқа одам келиб камбағалликдан, яна бошқаси фарзандлари камлигидан, яна бири ер унумдорлиги пастлигидан шикоят қилди. Ҳасан Басрий уларнинг барчасини кўп истиғфор айтишга буюрди. Шунда Рабийъ ибн Субайх бундан ҳайрон бўлиб: “Олдингизга ҳар хил одамлар келиб, турли масалада мурожаат қилишди. Сиз эса ҳаммасига истиғфор айтишни буюрдингиз. Бунинг сабаби нима?” деб сўради. Ҳасан Басрий саволга жавобан юқоридаги оятни ўқиб берди⁴³.

ИСТИҒФОР – ҚАЛБ ЖИЛОСИ

Гуноҳ-маъсият банда қалбини қорайтиради. Хатолар йиғилиб-йиғилиб, қалбни бутунлай эгаллаб олади. Қуръони каримда бу ҳақда шундай дейилган:

“-----Арабча матн-----”

“Йўк, (ундай эмас)! Балки уларнинг қалбларини ўзлари қилган гуноҳлари қоплаб олган!” (*Мутаффифин сураси, 14-оят*).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бизларни огоҳлантириб шундай деганлар: “Агар банда гуноҳга қўл урса, қалбига битта қора доғ тушади. Борди-ю, (ўша ишни) ташласа, истиғфор айтса, тавба қилса, қалби сайқалланади. Агар яна (гуноҳ) қилса, (қора доғ) баттар кўпаяди. Бориб-бориб қалбини бутунлай чирмаб олади. Бу – Аллоҳ Қуръонда зикр қилган – (қалбнинг) эгаллаб олинишидир⁴⁴”.

Ҳасан розияллоҳу анху: “Гуноҳ устига яна гуноҳ ишларни тўхтовсиз қилавериш билан қалб қораяди, (шу тахлит давом этаверса, охири) ўлади”, деган⁴⁵.

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ لِلْقُلُوبِ صَدَأً كَصَدَأِ النُّحَاسِ وَجَلَاؤُهَا
الْإِسْتِغْفَارُ. رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Қалблар ҳам мис каби занглайди. Унинг жилоси истиғфордир”, деганлар (*Байҳақий “Шуабул имон” да ривоят қилган. Ҳадис санади заиф⁴⁶*).

⁴² Шу ерда бир ибратли воқеани келтирамиз. Тирноққа зор эр-хотин шифокорга мурожаат қилди. Шифокор уларнинг касалини даволашга уринди, аммо бўлмади, “Сизлардан фарзанд бўлиши кийин!” дея ташхис қўйди. Эр-хотин руҳлари тушган ҳолда ортга қайтишди. Кейин бир олим ҳузурига боришди. У: “Бандаларни Аллоҳнинг раҳматидан ноумид қилишга ҳеч кимнинг ҳақи йўк. Сизлар кўп истиғфор айтинглар. Чунки Аллоҳ таоло Каломи мажидида “(Агар истиғфор айтсангиз,) устингизга осмондан ёмғир ёғдиради, сизларга мол-дунё, фарзандлар билан мадад беради”, деган”, деб маслаҳат берди. Шунда эр-хотин қалбида умид учкуни пайдо бўлди. Олим айтган тавсияга кўра, эрталаб, кечкурун такрор-такрор истиғфор айтишди. Кўп ўтмай аёл ҳомиладор бўлди...

⁴³ Манба: “Тафсирул қуртубий”; “Тафсирун насафий”.

⁴⁴ Термизий, Насоий, Ибн Можа, Аҳмад, Ҳоким – Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан марфу тарзда – ривоят қилган. Термизий, Ҳоким ривоят санади саҳиҳ, деган.

⁴⁵ Абд ибн Ҳумайд ривоят қилган.

⁴⁶ Табароний ривоят қилган. Ҳайсамий “Мажмауз завоид” китобида: “Ривоят санадида Валид ибн Салама Табароний бор. У ёлғончидир”, деган. Байҳақий, Табароний каби муҳаддислар буни ҳадис санашган, уни китобларида келтиришган. Муновий “Файзул кодир” да мазкур ҳадисни шарҳлаган.

Гуноҳлар асорати қалб ойнасини хиралаштиради. Агар дил зангласа, инсоннинг идрок этиш қобиляти ўтмаслашади. Кўп истиғфор айтилганда қалб покланади, кирлари ювилиб, яна аввалги ҳолига қайтади.

وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى دَائِكُمْ وَدَوَائِكُمْ أَلَا إِنَّ دَاءَكُمْ الذُّنُوبُ وَدَوَاءُكُمْ الْإِسْتِغْفَارُ. رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الْإِيمَانِ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Анас ибн Молик розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Мен сизларга касаллигингиз сабабини, унинг давоси нимадалигини айтайми? Огоҳ бўлинглар, гуноҳлар – сизнинг касаллигингиз. Унинг давоси истиғфордир” (Байҳақий “Шуабул имон”да ривоят қилган. Ҳадис санади заиф⁴⁷).

Одамнинг юраги бирдан санчиб қолса, дори ичса бўлгани, оғриқ тўхтади. Лекин қалбимиз оғриси-чи? Бунга қандай чора кўрамиз?

Гуноҳ-маъсият қалбни жароҳатлайди. Лат еган қалбга кўрсатиладиган биринчи ёрдам истиғфордир. “Астағфируллоҳ, астағфируллоҳ”, деб ихлос билан қайта-қайта Аллоҳга илтижо қилинса, қалб яраси аста-секин тузалади.

Ривоят қилинишича, Рабийъ ибн Хайсам шогирдларига: “Касаллик нима? Унинг давоси-чи? Шифо нимада? Биласизларми?” деб савол бериб, кейин: “Касаллик – гуноҳлар, унинг давоси – истиғфор, шифо эса гуноҳдан тавба қилиб, уни бошқа такрорламасликдир”, деб айтган экан⁴⁸.

Ўткинчи дунё матоҳларига бўлган кучли ҳирс, ҳақ йўлдан тойилиш, мол-дунёга ўчлик, обрў-этиборни яхши кўриш қабилар дилни занглатади. Булар йиғилиб-йиғилиб қалбни печакдай чирмаб олади. Айнан мана шу иллат инсонни ихлосдан тўсади. Шунинг учун ибодатдан олдин истиғфор айтиш тавсия этилади. Уламолардан бирига: “Тасбеҳ афзалми ёки истиғфор?” деб савол берилибди. Олим бунга: “Агар либос топ-тоза бўлса, унга атир сепиб хушбўй қилинади. Бироқ кир бўлса, аввал либосни совун билан иссиқ сувда яхшилаб ювиш керак”, деб жавоб қайтарган экан⁴⁹.

ИСТИҒФОР – СОҒЛИК ГАРОВИ

Дунёда шундай ажойиб дорилар бор, уни кашф қилиш учун табиблар илм-тажрибаси камлик қилади. Бу қандай дори эканини биласизми? Аллоҳга ишониш, таваккал қилиш, дуо-илтижо, садақа бериш, тавба қилиш, истиғфор айтиш, одамларга ёрдам қўлини чўзиш, ғамга ботган кишилар кўнглини кўтариш, йиқилганни суяб қўйиш мана шундай ажойиб малҳамдир. Биздан олдин ўтганлар бу дориларни синаб кўриб, фойдаси кўплигига амин бўлишди. Биз ҳам шунга ишондик. Руҳий малҳамлардан олинадиган шифони табиблар дорисини ичиб ҳосил қилиш имкони йўқ. Шу жиҳатдан ҳам ҳиссий-маънавий даво усуллари афзалдир⁵⁰.

Масалан, истиғфор мисолида олиб кўрайлик. Ғамга ботган гуноҳкор одам битта таблетка ичса, қалбидаги хижиллар ёзиладими ёки бирон муаммога дуч келганда, табиб берган дамламадан бир-икки хўпласа, мушқули осон бўлиб қоладими? Йўқ, албатта. Шифокор тавсия этган дорилар танамизнинг маълум қисмини даволайди. Истиғфор эса танамизни ҳам, руҳимизни ҳам даволайди, бизга қувонч бағишлайди, елкамизни босиб турган ғам-ташвишлардан халос этади. Шунинг учун ҳам касалликдан тўлиқ соғайишда, руҳий хотиржамликка эришишда истиғфорнинг ўрни бекиёс.

ИСТИҒФОР ҚАЧОН АЙТИЛАДИ?

⁴⁷ Ривоят санадида мажхул ровийлар бор. Дайлабий бу ҳадисни “Муснадул фирдавс”да, Мунзирий “Тарғиб”да келтирган.

⁴⁸ Манба: Аҳмад ибн Ханбал, “Аз-зуҳд”.

⁴⁹ Манба: Ибн Қаййим, “Ал-вобилус соййиб”.

Ривоят қилинишича, бир киши Ибн Жавзий раҳматуллоҳи алайҳдан: “Тасбеҳ айтганим яхшими ёки истиғфор?” деб сўради. Ибн Жавзий: “Кир либос учун атирдан кўра совун муҳимроқ”, деб жавоб берди (Манба: Заҳабий, “Сияру аъломин нубало”).

⁵⁰ Манба: Ибн Қаййим, “Зодул маод”.

Гуноҳ қилган одам ўша заҳоти истиғфор айтиб тавба қилиши вожиб.

Солиҳ амалдан кейин истиғфор айтиш – мустаҳаб. Бу нарса йўл қўйилган хато-камчиликларга каффорат бўлади⁵¹.

Ҳожатхонадан чиққандан кейин “Ғуфронака”, дейилади.

Таҳоратдан кейин “Субҳаанакаллоҳумма ва биҳамдика ашҳаду аллаа илааха иллаа анта астағфирука ва атувбу илайк” деб истиғфор айтилади.

Масжидга кириб-чиққанда “Роббиғфир лий” дейилади.

Намозда – икки сажда орасида “Роббиғфир лий, роббиғфир лий” дейилади.

Намоздан кейин уч марта “Астағфируллоҳ” дейилади.

Саҳарда истиғфор айтиш мустаҳабдир. Солиҳ кишилар саҳар чоғини ғанимат билишган, бу вақтда дуо қилишга, истиғфор айтишга алоҳида эътибор беришган.

Бундан ташқари, мажлис сўнггида истиғфор айтилса, лағв (фойдасиз) сўзларга каффорат бўлади.

Мўмин-мусулмон банда доим истиғфор айтиб юради. Унинг тили Аллоҳнинг зикри ила нам бўлади. Хасан Басрий раҳматуллоҳи алайҳ шундай деган экан: “Уйларингизда, дастурхон атрофида, йўлларда, бозорларда, мажлисларингизда кўп-кўп истиғфор айтинг! Чунки сиз мағфират қачон тушишини билмайсиз⁵²”.

НАМОЗДАН КЕЙИН НЕГА ИСТИҒФОР АЙТАМИЗ?

Маълумки, намозхон “Ассалааму алайкум ва роҳматуллоҳ” деб икки тарафига салом бергач, уч марта “Астағфируллоҳ”, дейди. Ибодатдан кейин нега истиғфор айтилишини биласизми? Қуйида шу масалада тўхталамиз.

عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثًا وَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ. قَالَ الْوَلِيدُ: فَقُلْتُ لِلْأَوْزَاعِيِّ: كَيْفَ الاسْتِغْفَارُ قَالَ: تَقُولُ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَآخَرُونَ.

Савбон розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам намоздан чиқсалар, уч марта истиғфор айтиб, кейин: “Аллоҳумма антас салаам, ва минкас салаам, табаарокта я зал жалаали вал икром”, дердилар”. Валид шундай деган: “Мен Авзоийдан истиғфор қандай айтилишини сўрагандим, “Астағфируллоҳ, астағфируллоҳ”, дейсан”, деб истиғфорни ўргатди” (Муслим, Абу Довуд, Термизий, Аҳмад ривоят қилган).

Биз биламиз, Аллоҳ таоло Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг барча гуноҳларини кечирган. Ундан бўлса, Расулуллоҳ нега истиғфор айтганлар?

Гап шундаки, у зот истиғфор айтиш билан бандалик ҳақини адо этганлар, ҳисобсиз неъматларга шукр қилганлар. Қолаверса, мўмин-мусулмонларга ўрнак бўлганлар.

Аллоҳ таоло бандаларига намозни тўқис адо этишни буюрган. Лекин биз доим ҳам бунинг уддасидан чиқолмаймиз. Қалбимиз кўпинча Аллоҳга эмас, бошқа нарсаларга боғланиб қолади, ибодатда хушуъ қилолмаймиз, кўпинча ҳаёлимиз паришон ҳолда намозни ҳиссиз, шуурсиз ўқиб кўямиз. Банда хатодан холи эмас. Беайб Парвардигор. Шунинг учун намозда йўл қўйилган хато-камчиликларга истиғфор айтилади. Бунинг биз билган-билмаган ҳикматлари ҳам бор.

САҲАРДА ИСТИҒФОР АЙТИШ ХОСИЯТИ

⁵¹ Яъни, гуноҳни ювади.

⁵² Манба: “Ат-тавба”.

Саҳар чоғида, атроф сокин, ҳаво мусаффо бир вақтда истиғфор айтишнинг ўзига хос гашти бор. Бу пайтда бедор бўлиш – таҳажжуд намози ўқиш, Қуръон тиловат қилиш, зикр-тасбеҳ, истиғфор айтиш қалбга қувонч, танага тетиклик бағишлайди.

Қуръони каримда тақводорлар сифатлари шундай келтирилган:

“-----Арабча матн-----”

“Улар (дунёда): “Парвардигоро, биз Сенга имон келтирганмиз. Энди Ўзинг гуноҳларимизни кечир, бизни дўзах азобидан асра”, деб (Аллоҳга илтижо қилган) эдилар. Улар сабрли, садоқатли, итоатли, саховатли, саҳарларда Аллоҳга истиғфор айтадиган кишилар эди” (Оли Имрон сураси, 17-18-оятлар).

Одамлар айни ширин уйқудалигида туриб намоз ўқиш, истиғфор айтиш ҳар кимнинг ҳам қўлидан келавермайди. Бунинг учун кучли имон, ихлос, кунт, ҳафсала бўлиши керак.

Саҳобаи киромлар саҳарда истиғфор айтишни одат қилишганди. Зеро, Анас ибн Молик розияллоҳу анҳуга кўра, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам уларга саҳарда етмиш марта истиғфор айтишни буюргандилар⁵³.

Ривоят қилинишича, улуғ саҳоба Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳу тунги намозни ўқиб бўлиб, шогирдидан: “Эй Нофеъ, саҳар вақти кирдими?” деб сўрарди. Агар Нофеъ “Ҳа”, деса, тонг отгунча дуо қиларди, истиғфор айтарди⁵⁴.

Иброҳим ибн Ҳотиб отасидан ривоят қилади: “Мен саҳарда масжид бурчагида бир киши: “Парвардигорим! Сен буюрдинг, мен итоат этдим. Ҳозир саҳар вақти. Менинг гуноҳларимни кечир!” деб дуо қилаётганини эшитдим. Қарасам, у Абдуллоҳ ибн Масъуд экан⁵⁵”.

Қуръони каримнинг бошқа оятида таъкидланишича, саҳар чоғида истиғфор айтиш тақводорлар сифатидир:

“-----Арабча матн-----”

“Албатта тақводор зотлар (қиёматда) Парвардигор ўзларига ато этган нарсаларни қабул қилган ҳолларида жаннатлар ва чашмалар устида (бўладилар). Зеро, улар бундан илгари (яъни, тириклик чоғларида) чиройли амаллар қилардилар. Улар кечалари озгина (фурсат) ухлардилар, саҳарларда (қилган саҳву хатолари учун Аллоҳга) истиғфор айтардилар...” (Зориёт сураси, 15-18-оятлар).

Жаннатнинг қадри баланд. Жаннатга мустаҳкам имон билан, солиҳ амаллар билан эришилади. Оятда айтилганидек, жаннат эгалари Аллоҳ розилиги учун дунёда эзгу ишларни қилишарди, кечалари намоз ўқиб, тун охирида истиғфор айтишарди. Улар шунча солиҳ амал қилсалар ҳам ўзларига сира бино қўйишмаган, одамлар айни уйқудалигида туриб истиғфор айтишган, қўлларини самога кўтариб Аллоҳга ёлворишган, илтижолар қилишган.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا مَضَى شَطْرُ اللَّيْلِ أَوْ ثُلُثَاهُ يَنْزِلُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَقُولُ: هَلْ مِنْ سَائِلٍ يُعْطَى هَلْ مِنْ دَاعٍ يُسْتَجَابُ لَهُ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ يُغْفَرُ لَهُ حَتَّى يَنْفَجَرَ الصُّبْحُ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَحْمَدُ وَابْنُ حِبَّانَ.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Агар тун ярми ёки учдан икки қисми ўтса, Аллоҳ таоло дунё осмонига тушиб, тонг отгунча: “(Ҳожатлари раво этилишини) сўровчи борми? Унга (сўрагани) берилади. Дуо қилувчи борми? (Дуоси) ижобат этилади. Истиғфор айтувчи борми? (Гуноҳлари) кечирилади”, деб айтади” (Муслим, Аҳмад, Ибн Ҳиббон ривоят қилган).

Саҳар вақти нафақат истиғфор, балки дуо қилиш учун ҳам қулай пайтдир. Чунки Аллоҳ: “Эй бандам, дуо қил, сўраганингни бераман, тилагингни бажо этаман! Нима ҳожатинг бўлса, ҳаммасини раво қиламан. Истиғфор айтсанг, гуноҳларингни кечираман!” деб марҳамат қилар экан.

Айтилишича, тўрт нарса ризқ келишини осонлаштиради:

⁵³ Ибн Жарир, Ибн Мардавайх ривоят қилган.

⁵⁴ Ибн Жарир, Ибн Мунзир, Ибн Абу Ҳотим ривоят қилган.

⁵⁵ Манба: “Тафсирул куртубий”.

1. Тунги намоз.
2. Саҳарда кўп истиғфор айтиш.
3. Муҳтожларга садақа бериш.
4. Кун аввалида, охирида Аллоҳни эслаш⁵⁶.

Жаъфар ибн Муҳаммаддан ривоят қилинади: “Кимда-ким кечаси туриб намоз ўқиса, кейин тун охирида истиғфор айтса, мустағфирлардан деб ёзилади⁵⁷”.

“Мустағфир” сўзи “истиғфор айтувчи” дегани. Бундан чикди, кимда-ким тунда таҳажжуд намози ўқиса, саҳар вақтида истиғфор айтса, гуноҳлари кечирилади, илоҳий даргоҳда “истиғфор айтувчилардан” деб ёзиб қўйилади.

ИСТИҒФОР ҚАНДАЙ АЙТИЛАДИ?

Биз юқорида истиғфор маъноси, фазилатлари, қачон айтилиши ҳақида маълумотга эга бўлдик. Энди истиғфорни қандай айтишни ўрганамиз.

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ.

Ўқилиши: “Астағфируллоҳ”.

Маъноси: **“Аллоҳдан (гуноҳларимни) кечиришини сўрайман!”**

غُفْرَانِكَ.

Ўқилиши: “Ғуфронака”.

Маъноси: **“Ё Аллоҳ, гуноҳларимни кечир!”**

Оиша розияллоҳу анҳо онамиздан ривоят қилинишича, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳожатхонадан чиқсалар, “Ғуфронака”, дердилар⁵⁸.

Бунинг икки сабаби бор:

– Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам доим Аллоҳни зикр қилардилар, фақат ҳожатхонада бу ишни тарк этганлар. Аллоҳни биров “унутганлари” учун истиғфор айтганлар;

– Аллоҳ таоло бандаларига ҳисобсиз неъматлар берган, уларни таом, ичимлик, турфа ноз-неъматлар билан сийлаган. Банда ҳарчанд уринмасин, бу неъматлар шукрини тўқис адо этолмайди. Набий алайҳиссалом шуни мулоҳаза қилиб, ҳожатхонадан чиққандан кейин истиғфор айтганлар⁵⁹.

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ.

Ўқилиши: “Астағфируллоҳа ва атувбу илайҳ”.

Маъноси: **“Аллоҳдан кечирим сўрайман, Унга тавба қиламан!”**

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам бир кунда юз марта “Астағфируллоҳа ва атувбу илайҳ” деб айтганлар⁶⁰.

أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ.

Ўқилиши: “Астағфируллоҳаллазий лаа илааҳа иллаа ҳувал ҳайюл қойюм, ва атувбу илайҳ”.

Маъноси: **“Ундан Ўзга илоҳ йўқ, доим тирик, ҳар нарсага гувоҳ бўлувчи Аллоҳга истиғфор айтаман, тавба қиламан!”**

⁵⁶ Манба: Ибн Қаййим, “Зодул маод”.

⁵⁷ Ибн Жарир Табарий ривоят қилган.

⁵⁸ “Сунан” соҳиблари, Доримий, Аҳмад, Ибн Хузайма, Ибн Ҳиббон ривоят қилган. Ривоят санади саҳиҳ.

⁵⁹ Манба: Зиёвуддин Раҳим, Одилхон қори Юнусхон ўғли, “Таҳорат китоби”.

⁶⁰ Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу айтади: “Мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Аллоҳга қасамки, мен бир кунда Аллоҳга етмиш мартадан зиёд истиғфор айтаман, тавба қиламан”, деганларини эшитганман” (Бухорий, Аҳмад ривоят қилган).

Ривоят қилинишича, ким мана шу лафзлар билан истиғфор айтса, гарчи урушдан қочган бўлсаям, гуноҳлари кечирилади⁶¹.

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ.

Ўқилиши: “Роббиғфир лий ва туб ʼалай, иннака антат тавваабур роҳийм”.

Маъноси: **“Парвардигорим, (гуноҳларимни) кечир, тавбамни қабул эт! Зеро, Сен тавбаларни қабул қилувчи, Мехрибон Зотсан!”**

Ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бир мажлисда мана шу калималар билан юз марта истиғфор айтганлар⁶².

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَستَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

Ўқилиши: “Субҳаанака ва биҳамдика астағфирука ва атувбу илайк”.

Маъноси: **“Ё Аллоҳ! Сен ҳар қандай нуқсондан Поксан, ҳамду саного фақат Ўзинг лойиқсан. Сенга истиғфор айтаман, тавба қиламан!”**

Оиша розияллоҳу анҳо онамиздан ривоят қилинишича, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам вафотларидан олдин мана шу дуони кўп ўқиганлар⁶³.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَستَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

Ўқилиши: “Субҳаанакаллоҳумма ва биҳамдика ашҳаду аллаа илааҳа иллаа анта астағфирука ва атувбу илайк”.

Маъноси: **“Ё Аллоҳ! Сен (барча айб-нуқсонлардан) Поксан. Сенга ҳамд айтаман, Сендан бошқа илоҳ йўқлигига гувоҳлик бераман, Сенга истиғфор айтаман, тавба қиламан!”**

Абу Саид розияллоҳу анҳу Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Кимда-ким таҳорат қилганидан (сўнг:) “Субҳаанакаллоҳумма ва биҳамдика ашҳаду аллаа илааҳа иллаа анта астағфирука ва атувбу илайк”, деса, (айтган дуоси) бир саҳифага ёзилади, унга муҳр урилади, қиёмат кунигача ўчирилмайди⁶⁴”.

Шунингдек, бу калималар мажлисдаги беҳуда гап-сўзларга ҳам каффорат бўлади⁶⁵.

اللَّهُمَّ إِنَّكَ غَفُورٌ مُجِيبُ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي.

Ўқилиши: “Аллоҳумма, иннака афуввун, туҳиббул афва фаъфу ʼанний”.

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади: “Мен: “Ё Расулуллоҳ, лайлатул қадр қайси тундалигини билсам, қандай дуо ўқисам бўлади?” деб сўрадим. У зот шундай дедилар: “Ё Аллоҳ, албатта Сен гуноҳларни авф этувчи Зотсан, авф қилишни яхши кўрасан. Шундай экан, мени(нг гуноҳимни) авф эт!” деб айт⁶⁶”.

اللَّهُمَّ مَغْفِرَتُكَ أَوْسَعُ مِنْ دُنُوبِي وَرَحْمَتُكَ أَرْجَى عِنْدِي مِنْ عَمَلِي.

Ўқилиши: “Аллоҳумма мағфиротука авсау мин зунувбий, ва роҳматука аржаа ʼиндий мин ʼамалий”.

Маъноси: **“Ё Аллоҳ! Сенинг мағфиратинг гуноҳларимдан кенг, менинг наздимда раҳматинг амалимдан умидлироқдир”.**

⁶¹ Абу Довуд, Термизий ривоят қилган. Ривоят санади саҳиҳ.

⁶² Абу Довуд, Термизий ривоят қилган. Ривоят санади саҳиҳ.

⁶³ Муслим ривоят қилган.

⁶⁴ Ҳоким “Мустадрок”да, Насоий “Ас-сунанул кубро”да, Табароний “Авсат”да ривоят қилган. Ҳоким: “Ҳадис санади саҳиҳ”, деган.

⁶⁵ Термизий бу ривоятни Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан марфуъ тарзда келтирган. Ҳадис санади саҳиҳ.

⁶⁶ Термизий, Ибн Можа, Аҳмад ривоят қилган. Ривоят санади саҳиҳ.

Бир киши Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига келиб: “Оҳ, гуноҳларим! Оҳ, гуноҳларим!” деб икки-уч бор нола чекди. Шунда Пайғамбаримиз алайҳиссалом ҳалиги кишига мана шундай истиғфор айтишни ўргатдилар⁶⁷.

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي وَجَهْلِي وَإِسْرَافِي فِي أَمْرِي وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي هَزْلِي وَجَدِّي وَخَطَايَايَ وَعَمْدِي وَكُلَّ ذَلِكَ عِنْدِي.

Ўқилиши: “Аллоҳуммағфир лий хотийъатий ва жаҳлий ва исрофий фий амрий, ва маа анта аъламу биҳий минний. Аллоҳуммағфир лий ҳазлий ва жиддий ва хатоия ва ъамдий, ва куллу заалика ъиндий”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ! Менинг хатоимни, билмай қилган гуноҳларимни, ишимдаги ҳаддан ошишларни, Сен Ўзинг мендан (яхши) биладиган (гуноҳларим)ни кечир! Ё Аллоҳ! Ҳазиллашиб ёки жиддий тарзда, янглишиб ё атайлаб содир этган гуноҳларимни мағфират эт! Буларнинг (яъни, мана шу нуқсон-камчиликларнинг) ҳаммаси менда бор!”

Имом Бухорий – Абу Мусо Ашъарий розияллоҳу анҳудан – ривоят қилишича, Расули акрам соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай дуо қилардилар.

اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ فَاعْفِرْ لِي مَعْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма инний золамту нафсий зулман касийро, ва лаа яғфируз зунувба иллаа ант, фағфир лий мағфиротам мин ъиндик, варҳамний иннака антал ғофуврур роҳийм”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ! Мен ўзимга жуда кўп зулм қилиб қўйдим! Барча гуноҳларни Ёлғиз Ўзинг кечирасан! Шундай экан, даргоҳингдаги (улуғ) мағфират-ла мени кечир, ҳолимга раҳм айла! Зеро, Сен гуноҳларни кечирувчи раҳмли Зотсан!”

Ривоят қилинишича, Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анху бир куни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам олдиларига келиб: “Намозда ўқишим учун менга бир дуо ўргатинг!” деб сўради. Шунда Расули акрам алайҳиссалом Абу Бакрга мана шу дуони ўргатдилар⁶⁸.

Эътибор берайлик, Пайғамбаримиз бу калималарни кимга ўргатяптилар? Қандай улуғ зотга бу тарзда истиғфор айтишни, нафсига кўп жавр қилгани боис Аллоҳга илтижо қилишни таълим бермоқдалар?!

Бу дуо Абу Бакр Сиддиқга – мўминлар амири, уммат ичидаги энг тақволи, ростгўй инсонга ўргатилган. Энди ўзимиз ҳақимизда мулоҳаза юритайлик: агар Расулуллоҳдан шуни биз сўраганимизда қандай истиғфор айтишни ўргатардилар?!

САЙЙИДУЛ ИСТИҒФОР

“Саййидул истиғфор” бирикмаси “истиғфорлар саййиди⁶⁹” маъносини англатади. Тийбий айтишича, у тавбанинг барча маъносини ўзида жамлагани учун шундай аталган.

Келинг, аввал саййидул истиғфорни қандай айтишни, унинг хосиятини, маъноларини ўрганамиз.

اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ لَكَ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ.

⁶⁷ Ҳоким, Байҳақий ривоят қилган.

⁶⁸ Бухорий ривоят қилган.

⁶⁹ Яъни, истиғфор лафзлари ичида энг шарафлиси, афзали.

Ўқилиши: “Аллоҳумма анта роббий, лаа илааҳа иллаа анта холақтаний, ва ана ʼабдук, ва ана ʼалаа ʼаҳдика ва ваʼдика мастатоʼту, аувзу бика мин шарри маа сонаʼту, абу-у лака биниʼматика ʼалай, ва абу-у лака бизамбий, фағфирлий фаиннаҳув лаа яғфируз зунувба иллаа ант”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, Сен Парвардигоримсан. Сендан ўзга илоҳ йўқ. Мени яратгансан. Мен Сенинг бандангман. Кучим етганича Сенга берган аҳдимда, ваъдамда тураман. Ўзим қилган ишлар ёмонлигидан паноҳ беришингни сўрайман. Берган неъматларингни эътироф этаман, гуноҳларимни тан оламан. Шундай экан, мени кечир! Зеро, гуноҳларни фақат Сен кечирасан!”

عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: سَيِّدُ الْإِسْتِغْفَارِ أَنْ تَقُولَ: اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ لَكَ بِذُنُوبِي فَاعْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ. قَالَ: وَمَنْ قَالَهَا مِنَ النَّهَارِ مُوقِفًا بِهَا فَمَاتَ مِنْ يَوْمِهِ قَبْلَ أَنْ يُمْسِيَ فَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَمَنْ قَالَهَا مِنَ اللَّيْلِ وَهُوَ مُوقِفٌ بِهَا فَمَاتَ قَبْلَ أَنْ يُصْبِحَ فَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَصْحَابُ السُّنَنِ وَأَحْمَدُ وَالْحَاكِمُ.

Шаддод ибн Авс розияллоҳу анҳу Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Саййидул истиғфор “Аллоҳумма анта роббий, лаа илааҳа иллаа анта холақтаний ва ана ʼабдук, ва ана ʼалаа ʼаҳдика ва ваʼдика мастатоʼту, аувзу бика мин шарри маа сонаʼту, абу-у лака биниʼматика ʼалай, ва абу-у лака бизамбий, фағфирлий фаиннаҳув лаа яғфируз зунувба иллаа ант”, деб айтилади. Ким (мана шуни) кундузи аниқ ишонган ҳолда айтса, ўша кун кеч кирмасидан аввал вафот этиб қолса, жаннатий бўлади. Ким уни кечаси аниқ ишонган ҳолда айтса, тонг отгунича вафот этиб қолса, жаннатий бўлади” (Бухорий, “Сунан” соҳиблари, Аҳмад, Ҳоким ривоят қилган).

Саййидул истиғфор айтган банда Аллоҳни бутун мавжудотлар Яратувчиси, оламлар Парвардигори деб тан олади, У Зот раҳматидан умид қилади, содир этган гуноҳлари зараридан паноҳ тилайди, барча неъматлар Аллоҳники эканини эътироф этади, гуноҳларига иқрор бўлиб, Аллоҳнинг марҳаматига эришиш истагида бўлади.

Гуноҳни эътироф этишда гап кўп. Зеро, иблис хатосини тан олмади, кибр қилди. Оқибатда Аллоҳнинг лаънатига учради. Банда ожиз эканини унутмаса, гуноҳларига истиғфор айтса, Меҳрибон Аллоҳ уни кечиради. Зеро, Аллоҳнинг марҳамати улугʼ.

“Саййидул истиғфор...”

Тийбий шундай деган: “Бу дуо тавбанинг барча маъноларини жамлагани учун “саййидул истиғфор” дейилади. Саййид аслида хожатлар арз қилинадиган, ишлар ҳавола этиладиган хўжайиндир⁷⁰”.

“Аллоҳумма анта роббий – ё Аллоҳ, Сен Парвардигоримсан”.

Яъни, эй Аллоҳ, Сен Менинг Парвардигоримсан. Сенга имон келтираман.

“Лаа илааҳа иллаа анта холақтаний ва ана ʼабдук – Сендан ўзга илоҳ йўқ. Сен мени яратгансан. Мен Сенинг бандангман”.

Сендан ўзга илоҳ йўқ. Сен мени йўқдан бор қилгансан. Сен яғонасан, Ёлғизсан. Мен фақат Сенгагина ибодат қиламан, фақат Сени “Раббим”, дейман.

“Ва ана ʼалаа ʼаҳдика ва ваʼдика мастатоʼту – кучим етганича Сенга берган аҳдимда, ваъдамда тураман”.

Тоқатим етганича Сенга ихлос билан ибодат қилишга, имонда содиқ қолишга, Сен буюрган ишларни бажаришга, қайтарганларингдан тийилишга ҳаракат қиламан.

Бу ерда ҳеч бир банда Аллоҳга мукамал суратда бандалик қилолмаслиги, ўзига берилган неъматлар шукрини тўлиқ адо этолмаслиги таъкидланмоқда.

⁷⁰ Манба: Ибн Ҳажар Асқалоний, “Фатҳул борий”.

“Аувзу бика мин шарри маа сонаъту, абу-у лака биниъматика ьалайй, ва абу-у лака бизамбий, фағфирлий фаиннахув лаа яғфируз зунувба илла ант – ўзим қилган ишлар ёмонлигидан паноҳ беришингни сўрайман, менга берган неъматларингни эътироф этаман, гуноҳларимни тан оламан. Шундай экан, мени кечир! Зеро, гуноҳларни фақат Сен кечирасан”.

Мен гуноҳларим ёмонлигидан паноҳ беришингни сўрайман. Менга ҳисобсиз неъматлар бергансан. Буни эътироф этаман. Шунингдек, нуксон-камчиликларимни ҳам тан оламан. Мен ожиз бандангман, хатоларим кўп. Шундай экан гуноҳларимни мағфират қил. Зеро, гуноҳларни фақат Сен кечира оласан.

Аллоҳ бандасига Меҳрибон. Кимда-ким гуноҳ содир этгач, айбига иқроор бўлса, Аллоҳга қалбдан юзланса, У Зот ўша киши гуноҳини кечиради.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам саййидул истиғфор айтишни ўргатгач, унинг фазилати ҳақида шундай деганлар:

“Ким (мана шуни) қундузи аниқ ишонган ҳолда айтса, ўша куни кеч кирмасидан аввал вафот этиб қолса, жаннатий бўлади. Ким уни кечаси аниқ ишонган ҳолда айтса, тонг отгунича вафот этиб қолса, жаннатий бўлади”.

“Ҳошиятус синдий” китобида: “Яъни, биринчилардан бўлиб киради. Зеро, ҳар бир мўмин имони туфайли жаннатга киради. Бу – Аллоҳ таолонинг фазли”, дейилган.

“Ҳошиятус суютий” китобида эса: “Бу истиғфорни айтмаган мўмин ҳам жаннатга киради. Аммо ким уни айтса, биринчилардан бўлиб, жаҳаннамни кўрмай туриб жаннатга киради”, дейилган.

Демак, саййидул истиғфорни тонгда ва кеч кирганда айтишни одат қилган яхши. Бу билан банда гуноҳлардан фориғ бўлади, қалби покланади, Аллоҳга яқинлашади, жаннатга биринчилардан бўлиб кириши учун замин тайёрлайди.

ПАЙҒАМБАРЛАР ҲАМ ИСТИҒФОР АЙТИШГАН

Пайғамбарлар Аллоҳ таоло тарафидан танлаб олинган элчилардир. Улар инсон фарзанди бўлишган. Лекин, анбиёларни оддий одамлардан фарқи хатодан маъсумликларидир. Улар маъсият қилишдан, хою хавасга берилишдан, инсон қадрини ерга урадиган камчиликлардан холи бўлишган.

Пайғамбарлар хулқи гўзал, холис, юраги тоза, амали тўғри инсон эдилар. Аллоҳ таоло уларни гуноҳ-маъсиятдан, одамлар нафратига сабаб бўладиган касалликлардан асраган⁷¹. Шунга қарамай, пайғамбарлар ҳам истиғфор айтишган, тавба қилишган. Жумладан, Одам алайҳиссалом жуфти Ҳавво билан Аллоҳга шундай илтижо қилган:

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ.

Ўқилиши: “Роббанаа золамнаа анфусанаа ва ил-лам тағфир ланаа ва тарҳамнаа ланакувнанна минал хосирийн”.

Маъноси: **“Парвардигоро, биз ўз жонимизга зулм қилдик. Агар бизни кечирмасанг, бизга раҳм қилмасанг, шубҳасиз, зиён кўрувчилардан бўлиб қоламиз”⁷²!**

Аллоҳ таоло Одам алайҳиссалом билан жуфтига жаннатдаги хоҳлаган мевадан ейишга рухсат берди, фақат биргина дарахтга яқинлашмасликни тайинлади. Бироқ шайтон иккисини йўлдан урди. Одам ва Ҳавво иблис васвасига учди, Аллоҳнинг буйруғини унутди. Иккиси таъқиқланган дарахт мевасини тотиб кўришганида авратлари очилиб қолди. Кейин жаннатдаги барглари ўзларига ёпинчиқ қилиб олишди. Аллоҳ уларга: “Мен иккингишни бу дарахтга яқинлашишдан қайтармаганим. Албатта шайтон сизларга аниқ душман деб айтмаганимдир?!” деди. Одам жуфти Ҳавво билан шу заҳоти Парвардигорига истиғфор айта бошлади. Меҳрибон Аллоҳ уларнинг тавбасини қабул этди.

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَلَدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ.

⁷¹ Манба: Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф, “Сунний ақидалар”.

⁷² Аъроф сураси, 23-оят.

Ўқилиши: “Роббиғфир лий ва ливаалидайя ва лиман дахола байтия муъминав-ва лил муъминийна вал муъминаат”.

Маъноси: **“Парвардигорим! Мени, ота-онамни, менинг уйимга мўмин ҳолда кирган кишиларни, барча мўмин-мўминаларни мағфират қил⁷³!”**

Нух алайҳиссалом қавми орасида 950 йил яшади, уларни ҳақ динга тўхтовсиз даъват қилди. Бироқ қавм залолат йўлини танлади. Шунда Нух уларнинг зарарига: “Парвадигорим, ер юзида кофирлардан бирон ҳовли-жой эгасини қолдирма! Чунки уларни қолдирсанг, бандаларингни йўлдан оздирадилар, фақат кўрнамак, нопок (кимсалар)ни туғиб кўпайтирадилар”, деб нидо қилди. Кетидан ўзи, ота-онаси, мўминлар ҳақиға мағфират сўради⁷⁴.

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ.

Ўқилиши: “Роббанағфир лий ва ливаалидайя ва лил-муъминийна явма якувмул ҳисааб”.

Маъноси: **“Парвардигоро, ҳисоб қилинадиган (қиёмат) куни мени, ота-онамни, (барча) мўминларни мағфират қил⁷⁵!”**

Иброҳим алайҳиссалом Аллоҳга илтижо қилиб шундай деди:

– Парвардигорим! Яхшига мукофот, ёмонга жазо бериладиган қиёмат кунида менинг гуноҳларимни, ота-онам, барча мўминлар гуноҳини кечир!

Кўнгилчан Иброҳим алайҳиссалом отаси ҳақиға шундай дуо қиларди. Отаси Аллоҳга душман экани маълум бўлгач, истиғфор айтишни тўхтатди.

Иброҳим Халилуллоҳнинг онаси ҳақида ҳар хил маълумотлар бор. Баъзилар: “Унинг онаси мўмина бўлган”, дейишса, бошқалар: “Эҳтимол, ўгли пайғамбар бўлмасидан олдин оламдан ўтиб кетгандир”, дейишган⁷⁶.

رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي.

Ўқилиши: “Робби инний золамту нафсий фағфир лий”.

Маъноси: **“Парвардигорим! Ҳақиқатан, мен ўз жонимга зулм қилиб қўйдим. Энди мени мағфират қил⁷⁷!”**

Кунларнинг бирида Мусо алайҳиссалом одамлар ҳордиқ чиқараётган пешин пайтида Миср⁷⁸ шаҳрига кириб келди. Қараса, икки киши бир масалани келишолмай жанжаллашаётган экан. Улардан бири Бани Исроил қавмидан, иккинчиси душман тарафдан – қибтийлардан эди. Шу пайт жамоадоши Мусодан ёрдам сўради. Мусо бир мушт тушириб ҳалиги қибтийни ўлдириб қўйди. Аслида уни ўлдирмоқчимасди, бани исроиллик кардошини зулмдан қутқармоқчи эди.

Қаршисида қибтийнинг жасадини кўрган Мусо алайҳиссалом афсус-надомат чекиб:

– Бу шайтоннинг иши. Албатта, у йўлдан оздирувчи, очиқ душмандир! – деди. Кейин Аллоҳга истиғфор айтиб, гуноҳидан ўтишини сўради. Аллоҳ таоло Мусо алайҳиссаломни кечирди⁷⁹.

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ.

Ўқилиши: “Лаа илааҳа иллаа анта субҳаанака инний кунту миназ-золимийн”.

Маъноси: **“(Ё Аллоҳ,) Сендан ўзга илоҳ йўқ. Сен айб-нуқсонлардан поксан. Мен зулм қилувчилардан бўлдим⁸⁰”.**

Қавми даъватни қабул қилавермаганидан қаттиқ ғазабланган Юнус алайҳиссалом уларни ташлаб қишлоғидан бош олиб чиқиб кетди, “Бу ишим учун Аллоҳ мени жазоламайди”, деб ўйлади.

⁷³ Нух сураси, 28-оят.

⁷⁴ Манба: Муҳаммад Саййид Тантовий, “Пайғамбарлар тарихи”.

⁷⁵ Иброҳим сураси, 41-оят.

⁷⁶ Манба: Муҳаммад Саййид Тантовий, “Ал-васит”.

⁷⁷ Қасас сураси, 16-оят.

⁷⁸ Шаҳардан мурод Айнуш шамс ёки қадимги Мемфис деган қавл ҳам бор.

⁷⁹ Манба: Муҳаммад Саййид Тантовий, “Пайғамбарлар тарихи”.

⁸⁰ Анбиё сураси, 87-оят.

Юнус алайҳиссалом Аллоҳнинг рухсатисиз қавмини тарк этгач, уни балиқ ютиб юборди. Шунда у қоронғиликда туриб:

– Ё Аллоҳ! Сендан ўзга илоҳ йўқ! Сен Ёлғизсан, менинг Парвардигоримсан, ибодат қилишга фақат Ўзинг лойиқсан. Сенга тасбеҳлар айтаман. Рухсатингсиз қавмимни ташлаб кетиб ўзимга зулм қилдим. Хатоимни тан оламан. Парвардигорим! Тавбамни қабул эт, гуноҳимни кечир! – деб Аллоҳга тавба-тазарру қилди.

Аллоҳ таоло Юнус алайҳиссалом илтижоларини қабул этиб, уни ғам-ғуссадан қутқарди.

Қуръони каримда айтилишича, агар Юнус алайҳиссалом кўп тасбеҳ айтмаганида, қиёмат кунига балиқ қорнида қолиб кетарди⁸¹.

ПАЙҒАМБАРИМИЗ СОЛЛАЛЛОҲУ АЛАЙҲИ ВА САЛЛАМ КЎП ИСТИҒФОР АЙТГАНЛАР

Маълумки, Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳамма гуноҳлари кечирилган эди. Шундай бўлса-да, у зот кўп истиғфор айтгандилар.

عَنْ الْأَعْرَضِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّهُ لَيُعَانُ عَلَى قَلْبِي وَإِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ.

Агар Музаний розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деганлар: **“Қалбим ўраб олинадиган⁸². Мен бир кунда Аллоҳга юз марта истиғфор айтаман”** (Муслим, Абу Довуд, Аҳмад ривоят қилган).

Расулуллоҳдек улуғ зот, гуноҳдан пок инсон бир кунда юз марта истиғфор айтганлар. Биз-чи? Биз ундан ҳам кўп истиғфор айтишга муҳтожмиз. Сабаби маълум: гуноҳларимиз, нуқсон-камчиликларимиз жудаям кўп.

Ҳаёт синовлардан иборат. Кўпинча турмуш ташвишлари билан овора бўлиб рисоладагидек ибодат қилолмаймиз, намозни кўнгилдагидек ўқий олмаймиз. Рўзғор, бола-чақа ғамида билиб-билмай нотўғри иш қилиб қўямиз. Мана шундай хатолар чин дилдан қилинган тавба билан, ихлос-ла айтилган истиғфор билан ювилади.

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنْ كُنَّا لَنَعُدُّ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَجْلِسِ الْوَاحِدِ مِائَةَ مَرَّةٍ: رَبِّ اغْفِرْ لِي وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: **“Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бир мажлисда юз марта: “Парвардигорим, (гуноҳларимни) кечир, тавбамни қабул эт! Зеро, Сен тавбаларни қабул қилувчи, Мехрибон Зотсан!” деганларини санардик”** (Абу Довуд, Термизий ривоят қилган. Ривоят санади саҳиҳ).

Расули акрам алайҳиссаломнинг ҳар бир ҳаракатлари саҳобалар диққат марказида бўлган. Ҳатто у зот йиғилишда неча марта истиғфор айтганларини ҳам санаб боришган. Расулуллоҳга ҳурмат-этиборни, муҳаббатни қаранг!

⁸¹ Қаранг: Соффот сураси, 144-оят.

⁸² Қалбнинг ўраб олиниши ҳақида турли фикрлар айтилган. Қози Йезга кўра, Расули акрам соллаллоҳу алайҳи ва саллам доим Аллоҳни зикр қилардилар. Агар бирон вақтни У Зот зикридан холи ўтказсалар, истиғфор айтгандилар. Айтилишича, бу – қалбларини эгаллаб олган сакинати. Бунга шукр сифатида истиғфор айтганлар. “Бу қалбни эгаллаб олувчи кўркув”, деганлар ҳам бор (Манба: Нававий, “Шарҳун нававий ала муслим”).

Жалолиддин Султоний айтиди: “Бу маъноси номаълум мутақоббихлардандир. Имом Асмаий бу сўзни шарҳлашни ўзига эп кўрмаган, “Агар Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан бошқа одам қалби ҳақида сўз кетганда, нимадир деган бўлардим”, деб айтган” (Манба: Ободий, “Авнул маъбуд”).

قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: وَاللَّهِ إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّةً. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَحْمَدُ.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу айтади: “Мен Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Аллоҳга қасамки, мен бир кунда Аллоҳга етмиш мартадан кўп истиғфор айтаман, тавба қиламан”, деганларини эшитганман” (Бухорий, Аҳмад ривоят қилган).

Пайғамбаримиз алайҳиссалом ҳар қандай ҳолатда, ҳар бир мажлисда истиғфор айтганлар. У зотнинг муборак тиллари сўнгги нафасларича Аллоҳнинг зикри ила намланиб турган⁸³.

* * * * *

Аллоҳ таоло Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга шундай амр қилган: “(Эй Муҳаммад,) қачон Аллоҳнинг ёрдами ва ғалаба келса, одамлар тўп-тўп бўлиб Аллоҳнинг динига кираётганларини кўрсангиз, дарҳол Парвардигорингизга ҳамд билан тасбеҳ айтинг, Ундан мағфират сўранг! Зеро, (Аллоҳ) тавбаларни қабул қилувчи Зотдир” (Наср сураси, 1-3-оятлар).

Расулуллоҳ алайҳиссалом шу кўрсатмага биноан Аллоҳнинг нусрати келганидан сўнг жуда кўп ҳамду сано, тасбеҳ, истиғфор айтганлар.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ: سُبْحَانَكَ وَيَحْمَدُكَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ... رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам вафотларидан олдин: “Ё Аллоҳ! Сен ҳар қандай нуқсондан Поксан, ҳамду санога фақат Ўзинг муносибсан. Сенга истиғфор айтаман, тавба қиламан!” деб кўп дуо қилганлар...” (Муслим ривоят қилган).

Ибн Қаййим айтишича, инсон умрининг охирги дамларида истиғфор айтишга кўпроқ муҳтож бўлади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаётларининг сўнгги кунларида истиғфорга алоҳида аҳамият берганлари шуни кўрсатади⁸⁴.

Хуллас, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам мажлисдан тураётганда, таҳоратдан сўнг, намозда, намоз ўқиб бўлгач – ҳар қандай ҳолатда истиғфор айтганлар, илмга чанқок саҳобаларга қандай истиғфор айтишни ўргатганлар, умматларини мағфират сўрашга бот-бот тарғиб этганлар. У зот сўнгги нафасларида ҳам Аллоҳга истиғфор айтиб, дуо билан дунёни тарк этганлар. Аллоҳ таоло у зотга беҳисоб салаватлар, саломлар йўлласин!

ИСТИҒФОР АЙТИШ ҲУКМЛАРИ

Банда билиб-билмай гуноҳга қўл урганда истиғфор айтиши вожиб.

Гуноҳ қилмаган ҳолда истиғфор айтиш мустаҳаб.

Мушриклар ҳақиқа истиғфор айтиш мумкин эмас. Чунки Аллоҳ таоло шундай деган: “На Пайғамбар, на мўминлар – агар мушриклар қариндошлари бўлса ҳам – улар дўзах эгалари экани аниқ бўлганидан кейин мушриклар учун мағфират сўрашлари жоиз эмас. Иброҳимнинг ўз отаси учун мағфирати сўраши фақат унга берган ваъдаси сабабли эди. Энди қачон унга (отаси) Аллоҳнинг душмани экани маълум бўлгач, ундан бутунлай тонди. Албатта Иброҳим кўнгилчан, ҳалимдир⁸⁵”.

Истиғфор айтиш учун таҳорат қилиш шарт эмас. Лекин истиғфorni таҳоратли ҳолда айтган афзал.

Жаноза намозида балоғатга етган мусулмон бандага истиғфор айтилади. Балоғатга етмаган ёш болаларга, мажнунлар ҳақиқа мағфират сўралмайди. Чунки вояга етмаган боланинг, ақли ожиз кишининг номаи аъмолига гуноҳ ёзилмайди.

⁸³ Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинишича, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтган охирги сўз “Аллоҳуммағфир лий, варҳамний, ва алҳикний бир-рофийк” бўлган (Бухорий, Муслим ривоят қилган).

⁸⁴ Манба: “Мадорижус солиқин”.

⁸⁵ Тавба сураси, 113-114-оятлар.

ИСТИҒФОРНИНГ 40 ХОСИЯТИ

1. Аллоҳга итоатгўй банда истиғфор айтади;
2. Истиғфор айтган банда пайғамбарлар, солиҳлар йўлидан юради;
3. Истиғфор айтган одам имон ҳаловатига эришади;
4. Истиғфор бандани гуноҳлардан поклайди;
5. Истиғфор айтган одамнинг гуноҳлари савобли ишларга алмаштирилади;
6. Истиғфор айтган одамга неъматлар кўпайтириб берилади⁸⁶;
7. Истиғфор банданинг мартабасини кўтаради;
8. Бахт-саодат, тинчлик-хотиржамлик олиб келади;
9. Истиғфор туфайли одамлар ҳам, жамият ҳам бузуқликлардан покланади;
10. Истиғфор ёмғир ёғишига сабаб бўлади;
11. Мол-дунёга барака киритади;
12. Истиғфор айтган инсон фарзанд неъматини билан сийланади;
13. Дехқончилик, чорвачиликдаги унумдорлик ҳам истиғфор айтиш билан узвий боғлиқ;
14. Истиғфор айтувчи жаҳаннамдан нажот топади;
15. Истиғфор банданинг жаннатга киришига сабаб бўлади;
16. Истиғфор Аллоҳнинг раҳмати тушишига, банда ҳолати ижобий томонга ўзгаришига сабаб бўлади, яхшиликларни кўпайтиради;
17. Истиғфор танани бақувват, соғлом қилади, касалликларни аритади;
18. Истиғфор айтган одамнинг ҳаёти фаровон бўлади⁸⁷;
19. Истиғфор билан ватан тинч бўлади, эл-юрт тараққий этади;
20. Истиғфор инсон кўнглини хотиржам қилади;
21. Бошга тушган балоларни даф этади;
22. Бандани Аллоҳга яқинлаштиради;
23. Истиғфор айтган одам Аллоҳнинг марҳаматига сазовор бўлади⁸⁸;
24. Истиғфор мажлис каффоратидир;
25. Истиғфор ғийбатга каффорат бўлади⁸⁹;
26. Шайтон васвасасини қайтаради;
27. Аллоҳ истиғфор айтган бандани яхши кўради⁹⁰;
28. Истиғфор айтиш Аллоҳни рози қилади;
29. Ғам-ташвишларни кетказди;
30. Хурсандчилик олиб келади;
31. Юзни нурли қилади;
32. Ризқ келишини осонлаштиради;
33. Истиғфор айтган одамнинг дуоси қабул бўлади⁹¹;
34. Аллоҳ истиғфор айтувчининг оғирини енгил қилади;
35. Кўп истиғфор айтган одам қиёмат куни номаи аъмолини кўриб хурсанд бўлади;
36. Оламдан ўтиб кетган ота-оналар фарзандлари айтган истиғфор туфайли жаннатда юқори мартабага кўтарилишади;
37. Истиғфор одамни тушкунликдан халос этади;
38. Ҳасрат-надоматни, пушаймонни кетказди;
39. Қалбни тиниқлаштиради;

⁸⁶ Манба: Бақара сурасининг 58-ояти.

⁸⁷ Манба: Худ сурасининг 3-ояти.

⁸⁸ Манба: Намл сурасининг 46-ояти.

⁸⁹ Анас ибн Молик розияллоху анху Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Сен қилган ғийбат каффорати (ғийбат қилинган одам) ҳақиқа истиғфор айтишингдир” (Ибн Абу Дунё “Сомт”да заиф санад билан ривоят қилган).

⁹⁰ Манба: Худ сураси, 90-оят.

⁹¹ Манба: Худ сураси, 61-оят.

40. Истиғфор айтган одамнинг ризқи кенг бўлади, касб-корига барака киради...

ХОТИМА

Ё Аллоҳ! Бизнинг каттаю кичик, аввалгию охирги, ошкораю махфий гуноҳларимизни кечир! Сендан ўзга илоҳ йўқ. Ўзинг меҳрибонсан, караминг кенг, фазлинг улуг. Ҳолимизга раҳм айла!

Ё Аллоҳ! Бизни, имон билан ўтган аجدодларимизни, ота-оналаримизни, барча мўмин-мўмина, муслим-муслималарни мағфират қил!

Ё Аллоҳ! Сендан омонлик, фаровонлик, тинчлик-саломатлик сўраймиз!

Ё Аллоҳ! Қалбимизни покла, тан-жонимизни соғ қил, юртимиз тинчлигини бардавом айла, диёримиздан хайр-баракангни аритма!

Ё Аллоҳ! Бошимиздан турли мусибат, офатларни даф эт, фитналардан омон сақла, ишларимизни ўнгла!

Ё Аллоҳ! Бизларга дунёда ҳам, охиратда ҳам яхшилик ато эт, жаҳаннам азобидан асра! Ўзинга беҳисоб ҳамду санолар айтамиз, Сарваримиз Муҳаммадга, у зот оила аъзоларига, саҳобаи киромларига салаватлар, саломлар йўллаймиз!

Тошкент, 2015-2017

Салавотлар

Муаллиф: Зиёвуддин Раҳим

**БИСМИЛЛАҲИР РОҲМАНИР РОҲИЙМ!
МУҚАДДИМА**

Оламлар Парвардигори Аллоҳ таолога ҳамду санолар айтамиз. Маҳбуб Пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафога, у зот оила аъзоларига, саҳобайи киромларига салавотлар, саломлар йўллаймиз.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтиш, салом йўллаш фазилати улуғдир. Зеро, салавот айтган банда Аллоҳ азза ва жаллага яқин бўлади, жуда кўп ажр-мукофот олади, гуноҳлардан покланади, мартабаси юксалади. Ҳабибимизга салавот айтган, салом йўллаган банда дунёю охират саодатини кўлга киритади.

Салавот ва салом айтиш илоҳий амрдир. Парвардигоримиз Каломи мажидда Ўзи ҳамда фаришталари Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот, салом айтишини маълум қилган, бизларни ҳам у зотга салавот айтишга, салом йўллашга буюрган.

Салавот мавзуи қадимдан уламолар эътиборида бўлиб келган. Улар бу бобда турфа услубдаги, ҳажмдаги китоблар ёзиб қолдиришган. Биз ана ўша илмий мерослардан фойдаланган ҳолда сиз азизларга салавот маъноси, фазилатлари, ҳукмлари ҳақида қисқача маълумот беришни ният қилдик.

Аллоҳ таоло бу рисолаи мўмин-мусулмонлар учун фойдали қилсин, уни ёзган, нашр эттирган, ўқиган, амал қилганлар дунёю охиратда нажот топишларига, бахт-саодатга эришишларига восита қилсин!

САЛАВОТ ҚАНДАЙ МАЪНОНИ АНГЛАТАДИ?

Арабча “салавот” сўзи “барака тилаб дуо қилиш”, “мақташ” маъносини англатади⁹².

Ибн Қаййим айтишича, салавот сўзи икки хил маънода келади. Биринчиси – дуо қилиш, барака сўраш. Иккинчиси – махсус ибодат (яъни, намоз)⁹³.

Демак, “салавот” сўзи “дуо” дегани. Араб тилида намоз ҳам “салот” дейилади. Чунки, намоз ўқиганда дуо-илтижо қилинади.

Аллоҳ таоло шундай деган: “Албатта Аллоҳ ва фаришталари пайғамбарга салавот айтадилар. Эй мўминлар, сизлар ҳам унга салавот ва саломлар айтинглар⁹⁴”.

Аллоҳ таоло Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни фаришталар олдида мактайди, мақомларини юкори кўтаради. Фаришталар у зот ҳақларига дуо қилади, истиффор айтади.

Бу ояти карима Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Аллоҳ ҳузурини мартабалари қанчалик улуғлигини кўрсатади. Чунки Аллоҳ таолонинг Ўзи Расули акрам ҳақларига салавот айтади.

Аслида инсониятнинг энг афзал вакили – Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтиш ўзимизга фойда. Чунки салавот айтсак, улуғ ажр-савоблар оламиз, мартабамиз кўтарилади, гуноҳларимиз кечирилади, дуоимиз қабул бўлади, мушкулларимиз арийди.

Пайғамбар алайҳиссаломга салавот айтиш хосияти кўп. Қуйида шу ҳақида тўхталиб ўтамиз.

САЛАВОТ АЙТИШ ФАЗИЛАТЛАРИ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ وَاحِدَةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ عَشْرًا. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَالتَّسَائِيُّ وَالدَّارِمِيُّ وَأَحْمَدُ.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деганлар: **“Ким менга бир марта салавот айтса, Аллоҳ унга ўн марта салавот айтади”** (Муслим, Абу Довуд, Термизий, Насоий, Доримий, Аҳмад ривоят қилган).

Аллоҳнинг бандаларга салавот айтиши бандалар гуноҳларини кечириши, амаллари учун савобларни кўпайтириб бериши, уларни ярлақаш, фаришталар олдида макташидир.

Ораминда ким ҳам Аллоҳнинг раҳматига эришишни истамайди? Аллоҳ тарафидан гуноҳлари кечирилишни хоҳламайдиган инсон борми? Йўқ, албатта. Ҳаммамиз гуноҳлардан фориг бўлишни, мартабамиз кўтарилишини хоҳлаймиз. Шундай экан, Пайғамбар алайҳиссаломга ихлос билан салавот айтсак, Аллоҳ бизга ҳам салавот айтади, гуноҳларимизни кечиради, устимизга раҳматини туширади.

⁹² Манба: Роғиб Исфохоний, “Ал-муфрадот фи ғарибил куръон”.

⁹³ Манба: Ибн Қаййим, “Жалоул афҳом”.

⁹⁴ Аҳзоб сураси, 56-оят.

وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً وَاحِدَةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ عَشْرَ صَلَوَاتٍ وَحُطَّتْ عَنْهُ عَشْرُ خَطِيئَاتٍ وَرُفِعَتْ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَأَحْمَدُ وَالْحَاكِمُ وَابْنُ حِبَّانَ وَالْبَيْهَقِيُّ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Анас ибн Молик розияллоху анху Расулуллох соллаллоху алайхи ва салламдан ривоят қилади: “Ким менга битта салавот айтса, Аллох унга ўнта салавот айтади, унинг ўнта гуноҳи ўчирилади, (мартабаси) ўн поғона юқори кўтарилади” (Насоий, Аҳмад, Ҳоким, Ибн Ҳиббон, Байҳақий ривоят қилган. Ҳадис санади саҳиҳ).

Демак, мўмин киши Набий соллаллоху алайхи ва салламга бир марта салавот айтса:

1. Аллох таоло унга ўн марта салавот айтади;
2. Ўнта гуноҳини кечиради;
3. Мақомини ўн поғона оширади.

Бу – бир марта салавот айтганда эришиладиган натижа. Агар 10 марта, 100 ёки 1000 марта салавот айтсак, қанча савоб олиш, нақадар юксак даражага кўтарилиш мумкинлигини тасаввур қилиб кўринг!

وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ ذَكَرْتُ عَنْدهُ فَلْيُصَلِّ عَلَيَّ وَمَنْ صَلَّى عَلَيَّ مَرَّةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ عَشْرًا. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَأَبُو نُعَيْمٍ وَأَبُو يَعْلَى وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Анас ибн Молик розияллоху анхундан ривоят қилинишича, Набий соллаллоху алайхи ва саллам шундай деганлар: “Мен кимнинг олдида зикр қилинсам, ўша заҳоти менга салавот айтсин! Ким менга бир марта салавот айтса, Аллох унга ўн марта салавот айтади” (Насоий, Абу Нуайм, Абу Яъло ривоят қилган. Ҳадис санади саҳиҳ).

Мўмин киши Расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам исмларини эшитиши билан салавот ва салом айтиши вожибдир. Пайғамбаримиз соллаллоху алайхи ва саллам исмларини, сифатларини эшитиб туриб салавот айтмаган кимса қаттиқ огоҳлантирилган. Мавриди келганда бу мавзуга тўхталамиз. Ҳозир эса Набий алайҳиссалом қалбларига қувонч бағишлаган башорат ҳақидаги ривоятни кўриб чиқамиз.

РАСУЛУЛЛОҲ СОЛЛАЛЛОҲУ АЛАЙҲИ ВА САЛЛАМНИ СЕВИНТИРГАН МУЖДА

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاتَّبَعْتُهُ حَتَّى دَخَلَ مَخْلًا فَسَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ حَتَّى خِفْتُ أَوْ خَشِيتُ أَنْ يَكُونَ اللَّهُ قَدْ تَوَقَّاهُ أَوْ قَبَضَهُ قَالَ: فَجِئْتُ أَنْظُرُ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ: مَا لَكَ يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ قَالَ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: إِنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لِي: أَلَا أُبَشِّرُكَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ لَكَ: مَنْ صَلَّى عَلَيْكَ صَلَّيْتُ عَلَيْهِ وَمَنْ سَلَّمَ عَلَيْكَ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْحَاكِمُ وَأَبُو يَعْلَى وَسَنَدُهُ حَسَنٌ لِعَبْدِهِ.

Абдурахмон ибн Авф розияллоху анхундан ривоят қилинади: “Расулуллох соллаллоху алайхи ва саллам ташқарига чиқдилар. Мен ортларидан бордим. У зот хурмозорга кириб узоқ сажда қилдилар. (Бу ҳолат анча давом этгач,) ҳатто Аллох у кишининг жонларини олдимикан, деб ўйлаб кўрқиб кетдим. Кейин бориб қарадим. Расулуллох бошларини саждадан кўтариб: “Эй Абдурахмон, сенга нима бўлди?” деб сўрадилар. Мен бўлган воқеани айтдим. Шунда у зот: “Жаброил алайҳиссалом менга: “Аллох азза ва жалла айтган сўзлар билан Сизга башорат берайми? Аллох: “Ким сизга салавот айтса, унга салавот айтаман. Ким сизга салом берса, унга салом йўллайман”, деди”, деб хабар қилди”, дея масрур бўлдилар” (Аҳмад, Ҳоким, Абу Яъло ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан лигайриҳ).

Салавот ҳақидаги башорат Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни ниҳоятда севинтирган. Жаброил фаришта олиб келган суюнчидан Пайғамбаримиз алайҳиссалом қалблари чексиз қувончга тўлган. Чунки салавот айтиш билан мусулмонлар Аллоҳнинг раҳматига эришадилар, гуноҳлари кечирилади, даражалар кўтарилади. Умматга ўта куюнчак Пайғамбаримиз бундай хабарни эшитганларида бошлари осмонга етди.

عَنْ أَبِي طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا طَيِّبَ النَّفْسِ يُرَى فِي وَجْهِهِ الْبَشَرُ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَصْبَحْتَ الْيَوْمَ طَيِّبَ النَّفْسِ يُرَى فِي وَجْهِكَ الْبَشَرُ قَالَ: أَجَلُ أَتَانِي آتٍ مِنْ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ: مَنْ صَلَّى عَلَيْكَ مِنْ أُمَّتِكَ صَلَاةً كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَمَحَا عَنْهُ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ وَرَفَعَ لَهُ عَشْرَ دَرَجَاتٍ وَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَهَا. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتَّيْمِيُّ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Абу Талҳа Ансорий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам тонг чоғида олдимизга хурсанд бўлиб кириб келдилар. Юзларидан қувонч балқиб турарди. Одамлар: “Ё Расулуллоҳ, бугун тонгда хурсанд ҳолда кириб келдингиз, юзингизда шодлик аломати кўринмоқда. (Бунинг боиси не)?” деб сўрашди. У зот: “Ҳа, Парвардигорим азда ва жалла ҳузуридан (хабар олиб) келувчи олдимга келиб: “Умматингиздан кимда-ким сизга бир марта салавот айтса, Аллоҳ унга ўнта савоб ёзади, ўнта гуноҳини ўчиради, даражасини ўн поғона кўтаради, (айтган салавоти) эвазига унга ҳам салавот йўллайди”, деди”, деб хушхабарни етказдилар” (Аҳмад, Табароний ривоят қилган. Ривоят санади заиф).

Айтилган салавот Аллоҳ даргоҳида қабул бўлиши учун салавот айтувчи уммати муҳаммадиядан бўлиши керак. Чунки амаллар мақбул бўлишининг биринчи шarti ислом ва имон. Агар банда Аллоҳни танимаса, ҳақиқий мусулмон бўлмаса, ўқиган намози, тутган рўзаси, айтган салавоти, қилган солиҳ амаллари қабул бўлмайди. Мазкур ривоятда “Умматингиздан кимда-ким сизга бир марта салавот айтса...” дея мана шу жиҳатга алоҳида урғу берилмоқда.

Абдуллоҳ ибн Абу Талҳа отасидан ривоят қилади: Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам кунларнинг бирида олдимизга кириб келдилар. Хурсандликлари юзларидан билиниб турарди. Шунда:

– Ё Расулуллоҳ, бугун юзингиздан қувонч балқиб турибди. Сизни аввал бундай ҳолда кўрмагандик, – дейилди.

У зот:

– Бир фаришта олдимга келиб: “Албатта Парвардигорингиз: “Умматингиздан бирон киши сизга бир марта салавот айтганда унга ўнта салавот айтишим, сизга бир марта салом йўллаганда унга ўнта салом йўллашим сизни рози қилмайдими?!” деди”, – деб айтди. Шунда мен:

– Йўк, (рози қилади), деб жавоб бердим, – дея қувончлари сабабини баён этдилар⁹⁵.

САЛАВОТНИ ИХЛОС БИЛАН АЙТИШ ХОСИЯТИ

Маълумки, инсон танаси руҳ билан тирик. Худди шунга ўхшаб, банда амалларининг ҳам руҳи бор. Солиҳ амаллар руҳи ихлосдир. Ҳар қандай эзгу ишни чин дилдан, хулуси ният ила бажариш талаб этилади. Жумладан, салавотни ҳам ихлос билан айтилади. Шунда салавотдан кўзланган мақсад ҳосил бўлади.

عَنْ عُمَيْرِ الْأَنْصَارِيِّ وَكَانَ بَدْرِيًّا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ مِنْ أُمَّتِي صَلَاةً مُخْلِصًا مِنْ قَلْبِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرَ صَلَوَاتٍ وَرَفَعَهُ بِهَا عَشْرَ دَرَجَاتٍ وَكَتَبَ لَهُ بِهَا عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَمَحَا عَنْهُ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَابْنُ السُّنِّيِّ وَرَوَاهُ ثِقَاتٌ.

⁹⁵ Насоий, Доримий, Табароний ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан.

Умайр Ансорийдан (у Бадрда қатнашганлардан эди) ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Умматимдан кимда-ким менга қалбдан, ихлос билан бир марта салавот айтса, Аллоҳ ўша бандага ўнта салавот айтади, даражасини ўн поғона юқори кўтаради, унга ўнта савоб ёзади, ўнта гуноҳини кечиради”, деганлар” (Насоий, Ибн Сунний ишончли кишилардан ривоят қилган).

Салавот айтишнинг яна бир шarti бор: Аллоҳ бандага ўнта салавот айтиши, мартабасини ўн поғона кўтариб, номаи аъмолига ўнта савоб ёзиши учун салавотни юракдан, ихлос билан айтиш керак.

Абу Коҳилдан ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Эй, Абу Коҳил! Ким менга ҳар куни муҳаббат ва шавқ билан уч марта, кечаси уч марта салавот айтса, Аллоҳ унинг ўша кунги ва тундаги гуноҳларини кечириб юборади”, деб марҳамат қилганлар⁹⁶”.

Биз маҳбуб Пайғамбаримиз алайҳиссаломга салавот йўллар эканмиз қалбимизда чексиз ҳузур-ҳаловатни ҳис этайлик. Ҳар сафар салавот айтганимизда қалбимиз ором олиб, дилимиз яйрасин. Мана шу ихлоснинг белгисидир. Агар салавот айтаётганимизда дилимиз юмшамаса, роҳатланмасак, унда аввал истиғфор айтайлик. Чунки истиғфор қалбга ёпишган гуноҳлар гардини ювиб тозалайди, дил зангини кетказади. Шундан кейин айтилган зикр-тасбеҳлар, салавотлар қалбимизга таъсир этади, бизга чексиз ҳузур-ҳаловат бағишлайди.

САЛАВОТ РУҲ ВА ТАНАНИ ПОКЛАЙДИ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: صَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّهَا زَكَاةٌ لَكُمْ وَاسْأَلُوا اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ فَإِنَّهَا دَرَجَةٌ فِي أَعْلَى الْجَنَّةِ لَا يَنْهَاهَا إِلَّا رَجُلٌ وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَإِسْحَاقُ بْنُ رَاهَوِيَةَ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Менга салавот айтинглар! Зеро, (салавотингиз) сизлар учун покликдир (ёки садақадир). Менга Аллоҳдан васила сўранг. (Васила) жаннатнинг энг юқорисидаги даража бўлиб, фақат бир кишига насиб этади. Ўша (инсон) мен бўлишимни умид қиламан” (Аҳмад, Исҳоқ ибн Роҳвайҳ ривоят қилган. Ҳадис санади заиф).

Биз ҳадис таржимасида “поклик” деб ифодалаган сўз арабча матнда “закот” шаклида келган. Бу сўз “покланиш”, “ўсиш”, “садақа” маъноларини англатади.

Бошқа ҳадиси шарифда айтилишича, салавот гуноҳларни ўчиради, мажлисдаги беҳуда гап-сўзларга каффорат бўлади, ҳатто садақа (яъни, инфоқ-эхсон) ўрнига ўтади.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَكْثَرُوا الصَّلَاةَ عَلَيَّ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ عَلَيَّ زَكَاةٌ لَكُمْ وَاسْأَلُوا لِي الْوَسِيلَةَ فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْوَسِيلَةُ قَالَ: أَعْلَى دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ لَيْسَ يَنْهَاهَا إِلَّا رَجُلٌ وَاحِدٌ مِنَ النَّاسِ وَأَنَا أَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ. رَوَاهُ أَبُو يَعْلَى وَإِسْحَاقُ بْنُ رَاهَوِيَةَ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Яна Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу ривоят қилади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Менга кўп салавот айтинглар! Зотан, менга (айтадиган) салавотингиз ўзингиз учун закотдир (покликдир). Мен учун васила сўранглар”, дедилар. Шунда: “Ё Расулуллоҳ, васила нима?” деб савол берилди. У зот: “(Васила) жаннатдаги энг олий даражадир. Уни одамлардан фақат бир киши кўлга киритади. Ўша (одам) мен бўлишимдан умид қиламан”, деб жавоб бердилар” (Абу Яъло, Исҳоқ ибн Роҳвайҳ, Ибн Абу Шайба ривоят қилган. Ривоят санади заиф).

Ҳазрат Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисда: “Менга айтган салавотингиз дуоларингизни ижобат қилади, Парвардигорингиз розилигига эриштиради, баданларингизни поклайди”, дейилган⁹⁷.

⁹⁶ Ибн Абу Осим ривоят қилган. Ибн Қаййим бу ривоятни “Жалоул афҳом”да нақл қилган.

⁹⁷ Дайлабий “Фирдавс”да ривоят қилган. Саховий уни “Ал-қавлул бадийъ”да келтирган.

Мўмин-мусулмон банда Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айиш билан қалбини ўртаётган ғам-андуҳлардан халос бўлади, танасини иллатлардан поклайди, дилига бир олам қувонч киради, юзи нурли бўлади. Салавот айтган банда Аллоҳ розилигига эришади, қиёмат кундаги кўрқинчлардан омон бўлади. Салавот эминлик, покликдир. Салавот баракага, нажотга элтувчи воситадир.

ФАРИШТАЛАР САЛАВОТИГА МУНОСИБ БАНДА

عَنْ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ يَقُولُ: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً لَمْ تَزَلْ الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّيْ عَلَيْهِ مَا صَلَّى عَلَيَّ فَلْيُقِلَّ عَبْدٌ مِنْ ذَلِكَ أَوْ لِيُكْتَبَر. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ وَأَبُو يَعْلَى وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Омир ибн Рабийъадан ривоят қилинади: “Мен Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Ким менга бир марта салавот айтса – токи салавот айтиб турар экан – фаришталар ўша (одам)га салавот йўллашдан тўхтамайди. Банда (хоҳласа, салавотни) кам ёки кўп айтсин!”** деб айтганларини эшитганман” (Аҳмад, Байҳақий, Абу Яъло ривоят қилган. Ҳадис санади заиф).

Фаришталар салавот йўллаган банда ҳақиқага тўхтовсиз истиғфор айтиб туради, гуноҳлари кечирилишини сўраб Аллоҳга дуо қилади. Кимда-ким Аллоҳнинг раҳматига эришаман, деса, кўпроқ салавот айтади. Ихтиёр ўзида. Қанча кўп салавот айтса, фаришталар салавотни шунча кўпайтиради, битта салавотга етмиш салавот билан жавоб қайтаради.

عَنْ أَبِي قَيْسٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو يَقُولُ: مَنْ صَلَّى عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَمَلَائِكَتُهُ سَبْعِينَ صَلَاةً فَلْيُقِلَّ عَبْدٌ مِنْ ذَلِكَ أَوْ لِيُكْتَبَر. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Абдуллоҳ ибн Амр розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Ким Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга бир марта салавот айтса, Аллоҳ ва фаришталари унга етмиш марта салавот айтади. Шундай экан, банда (истаса,) салавотни кам ёки кўп айтсин” (Аҳмад заиф санад билан ривоят қилган).

Қиёмат куни дунёда айтган ҳар бир салавотимиз бизга асқатади. Шунинг учун имкон борида солиҳ амалларга бел боғласак, муҳтарам Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга кўп салавотлар, саломлар айтсак, икки дунёда рўшнолик кўрамиз, иншааллоҳ!

КЎП САЛАВОТ АЙТИШ ХОСИЯТИ

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أُولَى النَّاسِ بِِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَيَّ صَلَاةً. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ حِبَّانَ وَالْبَيْهَقِيُّ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ لِعَيْزِهِ.

Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деганлар: **“Одамлар ичида кўп салавот айтганлари қиёмат куни менга энг яқини бўлади”** (Термизий, Ибн Ҳиббон, Байҳақий, Табароний ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан лигайриҳ).

Яъни, мўминлар ичида кўпроқ салавот айтадиганлар охиратда Пайғамбаримизга энг яқини, шафоатларига муносиби бўлади⁹⁸.

Агар мўмин киши Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга кўпроқ салавот айтса, қиёмат куни у зотга бошқалардан яқинроқ бўлади. Шунинг учун банда ўткинчи мол-дунё тўплашда, обрў-этибор қозонишда эмас, ким кўпроқ салавот айтишда, савобли ишлар қилишда мусобақалашади.

Абу Умома розияллоҳу анҳу Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Сизлар ҳар жума куни менга кўп салавот айтинглар! Зеро, салавотингиз жума куни менга

⁹⁸ Манба: Муборакфурий, “Тухфатул аҳвазий”.

кўрсатилади. Шундай экан, улар ичида ким кўпроқ салават айтса, мартаба жиҳатдан менга яқинроқ бўлади⁹⁹”.

وَعَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ حِينَ يُصْبِحُ عَشْرًا وَحِينَ يُمْسِي عَشْرًا أَذْرَكَتُهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ. رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Абу Дардо розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: **“Ким менга тонг отганда 10 марта, кеч кирганида 10 марта салават айтса, қиёмат куни шафоатимга эришади”** (Табароний ривоят қилган. Ҳадис санади ҳасан).

Тонг отганда, кун ботганда 10 мартадан салават айтган кишини Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам қиёматда шафоат қиладилар.

عَنْ رُوَيْفِعِ بْنِ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْزِلْهُ الْمَقْعَدَ الْمُقَرَّبَ عِنْدَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتَّبْرَانِيُّ وَالْبَزَّازُ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Рувайфиъ ибн Собит Ансорий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деганлар: **“Ким Муҳаммадга салават айтса, “Аллоҳумма анзилҳул мақъадал муқорроба ындака явмал қияма”, деса, унга шафоатим вожиб бўлади”** (Аҳмад, Табароний, Баззор ривоят қилган. Ҳадис санади ҳасан).

Ривоятда келтирилган дуо маъноси қуйидагича: “Ё Аллоҳ, у зотни қиёмат куни ҳузурингдаги яқин ўринга тушир”.

Кундалик салаватларни айтиб бўлгач мана шу дуо ўқилса, суннатга мувофиқ иш бўлади.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ فِي يَوْمٍ أَلْفَ مَرَّةٍ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ. رَوَاهُ ابْنُ شَاهِينَ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Анас ибн Молик розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: **“Ким менга бир кунда 1000 марта салават айтса, жаннатдаги ўрнини кўрмагунча вафот этмайди”** (Ибн Шоҳин заиф санад билан ривоят қилган).

Баъзи асарларда: “Менинг олдимга шундай қавмлар келади. Уларни менга айтган кўп салаватларидан таниб оламан”, дейилган экан¹⁰⁰.

Абу Бакр шундай деган: “Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга салават айтиш – худди совук сув оловни ўчиргани каби – гуноҳларни ўчиради. У зотга салом йўллаш эса кул озод қилишдан афзал¹⁰¹”.

САЛАВОТНИНГ ФАРИШТАЛАР ТОМОНИДАН ЕТКАЗИЛИШИ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا وَلَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيدًا وَصَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَالتَّبْرَانِيُّ وَالْبَزَّازُ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: **“Уйларингизни қабристонга айлантирманглар! Менинг қабримни (йиғилиб) байрам (ўтказадиган жой) қилиб олманглар! Балки менга салават айтинг! Зеро, қаерда бўлсангиз ҳам салавотингиз менга етиб келади”** (Абу Довуд, Аҳмад, Байҳақий, Табароний, Баззор ривоят қилган. Ҳадис санади саҳиҳ).

⁹⁹ Байҳақий ривоят қилган.

¹⁰⁰ Манба: Қози Йёз, “Ас-салоту алан набий”.

¹⁰¹ Манба: Қози Йёз, “Ас-салоту алан набий”.

Ҳар бир мўмин-мусулмон киши уйида намоз ўқийди, зикр-тасбеҳ, салавот айтади. Акс ҳолда ибодатдан холи уй қабристонга, ундаги одам майитга ўхшаб қолади. Инсон яшаш учун овқат ейди, сув ичади. Қалб ўлиб қолмаслиги учун эса имон, ихлос, ибодат, зикр-тасбеҳ зарур.

Мўмин киши ер юзининг қайси бурчагида бўлсаям ихлос билан салавот айтса, фаришталар уни Расули акрамга етказди. Шунинг учун қуруқликдами, сувдами, чўлдами, тоғ-тошдами, боғ-роғдами, фурсатдан фойдаланиб салавот айтилаваради.

Ривоят қилинишича, бир киши ҳар куни тонгда келиб Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам қабрларини зиёрат қиларди. Ҳалиги одам бу ишни дам-бадам қилаверганидан Али ибн Хусайн унга шундай деди:

– Нега бундай қиялсан?

– Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга салом беришни яхши кўраман.

– Отамдан эшитганим бир ҳадисни сенга айтиб берайми?

– Ҳа.

– Менга отам бобомдан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Менинг қабримни байрам (ўтказадиган жой) қилиб олманглар. Уйлариңизни қабристонга айланторманглар. Балки менга салавот ва салом йўлланг. Зеро, сизлар қаерда бўлсангиз ҳам (айтган салавотингиз, саломингиз) менга етиб келади”, деган эканлар¹⁰².

عَنْ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَكْثَرُوْا الصَّلَاةَ عَلَيَّ فَإِنَّ اللَّهَ وَكَلَّ بِِي مَلَكًا عِنْدَ قَبْرِي فَإِذَا صَلَّى عَلَيَّ رَجُلٌ مِنْ أُمَّتِي قَالَ لِي ذَلِكَ الْمَلَكُ: يَا مُحَمَّدُ إِنَّ فُلَانًا ابْنَ فُلَانٍ صَلَّى عَلَيْكَ السَّاعَةَ. رَوَاهُ الدَّيْلَمِيُّ فِي الْفَرْدَوْسِ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Абу Бакр розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: **“Менга кўп салавот айтинглар! Зотан, Аллоҳ қабрим олдида бир фариштани вакил қилиб қўйган. Умматимдан бирон киши салавот айтса, ўша фаришта: “Эй Мухаммад, фалончи ўғли фалончи мана (шу) соатда сизга салавот йўллади”, дейди”** (Дайлабий “Фирдавс”да ҳасан санад билан ривоят қилган).

Йўллаган салавотимиз сабаб отамиз исми ҳам суюкли Пайғамбаримиз алайҳиссаломга зикр қилинар экан. Агар фарзандларимизга салавот айтишни ўргатсак, вақти келиб бунинг манфаатидан баҳраманд бўламиз. Келгуси авлодни яхшиликка йўллаганимиз учун эзгу амаллари савоби бизга ҳам тегиб туради, иншааллоҳ!

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадиси шарифда: “Ким қабрим тепасида (туриб) салавот айтса, уни эшитаман. Агар узоқдан салавот йўлласса, (салавоти фаришталар томонидан) менга етказилади”, дейилган¹⁰³.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً سَيَّاحِينَ فِي الْأَرْضِ يُبَلِّغُونِي مِنْ أُمَّتِي السَّلَامَ. رَوَاهُ النَّسَائِيُّ وَالْذَاوِيُّ وَأَحْمَدُ وَالْحَاكِمُ وَابْنُ حِبَّانَ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: **“Аллоҳнинг ер юзини кезиб юрадиган фаришталари бор. Улар менга умматимнинг саломини етказди”** (Насоий, Доримий, Аҳмад, Ҳоким, Ибн Ҳиббон ривоят қилган. Ҳадис санади саҳиҳ).

Бир гуруҳ фаришталар курраи замин бўйлаб айланиб юради, қайси бир мусулмон киши салавот ёки салом айтса, уни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга етказди.

Биз ўзимизга ўхшаган одамга салом берсак ёки кимдандир салом айтиб юборсак, саломимиз алиқсиз қолиши мумкин. Аммо Пайғамбарлар саййидига берган саломимиз у зотга, албатта,

¹⁰² Манба: Ибн Касир “Тафсир”да нақл қилган.

¹⁰³ Байҳақий “Шуабул имон”да, Абу Шайх “Китобус савоб”да ривоят қилган. Ҳадис санади жаййид.

етказилади. Расули акрам биз берган саломга жавоб қайтарадилар. Қандай қилиб, дейсизми? Бу саволга куйидаги ривоятдан жавоб оламиз.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أُرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَأَحْمَدُ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Абу Ҳурайра розияллоху анҳудан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам шундай деганлар: **“Бирон киши менга салом берса, Аллоҳ руҳимни қайтаради, мен унинг саломига алиқ оламан”** (Абу Довуд, Аҳмад, Байҳақий ривоят қилган. Ҳадис санади ҳасан).

Мусулмон киши Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламга салом берса, у зот алиқ олар эканлар. Бундан ҳам ортиқ мартаба бўлиши мумкинми биз учун? Ҳабибимиз йўллаган саломимизга алиқ олсалар!..

Аммор розияллоху анҳудан ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам: “Эй Аммор, албатта Аллоҳнинг бир фариштаси бор. У Зот (ўша фариштага) барча халойиқ исмини ўргатган. Агар вафот этсам, қиёмат кунигача менинг қабрим тепасида туради. Умматимдан кимда-ким менга бир марта салават йўлласа, фаришта ўша киши ва отаси исмини менга етказди, “Эй Муҳаммад, фалончи сизга салават айтди”, дейди. Шунда Парвардигор ҳам унга ҳар бир (салавати) учун ўнта (салават) йўллайди”, дедилар¹⁰⁴”.

ЖУМА КУНИ САЛАВОТ АЙТИШ ХОСИЯТИ

Жума энг фазилатли кундир. Бу кунда эзгу ишларга кўпроқ аҳамият берилади: зикр-тасбеҳлар айтилади, Қуръон (жумладан, Каҳф сураси) ўқилади, беморлар ҳолидан хабар олинади, бевебечораларга садақа қилинади. Жума куни бажариладиган солиҳ амаллар бисёр. Салават айтиш ҳам шулар жумласидандир.

عَنْ أُوسِ بْنِ أُوسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ قُبُضَ وَفِيهِ النَّفْخَةُ وَفِيهِ الصَّعْقَةُ فَأَكْثَرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ قَالَ: قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ تُعْرَضُ صَلَاتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرِمْتَ يَقُولُونَ: بَلَيْتَ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتَّيَّمِيُّ وَابْنُ مَاجَةَ وَأَحْمَدُ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Авс ибн Авс розияллоху анҳу ривоят қилади: “Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам: “Сизларнинг энг яхши кунингиз жумадир. У кунда Одам яратилган, ўша кунда жони олинган. Ўша кунда (сурга) пуфланади, кучли кичкирик бўлади. Шундай экан, жума куни менга кўпроқ салават айтинглар! Зеро, салавотингиз менга етказилади”, дедилар. Шунда: “Ё Расулуллоҳ, сиз(нинг танангиз) чириб кетган бўлса, салавотимиз қандай қилиб етказилади?” деб сўралди. У зот: “Аллоҳ азза ва жалла ерга пайғамбарлар танасини (чиритишни) ман этган”, дедилар” (Абу Довуд, Насоий, Ибн Можжа, Аҳмад ривоят қилган. Ривоят санади саҳиҳ).

Бу ривоятдан куйидаги хулосалар чиқади:

1. Ҳафта кунларининг энг афзали – жума куни;
2. Одам алайҳиссалом жума куни яратилган, ўша куни вафот этган;
3. Жума куни қиёмат қоим бўлади, сурга пуфлангач, барча халойиқ тирилиб қабрдан чиқиб келади;
4. Жума куни Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламга кўп салават айтилади;
5. Ер – Аллоҳ таоло амри билан – пайғамбарлар танасини чиритмайди.

¹⁰⁴ Табароний, Ибн Нажжор ривоят қилган. Ривоят санади заиф. Санадда Нуайм ибн Замзам бор. У заиф ровий. Қолган ровийлар саҳиҳ кишилар.

Фазилатли жума кунида айтган ҳар бир салавотимиз сабаб қиёматдаги мартабамиз кўтарилади. Салавотни кўп айтсак, мухтарам Пайғамбаримиз алайҳиссаломга яқин бўламиз. Шубҳасиз, ҳар биримиз жаннатда у зотга қўшни бўлиш мақсади билан яшаймиз. Шундай экан, кўпроқ салавот айтсак, суннатга оғишмай амал қилсак, дилдаги орзуларимиз ушалади.

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَكْثَرُوا الصَّلَاةَ عَلَيَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَإِنَّهُ مَشْهُودٌ تَشْهَدُهُ الْمَلَائِكَةُ وَإِنَّ أَحَدًا لَنْ يُصَلِّيَ عَلَيَّ إِلَّا عُرِضَتْ عَلَيَّ صَلَاتُهُ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْهَا قَالَ قُلْتُ: وَبَعْدَ الْمَوْتِ قَالَ: وَبَعْدَ الْمَوْتِ إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَنْ تَأْكُلَ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ فَنَبِيُّ اللَّهِ حَيٌّ يُرْزَقُ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ وَسَنَدُهُ جَيِّدٌ.

Абу Дардо розияллоҳу анҳу ривоят қилади: “Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Менга жума куни кўп салавот айтишлар! Чунки (жума) гувоҳ бўлинган (кун)дир. Унга фаришталар шохид бўлади. Агар бир киши менга салавот айтса, ундан фориг бўлиши билан салавоти менга етказилади”, деб айтдилар. (Абу Дардо шундай) деди: “Вафотингиздан кейин ҳам салавот айтаминми?” У зот: “Ҳа, вафотимдан кейин ҳам. Зеро, Аллоҳ ерга пайғамбарлар танасини чиритишни ман этган. Аллоҳнинг пайғамбари тирик, ризкланиб туради”, деб марҳамат қилдилар” (Ибн Можа жаййид санад билан ривоят қилган).

Бир гуруҳ муҳаккиқ уламолар айтишича, Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам вафотларидан кейин ҳам тириклар, муборак таналари чиримайди, у зот умматлари тоатидан хурсанд бўладилар. Билиш, эшитиш каби мутлақ идрок этиш бошқа маййитлардан ҳам собит бўлади¹⁰⁵.

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَكْثَرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِي كُلِّ يَوْمٍ جُمُعَةٍ فَإِنَّ صَلَاةَ أُمَّتِي تُعْرَضُ عَلَيَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ جُمُعَةٍ فَمَنْ كَانَ أَكْثَرَهُمْ عَلَيَّ صَلَاةً كَانَ أَقْرَبَهُمْ مِنِّي مَنْزِلَةً. رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ.

Абу Умома розияллоҳу анҳу Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Сизлар ҳар жума куни менга кўп салавот айтишлар! Зеро, (айтган) салавотингиз ҳар жумада менга етказилади. (Мусулмонлар) ичида ким кўпроқ салавот айтса, мартаба жиҳатидан менга яқинроқ бўлади” (Байҳақий ривоят қилган).

Пайшанба куни шомдан кейин фазилатли жума туни бошланади. Шу вақтдан эътиборан айтилган салавотлар жумада айтилган ҳисобланади.

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَكْثَرُوا الصَّلَاةَ عَلَيَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ. وَكَانَ الصَّحَابَةُ رَضِيَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَنْهُمْ يَسْتَحِبُّونَ إِكْثَارَ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ. رَوَاهُ ابْنُ أَبِي السَّرِيِّ.

Анас ибн Молик розияллоҳу анҳу ривоят қилади: “Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Жума куни менга салавот айтишни кўпайтиринлар!” деганлар”. Саҳобалар розияллоҳу анҳум жумада Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга кўп салавот айтишни яхши кўришарди (Ибн Абу Сарий ривоят қилган).

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга ҳамроҳ бўлган, у зот билан елкама-елка туриб Ислом ривожига йўлида холис хизмат қилган саҳобаи киромлар салавот хосиятини яхши билишган. Шунинг учун ҳам фазилатли жума кунида кўпроқ салавотлар айтишган. Аллоҳ таоло улардан рози бўлсин!

САЛАВОТ – ДУОНИНГ ҚАНОТИ

¹⁰⁵ Манба: Ободий, “Авнул маъбуд”.

عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا يَدْعُو فِي صَلَاتِهِ لَمْ يُجِدْ اللَّهَ تَعَالَى وَلَمْ يُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَجَلَ هَذَا ثُمَّ دَعَاهُ فَقَالَ لَهُ أَوْ لِعَيْرِهِ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِتَمَجِيدِ رَبِّهِ جَلَّ وَعَزَّ وَالثَّنَاءِ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَدْعُو بَعْدَ بِمَا شَاءَ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَحْمَدُ وَابْنُ حُزَيْمَةَ وَابْنُ حِبَّانَ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Фазола ибн Убайд розияллоху анҳудан ривоят қилинади: “Расулulloх соллаллоху алайҳи ва саллам бир киши намозда дуо қилаётганини эшитдилар. У Аллоҳ таолога мактов айтмади, Набий соллаллоху алайҳи ва салламга салавот йўламади. Шунда Расулulloх: “Бу (киши) шошилди!” дедилар. Сўнг уни чақириб: “Агар биронтангиз дуо қилса, аввал Парвардигори аzza ва жаллани улуғласин, Унинг Пайғамбари соллаллоху алайҳи ва салламга салавот айтсин! Кейин хоҳлаганини сўрайверсин!” дедилар” (Абу Довуд, Термизий, Аҳмад, Ибн Хузайма, Ибн Хиббон ривоят қилган. Ривоят санади саҳиҳ).

Дуо қилмоқчи бўлган одам даб-дурустан ҳожатларини сўрашга ўтмайди, аввал Аллоҳ таолога ҳамду сано айтади, Пайғамбаримизга салавот, салом йўллайди. Кейин дилидаги мурод-мақсади амалга ошишини сўраб Аллоҳга илтижо этади. Шунда унинг дуоси ижобатидан умид қилса бўлади.

Кимда-кимда Аллоҳга ҳамду сано, Расулига салавот айтмай туриб бирдан дуо қилишга ўтиб кетса, шошқалоқлик қилибди.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ أَصَلِّي وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ مَعَهُ فَلَمَّا جَلَسْتُ بَدَأْتُ بِالثَّنَاءِ عَلَى اللَّهِ ثُمَّ الصَّلَاةَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ دَعَوْتُ لِنَفْسِي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سَلْ تُعْطَهُ سَلْ تُعْطَهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоху анҳудан ривоят қилинади: “Мен намоз ўқиётгандим. Набий соллаллоху алайҳи ва саллам, Абу Бакр, Умар ўша ерда эдилар. Ўтирганимда Аллоҳга (ҳамду) сано, Набий соллаллоху алайҳи ва салламга салавот айта бошладим. Кейин ўзим учун дуо қилдим. Шунда Пайғамбар соллаллоху алайҳи ва саллам: “Сўра, сенга берилади! Сўра, сенга берилади!” дедилар” (Термизий ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан-саҳиҳ).

Расули акрам алайҳиссаломнинг “Сўра, сенга берилади!” деб икки марта такрорлашларидан Аллоҳга мактов айтган, Пайғамбаримизга салавот йўллаган банданинг дуоси сўзсиз қабул бўлишини билиб оламиз.

Ибн Ато шундай деган: “Дуонинг рукнлари, қанотлари, сабаблари, вақтлари бор. Агар дуо рукнларига мувофиқ келса, қувватли бўлади. Агар қанотларига мувофиқ бўлса, самога кўтарилади. Агар сабабларига мувофиқ келса, зафар кучади. Вақтларига тўғри келса, нажот топади. Дуонинг рукнлари ҳаёлни бир ерга жамлаш, қалб юмшаши, хокисорлик, хушуъ, дилнинг Аллоҳга боғланиши, сабабларни юзага келтириш. Дуонинг қанотлари содиқликдир. Унинг вақтлари – саҳар пайти. Дуонинг сабаблари эса Набий соллаллоху алайҳи ва салламга салавот айтиш¹⁰⁶”.

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّ الدُّعَاءَ مَوْقُوفٌ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا يَصْعَدُ مِنْهُ شَيْءٌ حَتَّى تُصَلِّيَ عَلَى نَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Умар ибн Хаттоб розияллоху анҳу шундай деган: “Пайғамбар соллаллоху алайҳи ва салламга салавот айтмагунингча қилган ҳар қандай дуонинг кўтарилмай осмон билан ер ўртасида тураверади” (Термизий ҳасан санад билан ривоят қилган).

¹⁰⁶ Манба: Қози Йёз, “Ас-салоту алан набий”.

Агар кўлни самога кўтариб дуо қилинса-ю, бироқ Пайғамбар алайҳиссаломга салавот айтилмаса, дуо мақбул бўлмай ер билан само орасида муаллақ туриб қолади. Қачон салавот айтилса, ўшанда ижобат бўлади.

عَنْ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُلُّ دُعَاءٍ مَخْجُوبٍ حَتَّى يُصَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَآلِ مُحَمَّدٍ. رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Али розияллоҳу анҳу айтади: “Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга, у киши аҳли оилаларига салавот айтилмагунича ҳар қандай дуо (ижобатдан) тўсилгандир” (Табароний, Байҳақий ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан).

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يَسْأَلَ فَلْيَبْدَأْ بِالْمَدْحَةِ وَالثَّنَاءِ عَلَى اللَّهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ لِيُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ لِيُصَلِّ بَعْدَ فَإِنَّهُ أَجْدَرُ أَنْ يَنْجَحَ. رَوَاهُ عَبْدُ الرَّزَّاقِ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ.

Ибн Масъуд розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Агар биронтангиз дуо қилмоқчи бўлса, Аллоҳга муносиб ҳамду сано айтсин. Кейин Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот йўлласин. Шундан сўнг (хоҳлаганича) дуо қилаверсин. Зеро, у муваффақият қозонишга (яъни, дуоСИ ижобат бўлишга) муносибдир” (Абдураззоқ, Табароний ривоят қилган).

Хуллас, дуодан олдин, кейин Пайғамбаримиз алайҳиссаломга салавот йўлласак, Аллоҳ таоло сўраганимизни беради, дуоларимиз мустажоб бўлади.

САЛАВОТ ҒАМ-ТАШВИШЛАРНИ АРИТАДИ

Ҳаётда қайғу билан шодлик ёнма-ён юради. Инсон бошидан баъзида қувончли, баъзида ғамгин кунлар ўтади. Шариат кўрсатмасига биноан, мўмин банда қийин дамларда кўпроқ салавот айтса, бошига тушган мусибатлар арийди, муаммолардан халос бўлади.

عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ذَهَبَ ثُلَا اللَّيْلِ قَامَ فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا اللَّهَ اذْكُرُوا اللَّهَ جَاءَتْ الرَّاحِفَةُ تَتَّبِعُهَا الرَّادِفَةُ جَاءَ الْمَوْتُ بِمَا فِيهِ جَاءَ الْمَوْتُ بِمَا فِيهِ قَالَ: أَيُّي قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَكْثَرُ الصَّلَاةِ عَلَيْكَ فَكَمْ أَجْعَلُ لَكَ مِنْ صَلَاتِي فَقَالَ: مَا شِئْتَ فَإِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ قُلْتُ: النَّصْفَ قَالَ: مَا شِئْتَ فَإِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ قُلْتُ: فَالثُّلُثَيْنِ قَالَ: مَا شِئْتَ فَإِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ قُلْتُ: أَجْعَلُ لَكَ صَلَاتِي كُلَّهَا قَالَ: إِذَا تُكْفَى هَمَّكَ وَيُغْفَرُ لَكَ ذَنْبُكَ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالحَاكِمُ وَعَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Убай ибн Каъб розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Расулulloх соллаллоҳу алайҳи ва саллам туннинг учдан икки қисми ўтганида туриб: “Эй одамлар! Аллоҳни зикр қилинглр! Аллоҳни зикр қилинглр” Рожифа келди. Ундан кейин Родифа келди¹⁰⁷. Ўлим ўзидаги нарсалар билан келди. Ўлим ўзидаги нарсалар билан келди!” деб айтардилар. Убай деди: “Мен: “Ё Расулulloх, Сизга кўп салавот айтаман. Салавотимдан қанчасини Сизга бағишлай?” дедим. У зот: “Хоҳлаганингча айт”, дедилар. “Мен: “Тўртдан бириними?” деб сўрадим. “Хоҳлаганингча айт. Агар зиёда қилсанг, ўзингга яхши”, дедилар. Мен: “Ярминими?” деб сўрадим. “Хоҳлаганингча айтавер. Агар зиёда қилсанг, ўзингга яхши”, дедилар. “Учдан иккисиними?” дедим. У зот: “Хоҳлаганингча айт. Агар янада кўпайтирсанг, ўзингга яхши”, дедилар. Мен:

¹⁰⁷ Бу ерда қиёмат куни биринчи, иккинчи сур чалиниши кўзда тутилмоқда.

“Салавотимнинг ҳаммасини Сизга бағишлайман”¹⁰⁸”, дедим. Шунда у зот: “Ундай бўлса, ғам-ташвишларинг (ариши)га кифоя қилади, гуноҳларинг кечирилади”, деб марҳамат қилдилар” (Термизий, Ҳоким, Абд ибн Ҳумайд ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан).

Бу ривоятга кўра, мўмин киши тириклик вақтини ғанимат билади, охирати учун тайёргарлик кўради. Қолаверса, кўп салавот айтиш бошга тушган ғам-ташвишларни аритади, билиб-билмай қилинган гуноҳларга каффорат бўлади.

Жобир ибн Самура отасидан ривоят қилади. Биз Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларида эдик. Бир киши келиб:

– Ё Расулуллоҳ, Аллоҳ азза ва жаллага яқинлаштирадиган энг яхши амал қайси? – деб сўради.

У зот:

– Рост сўзлаш, омонатни адо этиш, – дедилар.

– Ё Расулуллоҳ, зиёда қилинг!

– Тунги намоз, иссиқ кунларда рўза тутиш.

– Ё Расулуллоҳ, яна зиёда қилинг!

– Аллоҳни зикр қилиш, менга кўп салавот айтиш камбағалликни даф этади, – дедилар.

Мен:

– Ё Расулуллоҳ, яна зиёда қилинг! – деб сўрадим.

Шунда Пайғамбар алайҳиссалом:

– Орангизда ким имомликка ўтса, (намозни) енгил (адо) этсин! Чунки, (намозхонлар) ичида ёши улуғ, бемор, заиф, ҳожатманд кишилар бўлади, – деб таъкидладилар¹⁰⁹.

عَنْ حَبَّانَ بْنِ مُنْقِذٍ أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَجْعَلْ ثُلُثَ صَلَاتِي عَلَيْكَ قَالَ: نَعَمْ إِنْ شِئْتَ قَالَ: الثُّلَاثِينَ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: فَصَلَاتِي كُلَّهَا، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَنْ يَكْفِيكَ اللَّهُ مَا أَهَمَّكَ مِنْ أَمْرِ دُنْيَاكَ وَآخِرَتِكَ. رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Ҳиббон ибн Мунқиздан ривоят қилинишича, бир киши: “Ё Расулуллоҳ, салавотимнинг учдан бирини сизга бағишлайман”, деди. У зот: “Ҳа, агар хоҳласанг (шундай қил)”, дедилар. “Учдан иккисини сизга бағишлайман”, деди. У зот: “Ҳа, (қилавер)”, дедилар. Ҳалиги одам: “У ҳолда салавотимнинг ҳаммасини сизга бағишлайман”, деди. Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “У ҳолда дунёю охират ташвишларида Аллоҳ сен учун кифоя қилади”, дедилар (Табароний ҳасан санад билан ривоят қилган).

Бундан чиқди, бошга кулфат тушганда дуо қилиб, салавот айтилади, Аллоҳдан кушойиш сўралади. Шунда Меҳрибон Аллоҳ бандани қийин вазиятдан чиқаради. Нафақат дунёда, балки охиратда ҳам машаққатдан халос этади. Айтилган салавотлар охиратда кўпроқ фойда келтиради.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ خَادِمِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَقْرَبَكُمْ مِنِّي يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي كُلِّ مَوْطِنٍ أَكْثَرُكُمْ عَلَيَّ صَلَاةً فِي الدُّنْيَا مَنْ صَلَّى عَلَيَّ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَلَيْلَةِ الْجُمُعَةِ مِائَةً مَرَّةً فَضَى اللَّهُ لَهُ مِائَةً حَاجَةً سَبْعِينَ مِنْ حَوَائِجِ الْآخِرَةِ وَثَلَاثِينَ مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا ثُمَّ يُوَكَّلُ اللَّهُ بِذَلِكَ مَلَكًا يُدْخِلُهُ فِي قَبْرِ كَمَا يُدْخِلُ عَلَيْكُمْ الْهَدَايَا يُخْبِرُنِي مَنْ صَلَّى عَلَيَّ بِاسْمِهِ وَنَسَبِهِ إِلَى عَشِيرَتِهِ فَأَتَبْتُهُ عِنْدِي فِي صَحِيفَةٍ بَيْضَاءَ. رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ وَابْنُ الْمُنْذِرِ وَابْنُ عَسَاكِرَ.

¹⁰⁸ Биз таржимада “бағишлайман” деб ифодалаган сўз арабча матнда “ажъалу” шаклида келган. “Жаъала” сўзи “қилмоқ”, “бажармоқ”, “хосламоқ”, “ато этмоқ” маъноларини англатади. Бу ўринда “салавотни сизга айтаман” маъноси ирода этилган. Шу билан бирга “салавот”нинг асл маъноси “дуо” эканини ҳам эслатиб ўтамыз. Чунончи, бу жумлани “Ҳақат ўзим учун дуо қилавермасдан кўпроқ ҳақингизга салавот айтаман”, деган мазмунда ҳам тушуниш мумкин. Валлоҳу аълам!

¹⁰⁹ Абу Нуайм ривоят қилган. Бу ривоят Ибн Қаййимнинг “Жалоул афҳом” китобида ҳам нақл қилинган.

Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Дунёда менга кўпроқ салавот айтганингиз қиёмат куни ҳар бир ўринда менга яқинроқ бўлади. Ким менга жума кунида ва тунида 100 марта салавот йўлласса, Аллоҳ унинг 100 та ҳожатини – охиратдан 70 та, дунёдан 30 тасини раво қилади. Кейин Аллоҳ бунга бир фариштани тайинлайди. У (айтилган салавотни) худди сизларга совғалар олиб келганидек қабримга киргизади, менга салавот айтган (одам) исмини, аҳли оиласигача (ёки қариндош-уруғларигача бўлган) насабини хабар беради. Кейин уни ҳузуримдаги оқ саҳифага ёзиб қўяди”, дедилар” (Байҳақий, Ибн Музир, Ибн Асокир ривоят қилган).

Жобир ибн Абдуллоҳ розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисда: “Ким менга бир кунда 100 марта салавот айтса, Аллоҳ унинг 100 та ҳожатини – охиратидан 70 та, дунёсидан 30 тасини раво қилади”, дейилган¹¹⁰.

Шундай экан, синовларга тўла беш кунлик дунёда бирон қийинчиликка дуч келсак, кўпроқ салавот айтишга одатланайлик. Зеро, мўминнинг энг кучли курули зикр-тасбеҳ, дуо, истиффор ва салавотдир.

САЛАВОТ АЙТМАСЛИК ОҚИБАТИ

Одатда, пулини энг зарур жойларга ҳам сарфламайдиган кишини бахил, дейишади. Лекин ўрни келганда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтмайдиган кимса ҳам бахил саналар экан. Нима учун, дейсизми? Бунинг сабабини қуйида баён этамиз.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْبَخِيلُ الَّذِي مِنْ دُكْرَتْ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَى رِوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَالنَّسَائِيُّ وَأَحْمَدُ وَالْحَاكِمُ وَابْنُ جَبَّانَ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Олдида зикр этилганимда менга салавот айтмаган кимса бахилдир” (Термизий, Насоий, Аҳмад, Ҳоким, Ибн Ҳиббон ривоят қилган. Ҳадис санади саҳиҳ).

Имом Шавканий бу ҳадисни шундай шарҳлаган: “Салавот айтмайдиган кимса энг зикнадир. Чунки у – савоби улуғ бўлса ҳам – айтиш малол келмайдиган нарсасига хасислик қилди¹¹¹”.

Салавот айтмаган кимсанинг бахил дейилишига сабаб киши салавотни тарк этиш билан улуғ савобдан маҳрум бўлади. Агар салавот айтганида, номаи аъмолига қийрот-қийрот ажр ёзиларди. У зикналиги учун шундай улуғ фазилатдан қуруқ қолди, нафсига бахиллик қилди.

عَنْ الْحَسَنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الْبَخْلِ أَنْ أُذْكَرَ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَى. أَوْرَدَهُ ابْنُ كَثِيرٍ فِي تَفْسِيرِهِ وَابْنُ الْقَيِّمِ فِي جَلَاءِ الْأَفْهَامِ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Ҳасан розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Мен Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Олдида зикр қилинганимда менга салавот айтмаслиги кишининг бахиллигига етарли”, деб айтганларини эшитганман” (Бу ҳадисни Ибн Касир “Тафсири”да, Ибн Қаййим “Жалоул афҳом”да келтирган. Ҳадис санади саҳиҳ).

Баъзи уламоларга кўра, салавот айтиш вожиб. Чунки мустаҳаб амални тарк этиш учун бунчалик қаттиқ тергалмайди¹¹².

¹¹⁰ Ибн Мандаҳ ривоят қилган. Ибн Қаййим уни “Жалоул афҳом”да келтирган.

¹¹¹ Манба: “Тухфатул зокирин”.

¹¹² Таҳовий, Ҳалимий каби уламолар бу ҳақида келган ривоятларни Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам номлари ҳар сафар зикр қилинганда салавот айтиш вожиблигига ҳужжат қилиб келтиришган (Манба: Муборақфурий, “Тухфатул аҳвазий”).

عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ ذُكِرْتُ عَنْدهُ فَخَطِيءُ الصَّلَاةِ عَلَيَّ خَطِيءٌ طَرِيقَ الْجَنَّةِ. رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ فِي الْكَبِيرِ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Хусайн ибн Али розияллоху анху Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Олдида зикр қилинганимда салавот айтишни унутган (одам) жаннат йўлидан адашибди” (Табароний “Кабир”да саҳиҳ санад билан ривоят қилган).

Ким салавот айтишни тарк этса, янглишибди. Бу хато бориб-бориб уни жаннат йўлидан ҳам адаштиради. Шундай экан, Расули акрам соллаллоху алайҳи ва саллам номлари, сифатлари зикр этилганда, ақалли бир марта бўлса ҳам “соллаллоху алайҳи ва саллам” дейишдан эринмайлик.

Муновийнинг “Файзул қодир” китобида “зикр қилинсам” бирикмаси “у зотнинг исмлари, сифатлари, кунялари эсланганда салавот айтилади”, дея шарҳланган. Бундан чиқди, Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи ва саллам “Муҳаммад Мустафо”, “Аҳмад”, “Саййидул башар”, “Хотамул анбиё” деб зикр этилсалар, салавот айтилади.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ نَسِيَ الصَّلَاةَ عَلَيَّ خَطِيءٌ طَرِيقَ الْجَنَّةِ. رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ وَابْنُ أَبِي حَتْمٍ وَابْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Ибн Аббос розияллоху анху Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Ким менга салавот айтишни унутса, жаннат йўлидан адашибди” (Ибн Можжа, Байҳақий, Табароний ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан).

Абдуллоҳ ибн Жарод розияллоху анху Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Кимнинг олдида зикр қилинсам-у, менга салавот айтмаса, (ўша одам) дўзахга киради¹¹³”.

Жаннатга кириш умидидаги инсонлар учун бу жуда оғир гап. Чунки ҳадисда Пайғамбар соллаллоху алайҳи ва саллам: “Огоҳ бўлинг! Ким менга салавот айтишни эсидан чиқариб қўйса, жаннатга кира олмайди”, деб огоҳлантиряптилар.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ ذُكِرْتُ عَنْدهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ فَقَدْ شَقِيَ. رَوَاهُ ابْنُ الشَّيْخِ فِي عَمَلِ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ وَسَنَدُهُ ضَعِيفٌ.

Жобир ибн Абдуллоҳ розияллоху анху Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Кимнинг олдида зикр қилинганимда менга салавот айтмаса, (ўша одам) сўзсиз бахтсиз бўлибди” (Ибн Сунний “Амалул явми вал лайла”да заиф санад билан ривоят қилган).

Хуллас, вожиб ўринларда салавот айтмаган одам:

- Энг бахил кимса бўлади;
- жаннат йўлидан адашиб кетади;
- бахтсиз одамлар қаторидан жой олади.

Кунларнинг бирида Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам минбарга чиқиб, уч марта “Омин” дедилар. Шунда хубтага қулоқ солиб ўтирган одамлар бунинг сабабини сўрашди. Пайғамбар алайҳиссалом нима учун “Омин” деганларини айта туриб, салавотни тарк этадиганларни огоҳлантирдилар. Келинг, шу ҳақидаги ривоятни қуйида батафсил кўриб чиқамиз.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَفَى الْمَنْبَرَ فَقَالَ: آمِينَ آمِينَ آمِينَ قِيلَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا كُنْتَ تَصْنَعُ هَذَا فَقَالَ: قَالَ لِي جِبْرِيلُ: رَغِمَ أَنْفُ عَبْدٍ أَدْرَكَ أَبَوَيْهِ أَوْ أَحَدَهُمَا لَمْ يُدْخِلْهُ الْجَنَّةَ قُلْتُ: آمِينَ ثُمَّ

¹¹³ Ибн Қаййим “Жалоул афҳом”да нақл қилган.

قَالَ: رَغِمَ أَنْفُ عَبْدٍ دَخَلَ عَلَيْهِ رَمَضَانُ لَمْ يُعْفَرْ لَهُ فَقُلْتُ: آمِينَ ثُمَّ قَالَ: رَغِمَ أَنْفُ امْرِئٍ ذُكِرَتْ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْكَ فَقُلْتُ: آمِينَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الْأَدَبِ الْمُرْفَدِ وَابْنُ خُرَيْمَةَ فِي صَحِيحِهِ وَالْبَزَّازُ فِي الْمُسْنَدِ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

Абу Хурайра розияллоху анхудан ривоят қилинишича, Набий соллаллоху алайҳи ва саллам минбарга кўтарилиб: “Омин, омин, омин”, дедилар. Шунда: “Ё Расулуллох, нима қилаётган эдингиз?” деб сўралди. У зот: “Жаброил олдимга келиб, “Ота-онаси ёки улардан бири (хаёт) бўлатуриб жаннатга кирмаган кишининг бурни ерга ишқалансин!” деди. Шунда мен: “Омин”, дедим. Кейин: “Рамазон ойига (соғ-саломат) етиб, гуноҳлари кечирилмаган кишининг бурни ерга ишқалансин!” деди. Мен: “Омин”, дедим. Сўнг: “Олдида зикр қилинганингизда сизга салават айтмаганининг бурни ерга ишқалансин!” деди. Мен: “Омин”, дедим”, дея бўлиб ўтган воқеани баён қилдилар (Бухорий “Ал-адабул муфрад”да, Ибн Хузайма “Саҳиҳ”да, Баззор “Муснад”да ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан-саҳиҳ).

Араблар “бурни ерга ишқалансин!” жумласини “хор бўлсин” маъносида қўллашади.

Банда салават айтишни кундалик вазифаси қилиб олмаса ҳам лоақал Расулуллох соллаллоху алайҳи ва саллам исмлари, сифатлари эсланганда бир марта “соллаллоху алайҳи ва саллам” дейиши керак. Йўкса, ривоятда саналган кимсалардан бири бўлиб қолади.

Борди-ю арабча талаффузга тил келишмаса, “Пайғамбаримизга салават ва саломлар бўлсин!” дейиш ҳам жоиз. Арабча айтиш шарт эмас. Муҳими, қайси тилда бўлса ҳам салават йўланса бўлди. Салават ҳам дуо. Дуони ҳар ким ўз она тилида қилиши мумкин.

Бу ривоятда, шунингдек, ота-онага меҳр-мурувват кўрсатиш, рамазон ойи билан боғлиқ масала ҳам эслатилмоқда.

Ота-она кексайиб, меҳр-мурувватга муҳтож бўлганда уларнинг хизматларини қилиб, дуоларини олиб, жаннатий бўла олмаган “фарзанд” ҳам Аллоҳнинг раҳматидан узоқ бўларкан.

Афсуски, нодонлик ёки тушунмаслик сабаб ота-она ҳаётлигида уларнинг дуосини олиш ўрнига дилозорлик қилиб, кўнгилларини ранжитадиган фарзандлар ҳам йўқ эмас. Уларга Аллоҳдан инсоф сўраймиз.

Ожиз банда туни билан жойнамозни тешиб юборадиган даражада минг ракат намоз ўқиб чикса, кундузлари нафл рўза тутса, аммо ота-онаси дилини оғритса, ибодат савобидан айрилиб қолиши мумкин. Шунинг учун биринчи галда ота-онага эътиборли бўлинг, улардан бир оғиз ширин сўзингизни аяманг. Ана ўшанда ҳаммаси яхши бўлади. Ота-онангиз сиздан розими, демак, Аллоҳ ҳам рози бўлади.

Рўза ойининг ҳар бир дақиқаси ғанимат. Рамазони шариф ойига тан-жони соғ-саломат кириб, биронта савобли иш қилмаган одам ҳам Аллоҳнинг раҳматидан йироқ бўлар экан.

Аллоҳнинг раҳматидан узоқ бўлиш, деган гапни енгил қабул қилмайлик. Зеро, Аллоҳнинг раҳматидан йироқ кимса дунёда ҳам, охиратда ҳам рўшнолик кўрмайди, қанча уринмасин бири икки бўлмайди. Салават айтмаган, ота-онасига кўнгилдагидек хизмат қилмаган, рамазон ойига бепарво бўлган одам бошига мана шундай кўргилик тушади.

Бу ривоятни диққат билан ўқиб, хато-камчиликларимизни тўғрилаб олайлик, билмаганларга ўргатайлик. Токи яқинларимиз ҳам огоҳ бўлишсин.

САЛАВОТ – МАЖЛИС КАФФОРАТИ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا جَلَسَ قَوْمٌ مَجْلِسًا لَمْ يَذْكُرُوا اللَّهَ فِيهِ وَلَمْ يُصَلُّوا عَلَى نَبِيِّهِمْ إِلَّا كَانَ عَلَيْهِمْ تَرَةٌ فَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُمْ وَإِنْ شَاءَ غُفِرَ لَهُمْ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَأَحْمَدُ وَابْنُ حِبَّانَ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Абу Хурайра розияллоху анху Набий соллаллоху алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Агар бир гуруҳ одамлар мажлис қуриб, у ерда Аллоҳни зикр қилишмаса, Пайғамбарларига салават айтишмаса, устларида ҳасрат-надомат бўлади. (Аллоҳ) хоҳласа, уларни азоблайди, хоҳласа, кечириб юборади” (Термизий, Аҳмад, Ибн Ҳиббон ривоят қилган. Ҳадис санади саҳиҳ).

Салавот айтмаган одам бир кун келиб – гарчи Аллоҳнинг раҳмати билан жаннатга киритилса ҳам – афсус чекади. Чунки мавриди келганда салавот айтмаган, бахиллик қилганди.

Жобир ибн Абдуллоҳ розияллоҳу анхудан ривоят қилинган ҳадиси шарифда: “Қайси бир қавм (бирор ерда) тўпланиб, Аллоҳни зикр қилмасдан, Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтмасдан тарқалиб кетса, энг бадбўй ўлимтик устидан турган бўлади¹¹⁴”, дейилган.

Оиша розияллоҳу анҳо онамиздан ривоят қилинади: “Сизлар мажлисингизни Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтиш билан зийнатланг¹¹⁵”.

Шундай экан, бирон жойда йиғилганда туришдан олдин “Алҳамдулиллаҳ, вас-солаату вас-салааму ʔалаа росулиллаах. Субҳаанакаллоҳумма ва биҳамдика ашҳаду аллаа илааҳа иллаа анта астағфирука ва атувбу илайк”, дейилса, мажлис ҳақи адо этилган бўлади.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا قَعَدَ قَوْمٌ مَقْعَدًا لَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَيُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا كَانَ عَلَيْهِمْ حَسْرَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَإِنْ دَخَلُوا الْجَنَّةَ لِلثَّوَابِ. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَابْنُ حَبَّانَ وَسَنَدُهُ صَحِيحٌ.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Қайси бир қавм мажлис қуриб, Аллоҳ азза ва жаллани зикр қилишмаса, Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтишмаса, гарчи савоб туфайли жаннатга киришса ҳам, қиёмат кунни пушаймон чекишади” (Аҳмад, Ибн Ҳиббон ривоят қилган. Ҳадис санади саҳиҳ).

Киши жаннатга кирганидан кейин ҳам надоматга қолиши мумкин экан. Нега? Чунки мўмин банда эзгу ишларни янаям кўпроқ қилмаганига афсусланади. Агар кўпроқ салавот айтганида, мартабаси юқориқ, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга яқинроқ бўларди!.. Ана пушаймоннинг боиси нимада!

Шунинг учун нафасимиз кириб-чиқиб турганида сувдек оқиб ўтувчи умрни ғанимат билиб солих амалларга бел боғлайлик, Аллоҳни доим зикр қилайлик, Саййидул башарга кўпроқ салавотлар, саломлар айтайлик.

САЛАВОТНИ ҚАНДАЙ АЙТАМИЗ?

Юқорида салавот маъноси, фазилатлари билан танишиб чиқдик. Энди Ҳабибимиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга қандай салавот айтишни ўрганамиз.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ بَجِيدٌ. اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ بَجِيدٌ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ʔалаа муҳаммадив-ва ʔалаа аали муҳаммад, камаа соллайта ʔалаа иброҳийма ва ʔалаа аали иброҳийм, иннака ҳамийдум мажийд. Аллоҳумма баарик ʔалаа муҳаммадив-ва ʔалаа аали муҳаммад, камаа баарокта ʔалаа иброҳийма ва ʔалаа аали иброҳийм, иннака ҳамийдум мажийд”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, Иброҳимга, Иброҳим оиласига салавот йўллаганингдек Муҳаммадга, Муҳаммад оиласига салавот йўлла. Зеро, Сен мактовга энг муносиб, Буюксан. Ё Аллоҳ, Иброҳимга, Иброҳим оиласига хайр-баракани давомли қилганингдек Муҳаммадга, Муҳаммад оиласига ҳам хайр-баракани давомли қил. Зеро, Сен мактовга энг муносиб, Буюксан”.

Абдурахмон ибн Абу Лайло ривоят қилади: Йўлда кетаётганимда Каъб ибн Ужрани учратиб қолдим. У:

– Сенга Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан эшитганим бир нарсани тухфа қилайми? – деди.

¹¹⁴ Таёлисий “Муснад”да ривоят қилган.

¹¹⁵ Хатиб Бағдодий “Тарих”да нақл қилган.

– Ҳа, – дедим.

Каъб ибн Ужра:

– Биз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан: “Ё Расулуллоҳ, Аллоҳ сизларга қандай салом беришни ўргатган. Бироқ салавотни қандай айтамиз?” – деб сўрадик. Шунда у зот:

– Аллоҳумма солли ғалаа муҳаммадив-ва ғалаа аали муҳаммад, камаа соллайта ғалаа иброҳийма ва ғалаа аали иброҳийм, иннака ҳамийдум мажид. Аллоҳумма баарик ғалаа муҳаммадив-ва ғалаа аали муҳаммад, камаа баарокта ғалаа иброҳийма ва ғалаа аали иброҳийм, иннака ҳамийдум мажид, деб айтинглар, – дедилар¹¹⁶.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ғалаа муҳаммадин ғабдика ва росувлик, камаа соллайта ғалаа аали иброҳийм, ва баарик ғалаа муҳаммадив-ва ғалаа аали муҳаммад, камаа баарокта ғалаа иброҳийм”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, Иброҳим оиласига салавот йўллаганингдек банданг, Расулинг Муҳаммадга салавот йўлла. Иброҳимга хайр-баракани давомли қилганингдек Муҳаммадга, Муҳаммад оиласига хайр-баракани давомли қил¹¹⁷”.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ بَجِيدٌ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ғалаа муҳаммадив-ва ғалаа азваажихий ва зуррийятих, камаа соллайта ғалаа аали иброҳийм, ва баарик ғалаа муҳаммадив-ва ғалаа азваажихий ва зуррийятих, камаа баарокта ғалаа аали иброҳийм, иннака ҳамийдум мажид”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, Иброҳим оиласига салавот йўллаганингдек Муҳаммадга, у зот аёлларига, зурриётларига салавот йўлла. Иброҳим оиласига хайр-баракани бардавом қилганингдек Муҳаммадга, у зот аёлларига, зурриётларига хайр-баракани бардавом қил. Зеро, Сен мақтовга энг муносиб, Буюксан¹¹⁸”.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ. اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ғалаа муҳаммадин камаа соллайта ғалаа аали иброҳийм. Аллоҳумма баарик ғалаа муҳаммадин камаа баарокта ғалаа аали иброҳийм”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, Иброҳим оиласига салавот йўллаганингдек Муҳаммадга салавот йўлла. Ё Аллоҳ, Иброҳим оиласига хайр-баракани давомли қилганингдек Муҳаммадга хайр-баракани давомли қил¹¹⁹”.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ғалаа муҳаммадив-ва ғалаа аали муҳаммад”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, Муҳаммадга, Муҳаммад оиласига салавот йўлла¹²⁰”.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ғалаа муҳаммадиниин набийийил уммиййи ва ғалаа аали муҳаммад”.

¹¹⁶ Бухорий, Муслим, Насой, Доримий, Ибн Ҳиббон ривоят қилган.

¹¹⁷ Бухорий, Насой, Ибн Можа, Аҳмад ривоят қилган.

¹¹⁸ Муслим ривоят қилган.

¹¹⁹ Насой саҳиҳ санад билан ривоят қилган.

¹²⁰ Насой саҳиҳ санад билан ривоят қилган.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, ўқиш-ёзишни ўрганмаган¹²¹ Пайғамбар Муҳаммадга, Муҳаммад оиласига салавот йўлла¹²²”.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَارْحَمْ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ وَبَارَكْتَ وَرَحَّمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ʔалаа муҳаммадив-ва ʔалаа аали муҳаммад, ва баарик ʔалаа муҳаммадив-ва ʔалаа аали муҳаммад, вархам муҳаммадав-ва аала муҳаммад, камаа соллайта ва баарокта ва тароҳамта ʔалаа иброҳийма ва ʔалаа аали иброҳийм, иннака ҳамийдум мажийд”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, Иброҳимга, у кишининг оиласига салавот йўллаганинг, хайр-баракани давомли қилганинг, раҳм этганингдек Муҳаммадга, у зот оиласига салавот йўлла. Муҳаммадга, у зот оиласига хайр-баракани давомли қил, Муҳаммадга, у кишининг оиласига раҳм қил. Зеро, Сен мақтовга энг муносиб, Буюксан¹²³”.

اللَّهُمَّ اجْعَلْ صَلَوَاتِكَ وَرَحْمَتَكَ وَبَرَكَاتِكَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا جَعَلْتَهَا عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

Ўқилиши: “Аллоҳуммажʔал солаваатика ва роҳматака ва барокаатика ʔалаа муҳаммадив-ва ʔалаа аали муҳаммад, камаа жа-алтаҳаа ʔалаа иброҳийма ва ʔалаа аали иброҳийм, иннака ҳамийдум мажийд”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, Иброҳимга, у кишининг оиласига салавот йўллаганинг, раҳматингни, баракаларингни нозил қилганингдек Муҳаммадга, у зот оиласига салавот йўлла, уларга раҳматингни, баракаларингни нозил эт. Зеро, Сен мақтовга энг муносиб, Буюксан¹²⁴”.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ وَصَلِّ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ʔалаа муҳаммадин ʔабдика ва росувлик, ва солли ʔалал муъминийна ва муъминаат, вал муслимийна вал муслимаат”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, банданг, Расулинг Муҳаммадга салавот йўлла, мўмин-мўминаларга, муслим-муслималарга ҳам салавот йўлла”.

Абу Саид Худрий розияллоҳу анҳу Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Қайси бир мусулмон кишининг садақа (қилишга пули) бўлмаса: “Аллоҳумма солли ʔалаа муҳаммадин ʔабдика ва росувлик, ва солли ʔалал муъминийна ва муъминаат, вал муслимийна вал муслимаат”, деб айтсин. Мана шу унинг учун закотдир¹²⁵”.

САЛАВОТДАН КЕЙИН ЎҚИЛАДИГАН ДУОЛАР

Салавот айтгандан кейин қуйидаги дуолар ўқилади:

اللَّهُمَّ أَنْزِلْهُ الْمَقْعَدَ الْمُقَرَّبَ عِنْدَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма анзилҳул мақбадал муқорроба ʔиндака явмал қияма”.

¹²¹ Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам устоз кўрмаганлар, ўқиш-ёзишни ҳеч кимдан ўрганмаганлар. У зотнинг саводлари йўқ эди. Аллоҳ таоло ваҳий юбориб, Расулига Қуръонни, ҳадисни ўргатди.

¹²² Салавотнинг бу сийғасини Абу Довуд – Уқба ибн Амрдан – ҳасан санад билан ривоят қилинган.

¹²³ Ҳоким, Байҳақий ривоят қилган. Ҳокимга кўра, ривоят санади саҳиҳ.

¹²⁴ Салавотнинг бу сийғасини имом Аҳмад – Бурайда Ҳузойидан – заиф санад билан ривоят қилган.

¹²⁵ Бухорий (“Ал-адабул муфрад”да), Ҳоким, Ибн Ҳиббон, Байҳақий ривоят қилган. Ривоят санади заиф.

Рувайфиъ ибн Собит Ансорий розияллоху анху Расулуллоҳ соллаллоху алайхи ва салламдан ривоят қилади: “Ким Муҳаммадга салавот айтганидан кейин: “Ё Аллоҳ, у зотни қиёмат куни ҳузурингдаги яқин (муқарраб) мақомга тушир”, деса, (ўша одамга) шафоатим вожиб бўлади¹²⁶”.

اَللّٰهُمَّ تَقَبَّلْ شَفَاعَةَ مُحَمَّدٍ الْكُبْرَى وَارْزُقْ دَرَجَتَهُ الْعُلْيَا وَاَعْطِهِ سُؤْلَهُ فِي الْآخِرَةِ وَالْأُولَى كَمَا آتَيْتَ اِبْرَاهِيْمَ وَمُوْسَى.

Ўқилиши: “Аллоҳумма тақоббал шафаа-ъата муҳаммадинил кубро, варфаъ дарожатахул ъуля, ва аътихий суълахув фил аахироти вал увлаа, камаа аатайта иброҳийма ва мувсаа”.

Ривоят қилинишича, Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоху анху салавот айтса: “Ё Аллоҳ, Муҳаммаднинг катта шафоатини қабул қил, унинг баланд мартабасини янада юқори кўтар, Иброҳимга, Мусога берганингдек у зот дунёю охиратда сўраган нарсаларини ато эт!” деб дуо қиларди¹²⁷.

САЛАФЛАР АЙТГАН САЛАВОТЛАР

Саҳобаи киромлар, тобеинлар, табаа тобеинлар айтган салавотлар китобларда нақл қилинган. Қуйида улардан айримларини келтирамыз.

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْأَلُكَ اَنْ تُصَلِّيَ عَلٰى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَنَبِيِّكَ وَرَسُوْلِكَ اَفْضَلَ مَا صَلَّيْتَ عَلٰى اَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ اَجْمَعِيْنَ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма инний асъалука ан тусоллий ъалаа муҳаммадин ъабдика ва набиййика ва росувлика афзола маа соллайта ъалаа аҳадим мин холқика ажмаъийн”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ! Сендан банданг, набиййинг, расулинг Муҳаммадга барча махлуқотлардан бирига йўллаганинг энг афзал салавотни йўллашингни сўрайман!”

Бу салавотни Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоху анху айтган¹²⁸.

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ صَلَاتَكَ وَرَحْمَتَكَ وَبَرَكَاتِكَ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ وَاِمَامِ الْمُتَّقِيْنَ وَخَاتَمِ النَّبِيِّنَ مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُوْلِكَ اِمَامِ الْخَيْرِ وَقَائِدِ الْخَيْرِ وَرَسُوْلِ الرَّحْمَةِ اَللّٰهُمَّ اَبْعَثْهُ مَقَامًا مَّحْمُوْدًا يَغِيْطُهُ بِهٖ الْاَوَّلُوْنَ وَالْآخِرُوْنَ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مُّجِيْدٌ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيْمَ اِنَّكَ حَمِيْدٌ مُّجِيْدٌ.

Ўқилиши: “Аллоҳуммажъал солаатака ва роҳматака ва барокаатика ъалаа саййидил мурсалийн, ва имаамил муттақийн, ва хотамин набиййийн, муҳаммадин ъабдика ва росувлик, имаамил хойри ва қоидил хойри ва росувлир роҳма. Аллоҳуммабъасху мақомам маҳмудаа, яғбитухув биҳил аввалувна вал аахирувн. Аллоҳумма солли ъалаа муҳаммадив-ва ъалаа аали муҳаммад, камаа соллайта ъалаа иброҳийма ва ъалаа аали иброҳийм, иннака ҳамийдум мажийд. Аллоҳумма баарик ъалаа муҳаммадив-ва ъалаа аали муҳаммад, камаа баарокта ъалаа иброҳийма ва ъалаа аали иброҳийм, иннака ҳамийдум мажийд”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, салавотингни пайғамбарлар саййиди, такводорлар имоми, хотамул анбиё Муҳаммадга, Расулинга, яхшилик имомига, эзгулик раҳнамосига, раҳмат пайғамбарига йўлла, раҳматингни, баракангни нозил эт. Ё Аллоҳ, у зотни аввалгилару охиргилар ҳавас қиладиган мақталган мақомда тирилтир. Ё Аллоҳ, Иброҳимга, у кишининг оиласига салавот йўллаганингдек Муҳаммадга, у зот оиласига салавот йўлла. Зеро, Сен мақтовга муносиб, Буюксан. Ё Аллоҳ, Иброҳимга, у кишининг оиласига баракангни давомли қилганингдек Муҳаммадга, у зот оиласига баракангни бардавом қил. Зеро, Сен мақтовга энг муносиб, Буюксан”.

¹²⁶ Аҳмад, Табароний, Баззор ривоят қилган. Ҳадис санади ҳасан.

¹²⁷ Абдураззоқ, Абд ибн Хумайд ривоят қилган. Ривоят санади саҳих.

¹²⁸ Манба: Қози Йёз, “Ас-салоту алан набий”.

Ривоят қилинишича, Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳу: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтадиган бўлсангиз, у зотга гўзал суратда салавот йўлланг. Сизлар билмайсизлар, шояд салавотингиз у зотга етказилса”, деб юқоридаги салавотни ўргатган экан¹²⁹.

Шунга ўхшаш – “Аллоҳумма дааҳиял мадҳувваат”, деб бошланувчи салавот Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳудан нақл қилинган¹³⁰.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَوْلَادِهِ وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ وَأَهْلِ بَيْتِهِ وَأَصْهَارِهِ وَأَنْصَارِهِ وَأَشْيَاعِهِ وَخَبِيئِهِ وَأُمَّتِهِ وَعَلَيْنَا مَعَهُمْ أَجْمَعِينَ... يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ʔалаа муҳаммад, ва ʔалаа аалиҳий ва асҳаабиҳий ва авлаадиҳий ва азваажих, ва зуррийятиҳий ва аҳли байтиҳий ва асҳаариҳий ва ансориҳ, ва ашйаиҳий ва муҳиббийиҳи ва умматииҳий ва ʔалайнаа ма-ʔаҳум ажмаъийн. Я архамар роҳимийн”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ! Муҳаммадга, у зот оилаларига, саҳобаларига, фарзандларига, завжаларига, зурриётларига, аҳли байтларига, куёвларига, ёрдамчиларига, жамоаларига, у зотни яхши кўрувчиларга, умматларига, уларга кўшиб бизларга ҳам салавот йўлла... Эй, раҳмлиларнинг энг Раҳмлиси бўлган Зот!”

Бу салавотни машҳур тобеин Ҳасан Басрий раҳматуллоҳи алайҳ айтган¹³¹.

اللَّهُمَّ أَعْطِ مُحَمَّدًا أَفْضَلَ مَا سَأَلَكَ لِنَفْسِهِ وَأَعْطِ مُحَمَّدًا أَفْضَلَ مَا سَأَلَكَ لَهُ أَحَدٌ مِنْ خَلْقِكَ وَأَعْطِ مُحَمَّدًا أَفْضَلَ مَا أَنْتَ مُسْتَوْوِلٌ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма аъти муҳаммадан афзола маа са-алака линафсиҳ, ва аъти муҳаммадан афзола маа са-алака лаҳув аҳадум мин холқик, ва аъти муҳаммадан афзола маа анта масъулул лаҳув илаа явмил қияма”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ! Муҳаммадга у зот ўзлари Сендан сўраганларидан ҳам афзалини бер! Муҳаммадга бандаларингдан бири у зот учун сўраганидан ҳам ортиғини ато эт! Муҳаммадга у зот учун қиёмат кунигача Сендан сўралганидан ҳам яхшироғини бер!”

Бу салавотни табаа тобеин Вуҳайб ибн Вард¹³² раҳматуллоҳи алайҳ айтган¹³³.

ИМОМ ШОФЕЙЙ АЙТГАН САЛАВОТЛАР

Муҳаммад ибн Идрис Абу Абдуллоҳ Шофейй (ҳиж. 150-204, мел. 767-820) Аҳли сунна вал жамоа наздида тўрт имомдан бири, улуғ факих, мутлақ мужтаҳид, шофейй мазҳаби асосчиси саналади. Куйида у зот айтган салавотларни келтирамиз.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ بَخْرٍ أَنْوَارِكَ وَمَعْدِنِ أَسْرَارِكَ وَلِسَانِ حُجَّتِكَ وَعَرْوُسِ مَمْلَكَتِكَ وَإِمَامِ حَضْرَتِكَ وَعَلَى آلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَسَلِّمْ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ʔалаа саййидинаа муҳаммадин баҳри анваарик, ва маъдини асрорика ва лисаани ҳужжатика ва ʔарувси мамлакатик, ва имаами ҳазротика ва ʔалаа аали саййидинаа муҳаммадив-ва саллим”.

¹²⁹ Ибн Можа, Байхақий, Табароний, Абу Яъло, Абу Нуайм ривоят қилган. Ривоят санади заиф.

¹³⁰ Табароний бу ривоятни “Авсат”да келтирган.

¹³¹ Манба: Қози Йёз, “Ас-салоту алан набий”.

¹³² Вуҳайб ибн Вард Маккий катта табаа тобеинлардан. Ҳижрий 153 йилда вафот этган. Муслим, Абу Довуд, Термизий, Насоий ундан ҳадис ривоят қилишган.

¹³³ Манба: Қози Йёз, “Ас-салоту алан набий”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ! Нурларинг денгизи, сирларинг маъдани, хужжатинг тили, мамлакатинг куёви, ҳузурингдаги Имом – Жанобимиз Муҳаммадга, саййидимиз Муҳаммад оила аъзоларига салавот ва саломлар йўлла¹³⁴”.

وَصَلِّ اللَّهُمَّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَدَدَ مَا ذَكَرَهُ الذَّاكِرُونَ وَعَدَدَ مَا غَفَلَ عَنْهُ الْغَافِلُونَ.

Ўқилиши: “Ва соллиллаахумма ʔалаа муҳаммадин ʔадада маа закароҳуз заакирувн, ва ʔадада маа ғофала ʔанҳул ғофилувн”.

Ривоят қилинишича, имом Шофеийни вафотидан кейин тушда кўришган. “Аллоҳ сенга қандай марҳамат кўрсатди?” – деб берилган саволга имом:

– Парвардигорим менга раҳм қилди, гуноҳларимни кечирди, мени куёвлардек жаннатга олиб борилди, – деб жавоб берди.

– Бунга қандай эришдинг? – деб сўралганида, Шофеий:

– “Ар-рисола” номли китобимда “Ё Аллоҳ! Муҳаммадга зокирлар айтган (зикр, тасбеҳ, салавотлар) миқдорича, ғофиллар (эслашдан) ғафлатда қолган миқдорда салавот йўлла!” деб салавот ёзгандим, – деб жавоб қайтарган экан¹³⁵.

АБДУЛҚОДИР ЖИЙЛОНИЙ АЙТГАН САЛАВОТЛАР

Абдулқодир Жийлоний (ҳиж. 470-561) тасаввуф тариқати имоми, ханбалӣ мазҳаби фақиҳи, орифбиллоҳ, қодирия тариқати асосчисидир. У зотдан жуда кўп салавотлар нақл қилинган.

اللَّهُمَّ اجْعَلْ أَفْضَلَ صَلَوَاتِكَ أَبَدًا وَأَتَمِّ بَرَكَاتِكَ سَرْمَدًا وَأَزْكَى تَحِيَّاتِكَ فَضْلًا وَعَدَدًا عَلَى أَشْرَفِ الْخَلَائِقِ الْإِنْسَانِيَّةِ وَمَعْدِنِ الدَّقَائِقِ الْإِيمَانِيَّةِ وَطُورِ التَّجَلِّيَّاتِ الْإِحْسَانِيَّةِ وَمَهَبِطِ الْأَسْرَارِ الرَّحْمَانِيَّةِ وَعَرْوَسِ الْمَمْلَكَةِ الرَّبَّانِيَّةِ ، وَاسْطَةِ عَقْدِ النَّبِيِّينَ وَمُقَدِّمِ جَيْشِ الْمُرْسَلِينَ وَأَفْضَلِ الْخَلَائِقِ أَجْمَعِينَ ، حَامِلِ لَوَاءِ الْعِزِّ الْأَعْلَى وَمَالِكِ أَرْزَمَةِ الشَّرَفِ الْأُسْنَى ، شَاهِدِ أَسْرَارِ الْأَزَلِ وَمَشَاهِدِ أَنْوَارِ السَّوَابِقِ الْأَوَّلِ وَتَرْجُمَانِ لِسَانِ الْقَدَمِ وَمَنْبَعِ الْعِلْمِ وَالْحِلْمِ وَالْحِكْمِ ، مَظْهَرِ سِرِّ الْوُجُودِ الْجُزْئِيِّ وَالْكُلِّيِّ وَإِنْسَانِ عَيْنِ الْوُجُودِ الْعُلُويِّ وَالسُّفْلِيِّ ، رُوحِ جَسَدِ الْكَوْنَيْنِ وَعَيْنِ حَيَاةِ الدَّارَيْنِ ، الْمُتَخَلِّقِ بِأَعْلَى رُتَبِ الْعُبُودِيَّةِ ، الْمُتَحَقِّقِ بِأَسْرَارِ الْمَقَامَاتِ الْإِصْطِفَائِيَّةِ .

Ўқилиши: “Аллоҳуммажʔал афзола солаваатика абадаа, ва анмаа барокаатика сармадаа, ва азкаа таҳийятика фазлав-ва ʔададан ʔалаа ашрофил холааикил инсаанийя, ва маъдинид дақоикил иймаанийя, ва туврит тажаллийятил ихсаанийя, ва маҳбатил асрорир роҳмаанийя, ва ʔарусил мамлакатир роббаанийя, вааситоти ʔикдин набийийин, ва муқоддими жайшил мурсалийн, ва афзолил холааики ажмаъийн, ҳаамили ливааил ʔиззил аълаа, ва маалики азимматиш шарофил аснаа, шааҳиди асрорил азал, ва машааҳиди анваарис саваабиқил аввал, ва таржумаани лисаанил қидам, ва манбаъил ʔилми вал ҳилми вал ҳикам, мазҳари сиррил вужувдил жузъийи вал куллий, инсаани ʔайнил вужувдил ʔулвийи вас суфлий, рувҳи жасадил кавнайни ва ʔайни ҳаятид дааройн, ал-мутаҳоллиқи би-аълаа рутабил ʔубудийя, ал-мутаҳаққиқи биасрорил мақомаатил истифааийя”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, энг афзал салавотингни абадий тарзда, кўп баракангни муттасил суратда, фазл ва адад жиҳатидан энг покиза саломларингни инсон зотининг энг шарафлиси, имон дақоиклари маъдини (асли), эҳсон тажаллийлари чўққиси, раҳмоний сирлар маҳбати (асоси, бошланиш нуқтаси), раббоний мамлакат куёви, пайғамбарларнинг энг шарафлиси, пайғамбарлар кўшини сардори, барча ҳалойиқ афзали, олий иззат туғини кўтарувчи, олий шараф соҳиби, азал сирлари шоҳиди, аввалги савобиқ (пешқадамлар) нурлари машоҳиди (мазҳари), олдингилар тилининг таржимони, илм, ҳилм,

¹³⁴ Манба: Шарофиддин Амборий, “Шифоус сақом фи наводирис салоти вас-салом”.

¹³⁵ Манба: Шарофиддин Амборий, “Шифоус сақом фи наводирис салоти вас салом”; Абул Аббос Уклиший, “Анворул осор”.

ҳикмат манбаи, жузъий, куллий вужуд сирининг мазҳари, юкоридаги, пастдаги мавжудотларнинг энг яхшиси, икки олам жасадининг руҳи, дунёю охират ҳаёти чашмаси, бандалик энг олий рутбалари ила хулқланган, истифойи мақомлар сирлари мутаҳаққиқи (амалга оширувчиси) бўлган зотга йўлла¹³⁶.

اَللّٰهُمَّ تَقَبَّلْ شَفَاعَتَهُ الْكُبْرَى وَارْفَعْ دَرَجَاتِهِ الْعُلْيَا وَاَعْطِهِ سُئْلَهُ فِي الْاٰخِرَةِ وَالْاَوَّلَى كَمَا اَعْطَيْتَ اِبْرٰهِيْمَ وَمُوْسٰى .
اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ مِنْ اَكْرَمِ عِبَادِكَ عَلَيْكَ شَرَفًا وَمِنْ اَرْفَعِهِمْ عِنْدَكَ دَرَجَةً وَاَعْظَمِهِمْ خَطَرًا وَاَمْكِنِهِمْ شَفَاعَةً. اَللّٰهُمَّ عَظِّمْ
بُرْهَانَهُ وَاَبْلِجْ حُجَّتَهُ وَاَبْلِغْ مَأْمُوْلَهُ فِي اَهْلِ بَيْتِهِ وَذُرِّيَّتِهِ. اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَدَدَ مَا شَاهَدَتْهُ الْاَبْصَارُ
وَسَمِعَتْهُ الْاَذَانُ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ عَدَدَ مَنْ لَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ كَمَا تُحِبُّ وَتَرْضٰى اَنْ يُصَلِّىَ عَلَيْهِ وَصَلِّ
وَسَلِّمْ عَلَيْهِ كَمَا اَمَرْنَا اَنْ نُصَلِّىَ عَلَيْهِ وَصَلِّ وَسَلِّمْ كَمَا يَنْبَغِيْ اَنْ يُصَلِّىَ عَلَيْهِ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма тақоббал шафаа-ъатаҳул кубро, варфаъ дарожаатиҳил буля, ва аътихий суълахув фил аахироти вал увлаа камаа аътойта иброҳийма ва мувсаа. Аллоҳуммажъалҳу мин акроми ъибаадика ъалайка шарофаа, ва мин арфа-ъихим ъиндака дарожаа, ва аъзомиҳим хоторо, ва амканиҳим шафаа-ъаҳ. Аллоҳумма ъаззим бурҳаанаҳ, ва аближ ҳужжатаҳ, ва аблиғ маъмувлаҳув фий аҳли байтиҳий ва зуррийятиҳ. Аллоҳумма солли ва саллим ъалаа саййидинаа муҳаммадин ъадада маа шааҳадатҳул абсор, ва самиатҳул азаан, ва солли ва саллим ъалайҳи ъадада мал лам юсолли ъалайҳ, ва солли ва саллим камаа туҳиббу ва тарзоо ай юсоллаа ъалайҳ, ва солли ва саллим ъалайҳи камаа амартанаа ан нусоллий ъалайҳ, ва солли ва саллим камаа ямбағий ай юсоллаа ъалайҳ”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, у зотнинг катта шафоатларини қабул эт, мартабаларини янада баланд қил, Иброҳимга, Мусога берганингдек дунёю охиратда сўраган нарсаларини ато эт. Ё Аллоҳ, у зотни Ўзинг учун шараф жиҳатидан бандаларинг ичида энг мукаррами қил, уларнинг энг мартабаси улуғи, мавқеи энг юксаги, шафоати мақбул бўладигани қил. Ё Аллоҳ, у зотнинг далилларини қувватли, ҳужжатларини зоҳир қил, у зотни аҳли байтлари, зурриётлари борасида орзуларига эриштир. Ё Аллоҳ, саййидимиз Муҳаммадга, у зотни кўрган кўзлар, эшитган қулоқлар ададича салавот ва салом йўлла. У зотга салавот айтмаганлар ададича салавот ва салом йўлла. У зотга қандай салавот айтилишини яхши кўрсанг, рози бўлсанг, шундай салавот ва салом йўлла. Сен бизни салавот айтишга буюганингдек у зотга салавот ва салом йўлла. У зотга қандай салавот айтиш муносиб бўлса, шундай салавот ва салом йўлла¹³⁷”.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ عَدَدَ نَعْمَاءِ اللّٰهِ وَاِفْضَالِهِ. اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ وَاَصْحَابِهِ وَاَوْلَادِهِ
وَاَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ وَاَهْلِ بَيْتِهِ وَعَشِيرَتِهِ وَعَنْزَتِهِ وَاَصْهَارِهِ وَاَحْبَابِهِ وَاَتْبَاعِهِ وَاَشْيَاعِهِ وَاَنْصَارِهِ ، خَزَنَةِ اَسْرَارِهِ وَمَعَادِنِ اَنْوَارِهِ
وَكُنُوْزِ الْحَقَائِقِ وَهُدَاةِ الْخَلَائِقِ ، نُجُوْمِ الْهُدٰى لِمَنْ افْتَدٰى وَسَلِّمْ تَسْلِيْمًا كَثِيْرًا دَائِمًا اَبَدًا وَاَرْضَ عَنْ كُلِّ الصَّحَابَةِ رِضًا
سَرْمَدًا عَدَدَ خَلْقِكَ وَزَنَةِ عَرْشِكَ وَرِضًا نَفْسِكَ وَمِدَادَ كَلِمَاتِكَ ، وَصَلِّ يَا رَبِّ عَلٰى جَمِيْعِ اِخْوَانِهِ مِنَ النَّبِيِّْنَ وَالْمُرْسَلِيْنَ
وَعَلٰى جَمِيْعِ الْاَوْلِيَاءِ وَالصَّالِحِيْنَ صَلَوَاتِ اللّٰهِ عَلَيْهِمْ اَجْمَعِيْنَ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ва саллим ъалайҳи ва ъалаа аалиҳий ъадада наъмааиллаҳи ва ифзолиҳ. Аллоҳумма солли ва саллим ъалайҳи ва ъалаа аалиҳий ва асҳаабиҳий ва авлаадиҳ, ва азваажиҳий ва зуррийятиҳ, ва аҳли байтиҳий ва ъашийротих, ва ъаназатиҳий ва асҳаариҳий ва аҳбаабиҳ, ва атбаа-ъиҳий ва ашя-ъиҳий ва ансорих, хозанати асрориҳий ва ма-ъадини анваариҳ, ва кунувзил ҳақоқиқи ва ҳудаатил холааиқ, нужувмил ҳудаа лиманиқтадаа, ва саллим таслийман касийрон дааиман абадаа, варзо ъан куллис соҳаабати ризон сармадаа, ъадада холқиқа ва зината

¹³⁶ Манба: Абдулқодир Жийлоний, “Ал-авродул кодирия”, 26-бет.

¹³⁷ Манба: “Ал-авродул кодирия”, 28-бет.

ъаршика ва ризо нафсика ва мидаада калиматика, ва солли я робби ъалаа жамийъи ихваанихий минан-набиййина вал мурсалийн, ва ъалаа жамийъил авлияи вас-солихийн, солаваатуллоҳи ъалайҳим ажмаъийн”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, неъматларинг, фазлу караминг ададича у зотга салавот ва салом йўлла. Ё Аллоҳ, у зотга, оила аъзоларига, саҳобаларига, фарзандларига, завжаларига, зурриётларига, аҳли байтларига, хонадон аъзоларига, куёвларига, у зот яхши кўрганларга, эргашганларга, қўллаб-қувватлаганларга, сирларини сақловчиларга, нурлари маъданларига, ҳақиқат ҳазиналарига, ҳалойиқ ҳидоятчиларига, эргашганлар учун ҳидоят юлдузларига салавот, кўп ва доимий саломлар йўлла. Махлуқотларинг ададича, Аршинг оғирлигича, Ўзинг рози бўлгунча, калималаринг миқдорича ҳар бир саҳобадан абадий рози бўл. Ё Раббим, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг набийлардан, расуллардан иборат барча биродарларига, жами авлиёларга, солихларга салавот йўлла, уларнинг барчасига Аллоҳнинг салавати бўлсин¹³⁸”.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ السَّابِقِ لِلْخَلْقِ نُورُهُ وَرَحْمَةُ الْعَالَمِينَ ظُهُورُهُ عَدَدَ مَنْ مَضَى مِنْ خَلْقِكَ وَمَنْ بَقِيَ وَمَنْ سَعِدَ مِنْهُمْ وَمَنْ شَقِيَ صَلَاةٌ تَسْتَعْرِقُ الْعَدَّ وَتُحِيطُ بِالْحَدِّ صَلَاةٌ لَا غَايَةَ لَهَا وَلَا مُنْتَهَى وَلَا انْقِضَاءَ صَلَاةٌ دَائِمَةٌ بِدَوَامِكَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمْ تَسْلِيمًا مِثْلَ ذَلِكَ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ъалаа саййидинаа муҳаммадинис-саабиқи лил холқи нуруҳ, ва роҳматул лил ъааламийна зуҳуруҳ, ъадада мам мазо мин холқиқа ва мам бақий, ва ман саида минҳум ва ман шақий, солаатан тастағриқул ъадда ва тухийту бил ҳадд, солаатан лаа ғоята лаҳаа ва лаа мунтаҳаа ва ланқизоъ, солаатан дааиматан бидаваамик, ва ъалаа аалихий ва соҳбихий ва саллим таслийман мисла заалик”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, махлуқотларга нури ўтган, унинг чиқиши оламларга раҳмат бўлган саййидимиз Муҳаммадга, у зотнинг саҳобаларига, оила аъзоларига махлуқотларингдан ўтганлар, қолганлар ададича, улардан бахтлию бахтиқаролар сонича, миқдордан ошиб кетувчи, чегараларни қамраб олувчи, охири йўқ, ниҳоясиз, тугамайдиган, доимий салавот йўлла. Уларга худди шундай кўп саломлар йўлла¹³⁹”.

ҚИСҚА САЛАВОТЛАР

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ъалаа муҳаммадив-ва ъалаа аали муҳаммад”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, Муҳаммадга, Муҳаммад оиласига салавот йўлла”.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ъалаа муҳаммадинин набиййил уммиййи ва ъалаа аали муҳаммад”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, (бирон кишидан) ўқиш-ёзишни ўрганмаган пайғамбар Муҳаммадга, Муҳаммад оиласига салавот йўлла”.

صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ.

Ўқилиши: “Соллаллоҳу ъалаа муҳаммад”.

Маъноси: “Аллоҳ Муҳаммадга салавот йўлласин”.

¹³⁸ Манба: “Ал-авродул кодирия”, 28-29-бетлар.

¹³⁹ Манба: Абдулқодир Жийлоний, “Ал-авродул кодирия”, 31-бет.

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

Ўқилиши: “Соллаллоҳу ʔалайҳи ва саллам”.

Маъноси: “Аллоҳ Муҳаммадга салавот ва салом йўлласин”.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيْهِ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ва саллим ва баарик ʔалайҳ”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, у зотга салавот ва салом йўлла, баракангни давомли қил”.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ.

Ўқилиши: “Аллоҳумма солли ʔалаа муҳаммадив-ва ʔалаа аалиҳий ва саллим”.

Маъноси: “Ё Аллоҳ, Муҳаммадга, у зот оиласига салавот ва салом йўлла”.

صَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمَ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ.

Ўқилиши: “Соллаллоҳу ва саллама ʔалаа набиййинаа муҳаммад, ва ʔалаа аалиҳий ва асҳаабихий ажмаъийн”.

Маъноси: “Аллоҳ Пайғамбаримизга, у зот оила аъзоларига, барча саҳобаларига салавот ва саломлар йўлласин!”

САЛАВОТ АЙТИШ ҲУКМЛАРИ

Уламоларга кўра, ҳар бир мўмин-мусулмон банда умрида ақалли бир марта бўлсаям Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтиши фарз¹⁴⁰.

Шунингдек, ҳар бир мажлисда бир марта салавот айтиш вожиб саналади. Яъни, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам номлари бир мажлисда илк бор зикр қилинганида “соллаллоҳу алайҳи ва саллам” дейиш вожиб, кейингиларида мустаҳабдир.

Бизнинг ҳанафий мазҳабида намознинг охирги ташахҳудида салавот айтиш суннат ҳисобланади¹⁴¹.

Намозда салавот айтиш суннат, деган уламоларга кўра, намоз салавот билан комил бўлади. Салавот айтмасдан намоздан чиқса ҳам намоз дуруст саналади.

Шунингдек, барча пайғамбарларга салавот айтиш жоиз. Пайғамбарлардан бошқаларларга салавот айтиш масаласини қуйида кўриб чиқамиз.

ПАЙҒАМБАРЛАРДАН БОШҚАЛАРГА ҲАМ САЛАВОТ АЙТИЛАДИМИ?

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَلُّوا عَلَى أَنْبِيَائِ اللَّهِ وَرُسُلِهِ فَإِنَّ اللَّهَ بَعَثَهُمْ كَمَا بَعَثَنِي. رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ وَعَبْدُ الرَّزَّاقِ وَسَنَدُهُ حَسَنٌ.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Аллоҳнинг (барча) анбиёларига, расулларига салавот айтинг. Чунки У Зот мени (пайғамбар қилиб) юборганидек уларни ҳам (одамларни ҳақ йўлга чақириши учун) юборган”, деганлар” (Байҳақий, Абдураззоқ ривоят қилган. Ҳадис санади ҳасан).

¹⁴⁰ Саховий “Ал-қавлул бадийъ” китобида бу борадаги ўн хил қавлни келтирган.

¹⁴¹ Намознинг охирги ташахҳудида салавот айтиш масаласида икки хил қавл бор: 1. Шофеийлар, ханбалийлар, шунингдек, Исҳоқ ибн Роҳвайҳга кўра, бу вожибдир. 2. Ҳанафий, моликий мазҳаби уламолари, шунингдек, Хаттобийга, Қози Иёзга кўра, намознинг охирги ташахҳудида салавот айтиш суннат.

Бундан чиқди, бошқа пайғамбарлар номи зикр этилганида ҳам салавот ва салом айтилади. Лекин ўзга пайғамбарларга салавот айтиш Расули акрам соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот йўллаш фазилатига тенг эмас.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَا يَنْبَغِي الصَّلَاةُ مِنْ أَحَدٍ عَلَى أَحَدٍ إِلَّا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.
رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ وَالطَّبْرَانِيُّ.

Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан бошқа бирон кишига ўзга одам томонидан салавот йўлланиши тўғри эмас” (Байҳақий, Табароний ривоят қилган).

Баъзилар: “Салавот фақат Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ўзларига айтилади. Бунда у зотга ҳеч ким шерик бўлолмайди. “Азза ва жалла”, “субҳонаҳу ва таоло” Аллоҳнинг Ўзига хос бўлганидек салавот ҳам Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга хос”, дейишган.

Пайғамбар алайҳиссалом айрим саҳобалар ҳақида салавот айтганлар. Жобир розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам олдимизга келдилар. Шунда аёлим у зотга: “Ё Расулуллоҳ, мен билан эрим ҳақида салавот айтинг!” деди. У зот “Аллоҳ сенга, эрингга салавот йўлласин!” дедилар¹⁴²”.

Салавот Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳақлари. Дуо эса барча мўмин-мусулмонлар ҳақидир. Анбиёлардан бошқаларга алоҳида салавот йўлланмайди, дуо қилинади, истиғфор айтилади¹⁴³. Аммо набийлар қаторида саҳобаи киромларга, аҳли байтга, тақводор зотларга салавот айтса бўлади¹⁴⁴.

ҚАЧОН САЛАВОТ АЙТИЛАДИ?

- Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам исмлари, сифатлари зикр қилинганда.
- жума куни.
- мажлисдан тураётганда.
- азонга жавоб бераётганда, азондан кейин¹⁴⁵.
- иқоматга жавоб бераётганда.
- намознинг охирги ташахҳудида.
- жаноза намози иккинчи такбирдан кейин¹⁴⁶.
- Қуръони каримни хатм қилганда.
- дуодан олдин ва кейин.
- дарс бошлаганда, тугатаётганда.

¹⁴² Ибн Ҳиббон саҳиҳ санад билан ривоят қилган.

¹⁴³ Бу бобда айтилган бир қавлга кўра, набийлардан бошқаларга ҳам алоҳида тарзда салавот айтса бўлади. Зеро, салавот дуодир. Дуони ҳар бир мўмин-мусулмон ҳақида қилиш жоиз, дейилган. Нофъдан ривоят қилинишича, Ибн Умар розияллоҳу анҳу жанозага такбир айтиб, Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот йўллар, кейин “Аллоҳумма баарик фийҳи ва солли ʼалайҳи вағфир лаҳув ва авридҳу ҳавзо набиййик”, деб дуо қиларди (Ибн Қаййим “Жалоул афҳом”да нақл қилган. Ривоят санади саҳиҳ).

¹⁴⁴ Пайғамбарлар билан бирга бошқа мўминларга салавот айтиш жоизлигига ижмоъ қилинган. Аммо пайғамбарларни зикр қилмай туриб, мўминларга алоҳида салавот айтиш борасида ихтилоф қилинган (Манба: Ибн Касир, “Тафсирул куръонил азим”).

¹⁴⁵ “Агар муаззинни эшитсангиз, у нима деса сизлар ҳам шуни айтинглар, менга салавот йўлланглар. Зеро, ким менга бир марта салавот айтса, Аллоҳ унга ўн марта салавот айтади. Кейин менга васила сўранглар. У жаннатдаги бир даража бўлиб, Аллоҳнинг бандаларидан фақат бир кишига насиб этади. Ўша (инсон) мен бўлишимдан умид қиламан. Ким менга васила сўраса, унга шафоатим ҳалол бўлади” (Муслим – Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳудан – марфуъ тарзда ривоят қилган).

¹⁴⁶ Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга жаноза намозида салавот айтиш ҳукми борасида икки хил қавл бор. Шофеийга, Аҳмад ибн Ҳанбалга кўра, бу вожибдир, жаноза намози салавотсиз тўғри бўлмайди. Улар бунга Ибн Аббос розияллоҳу анҳунинг амалини далил қилишган (Ибн Абу Шайба уни “Мусаннаф”да ривоят қилган).

Абу Ҳанифа билан Молик ибн Анас жаноза намозида салавот айтишни мустаҳаб, вожиб эмас, дейишган. Улар бунга Абу Умома ибн Саҳлдан келтирилган ривоятни далил қилишган (Шофеий уни “Ал-ум”да ривоят қилган).

- таҳоратдан сўнг¹⁴⁷.
- тонгда намозга турганда.
- намоздан кейин.
- уйига кираётганда.
- масжидга кириб-чиқётганда¹⁴⁸.
- мўмин биродари билан кўришганда¹⁴⁹.
- масжид олдидан ўтаётганда¹⁵⁰.
- Сафо ва Марвада¹⁵¹.
- лаббайка айтиб бўлганда.
- ҳажарул асвадни истилом (қўл билан ушлаб ёки узоқдан ишора) қилиб ўпганда.
- одамлар тўпланганда, тарқалганда.
- бозорга ёки бирор жойга борганда.
- кечаси уйқудан уйғонганда.
- ғам-ташвишга ботганда.
- ҳожатманд бўлганда.
- Аллоҳдан мағфират сўралганда.
- аҳамиятли ишни бошлашдан олдин.
- куннинг аввалида, охирида¹⁵².
- унутган нарсасини эсламоқчи бўлганда¹⁵³.
- кулоқ шанғиллаганда¹⁵⁴.

САЛАВОТ АЙТИШ ХОСИЯТЛАРИ

- Мўмин киши севимли Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтса, Аллоҳ таолонинг амрига бўйсунган бўлади¹⁵⁵.
- салавот айтиш раҳмат, барака келтиради.

¹⁴⁷ “Агар сизлардан бирон киши таҳорат қилиб бўлса, “Ашҳаду аллаа илааҳа иллаллоҳу ва ашҳаду анна муҳаммадан ʼабдуҳув ва росувлуҳ”, десин, менга салавот айтсин. Агар шундай қилса, унга раҳмат эшиклари очилади” (Абу Шайх – Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳудан – марфуъ тарзда ривоят қилган. Ривоят санади заиф).

¹⁴⁸ “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Агар масжидга кирсанг, “Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм, вас-салааму ʼала росулиллааҳ. Аллоҳумма солли ʼалаа муҳаммадив-ва ʼалаа аали муҳаммад, вағфир ланаа ва сахҳил ланаа абвааба роҳматик”, дегин. Агар у ердан чиқсанг ҳам шундай дегин, илло “Ва сахҳил ланаа абвааба фазлик”, деб айтасан”, дедилар” (Термизий, Ибн Можа ривоят қилган. Ривоят санади саҳиҳ).

Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам масжидга кирсалар: “Бисмиллаах, аллоҳумма солли ʼалаа муҳаммад”, масжиддан чиқётганда: “Бисмиллаах, аллоҳумма солли ʼалаа муҳаммад”, деб айтардилар (Ибн Сунний “Амалул явми вал лайла”да ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан).

¹⁴⁹ Анас розияллоҳу анҳу Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Аллоҳ учун бир-бирини яхши кўрувчи икки бандадан бири соҳибини учратиб қолиб, қўл бериб кўришса, Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтишса, иккисининг аввалгию кейинги гуноҳлари мағфират этилади” (Байҳақий, Абу Яъло ривоят қилган. Ривоят санади заиф).

¹⁵⁰ “Агар масжид олдидан ўтсангиз, Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтинглар!” (Ибн Қаййим “Жалоул афҳом”да Али розияллоҳу анҳудан нақл қилган. Ривоят санади мавкуф-заиф).

¹⁵¹ Ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам Сафода уч марта такбир айтиб, “Лаа илааҳа иллаллоҳу ваҳдаҳув лаа шарийка лаҳ, лаҳул мулку ва лаҳул ҳамду ва ҳува ʼалаа кулли шайъин қодийр”, деб, кейин Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтар, дуо қилардилар, қиёмни, дуони узоқ қилардилар. Сўнг Марвада ҳам худди шундай амалларни бажарардилар (Байҳақий, Ибн Абу Шайба ривоят қилган. Ривоят санади саҳиҳ).

¹⁵² “Ким менга тонг отганда ўн марта, кеч кирганда ўн марта салавот айтса, қиёмат куни шафоатимга эришади” (Табароний – Абу Дардо розияллоҳу анҳудан – марфуъ тарзда нақл қилган. Ривоят санади ҳасан).

¹⁵³ “Агар бирон нарсани унутсангиз, менга салавот айтинглар. Шунда, иншааллоҳ, уни эслайсизлар” (Бу ҳадис Ибн Қаййимнинг “Жалоул афҳом” китобида Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан марфуъ тарзда нақл қилинган).

¹⁵⁴ “Агар сизлардан бирон тангиз кулоғи шанғилласа, мени эсласин, менга салавот айтсин, “Закароллоҳу бихойрим ман закароний”, (“Мени эслаганни Аллоҳ яхшилиқ билан эсласин!”) деб айтсин” (Табароний, Баззор, Ибн Сунний ривоят қилган. Ривоят санади ҳасан).

¹⁵⁵ Ибн Қаййим “Жалоул афҳом” китобида салавот айтишнинг 39 фазилатини санаб ўтган. Абдулваҳҳоб Шаъроний “Ҳадоиқул анвор”да салавотнинг 40 дан ортиқ манфаатини зикр қилган.

- салавот йўллаган банда ҳақиқа фаришталар истиғфор айтади.
- банданинг битта салавотига Аллоҳ таоло ўнта салавот айтади.
- бир марта салавот айтган банданинг мартабаси ўн поғона юқорилайди.
- бир марта салавот айтган бандага ўнта савоб ёзилади.
- салавот айтган банда дуоси қабул бўлади.
- Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шафоатларига мушарраф бўлади.
- салавот айтган банда гуноҳлари кечирилади.
- кўп салавот айтган банда ғам-андуҳлардан қутулади.
- қиёмат куни Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга яқин бўлади.
- ихлос билан салавот айтган одам садақа қилиш савобини олади.
- кўп салавот айтган бандага ўлимидан олдин жаннат башорати берилади.
- қиёмат куни даҳшатларидан саломат бўлади.
- салавот айтган банда унутган нарсасини эслайди.
- салавот мажлис каффоратидир.
- салавот фақирликни кетказди.
- салавот бандадан бахилликни аритади.
- салавот кишининг амалини, умрини, барча хайрли ишларини баракали қилади.
- салавот бандани жаннат сари бошлайди.
- банда нурини мукамал қилади, пулсиротдан ўтишини осонлаштиради.
- салавот айтган банданинг суннатга рағбати ортади.
- салавот файз-барака келтиради.
- салавот бандани Аллоҳнинг раҳматига эриштиради...

Сўзимиз охирида, оламлар Парвардигори Аллоҳ таолога ҳамду санолар айтамыз, Ҳабибимиз Муҳаммад Мустафога, у зот оила аъзоларига, барча саҳобаларига салавотлар, саломлар йўллаймиз!

Тошкент, 2014-2017

ФОЙДАЛАНИЛГАН МАНБАЛАР

1. Муҳаммад ибн Жарир ибн Язид ибн Касир ибн Ғолиб Абу Жаъфар Табарий. “Жомеул баён фи таъвилли қуръон”, 24 жуз. – Муассасатур рисола, 2000.
2. Абулфидо Исмоил ибн Касир. “Тафсирул қуръонил азим”, 4 жуз. – Байрут-Ливан.: Дорул маориф, 1989.
3. Абдурахмон ибн Камол Жалолиддин Суютий. “Ад-дуррул мансур”, 8 жуз. – Байрут.:Дорул фикр, 1993.
4. Шайх Абдулазиз Мансур. “Қуръони карим (маъноларининг таржима ва тафсири)”. – Тошкент.: “Тошкент Ислом университети” нашриёти, 2009. -617б.
5. Шайх Алоуддин Мансур. “Қуръони карим”. /Ўзбекча изоҳли таржима. – Бишкек.: Эркин-Тоо, 2001. –767б.
6. Муҳаммад ибн Исмоил Абу Абдуллоҳ Бухорий. “Саҳиҳул бухорий”, 6 жуз. – Байрут.:Дору ибни касир – Ямома, 1987.
7. Муслим ибн Ҳажжож Абулхусайн Қушайрий Найсобурий. “Саҳиҳу муслим”, 5 жуз. – Байрут.:Дору ихёит турос.
8. Сулаймон ибн Ашъас Абу Довуд Сижистоний Яздий. “Сунану аби довуд”, 4 жуз. – Байрут.:Дорул фикр.
9. Муҳаммад ибн Исо Абу Исо Термизий. “Сунанут термизий”, 5 жуз. – Байрут.:Дору ихёит турос.
10. Аҳмад ибн Шуайб Абу Абдурахмон Насоий. “Сунанун насоий”, 8 жуз. – Ҳалаб.:Мактабул матбуот, 1986.
11. Абдуллоҳ ибн Абдурахмон Абу Муҳаммад Доримий. “Сунануд доримий”, 2 жуз. – Байрут.:Дорул кутобил арабий, 1407 ҳ.й.

12. Муҳаммад ибн Язид Абу Абдуллоҳ Қазвиний. “Сунану ибни можа”, 2 жуз. – Байрут.:Дорул фикр.
13. Молик ибн Анас ибн Молик ибн Омир Асбаҳий Маданий. “Ал-Муваттоъ”. – Муассасату зояд ибн султон оли наҳён, 1425 ҳ.й.
14. Аҳмад ибн Ҳанбал Абу Абдуллоҳ Шайбоний. “Муснадул имом аҳмад ибни ханбал”, 6 жуз. – Миср.:Муассасату куртуба.
15. Муҳаммад ибн Идрис Абу Абдуллоҳ Шофеий. “Муснадуш шофеий”. – Байрут.:Дорул кутубил илмия.
16. Муҳаммад ибн Исҳоқ ибн Ҳузайма Абу Бакр Суламий Найсобурий. “Саҳиҳу ибни ҳузайма”, 4 жуз. – Байрут.:Ал-мактабул исломий, 1970.
17. Муҳаммад ибн Ҳиббон ибн Аҳмад Абу Ҳотим Тамимий Бастий. “Саҳиҳу ибни ҳиббон”, 18 жуз. – Байрут.:Муассасатур рисола, 1993.
18. Муҳаммад ибн Абдуллоҳ Абу Абдуллоҳ Ҳоким Найсобурий. “Ал-мустандрок ала саҳиҳайн”, 4 жуз. – Байрут.:Дорул кутубил илмия, 1990.
19. Али ибн Умар Абулҳасан Доракутний Бағдодий. “Сунануд доракутний”, 4 жуз. – Байрут.:Дорул маърифат, 1966.
20. Сулаймон ибн Аҳмад Абулқосим Табароний. “Ал-муъжамул кабир”, 25 жуз. – Ал-Мавсил.:Мактабул улуми вал ҳикам, 1983.
21. Сулаймон ибн Аҳмад Абулқосим Табароний. “Ал-муъжамул авсат”, 10 жуз. – Қоҳира.:Дорул ҳарамайн, 1415 ҳ.й.
22. Сулаймон ибн Аҳмад Абулқосим Табароний. “Ал-муъжамус сағир”, 2 жуз. – Байрут-Уммон.:Ал-мактабул исломий, 1985.
23. Аҳмад ибн Ҳусайн ибн Али ибн Мусо Абу Бакр Байҳақий. “Ас-сунанул байҳақий ал-кубро”, 10 жуз. – Маккатул мукаррама.:Мактабу дорил боз, 1994.
24. Аҳмад ибн Ҳусайн ибн Али ибн Мусо Абу Бакр Байҳақий. “Шуабул имон”, 7 жуз. – Байрут.:Дорул кутубил илмия, 1410 ҳ.
25. Аҳмад ибн Шуайб Абу Абдурахмон Насоий. “Китобус сунанил кубро”. – Байрут.:Дорул кутубил илмия, 1411 ҳ.
26. Аҳмад ибн Амр ибн Абдулҳолик Абу Бакр Баззор. “Ал-бахруз заххор муснадул баззор”. – Байрут-Мадина.:Муассасату улумил куръон, 1409 ҳ.
27. Аҳмад ибн Али ибн Мусанно Абу Яъло Мавсилий Тамимий. “Муснаду аби яъло”, 13 жуз. – Дамашқ.: Дорул маъмун лит турос, 1984.
28. Абдуллоҳ ибн Муҳаммад ибн Абу Шайба Куфий. “Мусаннафу ибни аби шайба”, 8 жуз. – Риёз.:Мактабатур рушд, 1409 ҳ.
29. Аҳмад ибн Абдуллоҳ Абу Нуайм Исфаҳоний. “Ҳиятул авлиё ва табақотул асфиё”, 10 жуз. – Байрут.:Дору китобил арабий, 1405 ҳ.
30. Аҳмад ибн Али ибн Ҳажар Абулфазл Асқалоний Шофеий. “Фатҳул борий”, 14 жуз. – Байрут.:Дорул маърифат.
31. Маҳмуд ибн Аҳмад ибн Мусо ибн Аҳмад ибн Ҳусайн Абу Муҳаммад Бадриддин Айний Ҳанафий. “Умдатул қорий”, 25 жуз. – Байрут.:Дору ихёит турос.
32. Яҳё ибн Шараф Абу Закариё Нававий. “Шарҳун нававий ала саҳиҳи муслим”, 18 жуз. – Байрут.:Дору ихёит турос, 1392 ҳ.
33. Муҳаммад Шамсулҳақкил Азим Ободий. “Авнул маъбуд”, 4 жуз. – Байрут.:Дорул кутубил илмия, 1995.
34. Муҳаммад Абдурахмон ибн Абдурахим Абулғало Муборақфурий. “Тухфатул аҳвазий”, 10 жуз. – Байрут.:Дорул кутубил илмия.
35. Нуриддин ибн Абдулҳодий Абулҳасан Синдий. “Ҳошиятус синдий ала ибни можа”, 8 жуз. – Ҳалаб.:Мактабул матбуот, 1986.
36. Абдурахмон ибн Абу Бакр Абулфазл Суютий. “Шарҳус суютий лисунанин насоий”, 8 жуз. – Ҳалаб.:Мактабул матбуот. 1986.
37. Абдурауф Муновий. “Файзул қодир”, 6 жуз. – Миср.:Ал-мактабатут тижория, 1356 ҳ.

38. Али ибн Ҳусомиддин Муттакий Ҳиндий. “Канзул уммол фи сунанил ақволи вал афъол”. – Байрут.:Муассасатур рисолат, 1989.
39. Абдулғазим ибн Абдулқавий Абу Муҳаммад Мунзирий. “Ат-тарғиб ват-тарҳиб”, 4 жуз. – Байрут.:Дорул кутубил илмия, 1417 ҳ.
40. Нуриддин Али ибн Абу Бакр Ҳайсамий. “Мажмауз завоид ва манбаул фавоид”, 10 жуз. – Байрут.:Дорул фикр, 1412 ҳ.
41. Абдулқодир Жийлоний. “Ал-авродул қодирия”. – Байрут.:Дорул албоб, 1992.
42. Муҳаммад ибн Абу Бакр Айюб Абу Абдуллоҳ Ибн Қаййим Жавзия. “Жалоул афҳом фи фазлис салоти ала муҳаммадин хойрил аном”.
43. Қози Иёз. “Ас-салоту алан набий”.
44. Абул Аббос Уқлиший. “Анворул осор”.
45. Абдулкарим Уқайлий. “Асрорус салот ала муҳаммадин ва оли муҳаммад”. 2000.
46. Шайх Муҳаммад Содик Муҳаммад Юсуф. “Сунний ақидалар”. – Тошкент.:Мовароуннаҳр, 2005. -579б.
47. Шайх Муҳаммад Содик Муҳаммад Юсуф. “Ҳадис ва ҳаёт” /Зикр, дуолар, истиғфор ва тавба китоби. – Тошкент.:Шарқ, 2008.-35-жуз. 366б.
48. Муҳаммад Саййид Тантовий. “Пайғамбарлар тарихи”, 1-2-китоб. /Таржима ва изоҳлар муаллифи: Зиёвуддин Раҳим. – Тошкент.:Мовароуннаҳр, 2014. -430б.
49. Зиёвуддин Раҳим, Одилхон қори Юнусхон ўғли. “Таҳорат китоби”. – Тошкент.:Мовароуннаҳр, 2014. -375б.